

אשיחה בהקיץ

פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

שיחות מפי

הרב **אורן נזרית** שליט"א

מְלָאכָה הַמַּתְחִילָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת

בהלכה

אשיחה בחקיך

בהלכה

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

יגדיל תורה

ניתן להשיג את ספרי המחבר:
שיחות חיזוק ה' כרכים
אשיחה בחוקיך ה' כרכים
קול חתן וקול שמחה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה
במייל toraoren@gmail.com

הַפְעָלַת מַמְטֵרוֹת הַשְׁקָיָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת..... ג
הוֹרָאָתוֹ הַמַּחְמִירָה שֶׁל הַ'חָזוֹן אִישׁ'..... ד
נְתִינַת חִטִּים בְּ'טַחֲנַת מַיִם' מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְתַבְשִׁיל עַל הַגַּז..... ו
שִׁמּוּשׁ בְּ'שְׁעוֹן שַׁבָּת' לְצֹרֶךְ הַדְלָקַת הַחַשְׁמַל וְכִבּוּיוֹ..... ח
חֲמִרַת הַ'מַּחֲנֶה חַיִּים' בְּעִנְיָן זֶה..... י
הַפְעָלַת מְכוֹנַת כְּבִיסָה סָמוּךְ לִכְנִיסַת הַשַּׁבָּת..... יב
מַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים בְּמִלְּתָא דְּרַבָּנָן - אִי אָזְלִינַן לְקוּלָּא..... יד
דִּין 'מַזְכִּירָה אֶלֶקְטְרוֹנִית' הַמַּפְעֶלֶת בְּשַׁבָּת..... יד
בַּעֲלוּת עַל מְכוֹנָה אוֹטוֹמָטִית, הַמּוֹכֶרֶת מָזוֹן בְּשַׁבָּת..... טז

דִּבְרֵי חִזּוּק וְהִתְעוֹרְרוּת - פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה..... יט
רְחִיצַת הָרַגְלַיִם - הַחְדָּרַת הָאֱמוּנָה..... יט
"וּלְפִיכָךְ הֲרֵינִי מִתְיַחֵס בְּקְרִירוּת לַהִשְׁתַּדְּלוּת"..... כ
לַעֲסֹק בְּהִשְׁתַּדְּלוּת עִם הַיָּדַיִם, לֹא עִם הָרֹאשׁ..... כ
דְּמוּתוֹ שֶׁל 'נְבָהָל לַהוֹן'..... כא
"אֵין הָאוֹר נִכְּר אֶלָּא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ"..... כב
'וַתִּצְחַק שָׂרָה' - תְּבִיעָה חֲמוּרָה עַל חֹסֶר אֱמוּנָה..... כב
בְּכֹחַ הָאֱמוּנָה - לְהַחֲיוֹת מֵתִים..... כג
הַכֹּל בְּגְזֵרַת עֶלְיוֹן..... כד
"בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם"..... כה

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

א.י.ש. אשדוד | 08-8650078 | 052-7627127

שִׁעוּר לְפָרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

מְלָאכָה הַמַּתְחִילָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת

בְּסִיָּעְתָּא דִּשְׁמַיָּא, נַעֲסֹק בַּשִּׁעוּר שֶׁלְּפָנֵינוּ בְּדִין **מְלָאכָה הַמַּתְחִילָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת**, דִּין זֶה אַקְטוּאָלִי מְאֹד לַמְּצִיאוּת שֶׁל יָמֵינוּ הַמְשֻׁפַּעַת בְּכֵלִים חַשְׁמַלְיִים וְאֶלֶקְטְרוֹנִיִּים, הַפּוֹעֲלִים בְּאֹפֶן אוֹטוֹמָטִי, וּבְעִקְבוֹת כָּךְ מִתְעוֹרְרוֹת שְׁאֵלוֹת רַבּוֹת: הַאִם מֻתָּר לְכַוֵּן **'שִׁעוֹן שַׁבָּת'** מִבְּעוֹד יוֹם לְכַבּוֹת וּלְהַדְלִיק אֶת הַתְּאוּרָה, לְהַפְעִיל **מְכוֹנַת כְּבִיסָה** בְּעֶרֶב שַׁבָּת בְּאֹפֶן שֶׁהוֹלֶכֶת וּפוֹעֶלֶת אֶל תּוֹךְ הַשַּׁבָּת, לְהַשְׁאִיר **מַכְשִׁיר פַּקְס אוֹ מַזְכִּירָה אֶלֶקְטְרוֹנִית** בְּמַצָּב מֻפְעָל, וְהִיא קוֹלֶטֶת הוֹדָעוֹת קוֹלִיּוֹת בְּמַהֲלַךְ הַשַּׁבָּת, **מְכוֹנוֹת אוֹטוֹמָטִיּוֹת לְמִמְכַּר מַשְׁקָאוֹת וּמָזוֹן**, וְעוֹד כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה.

וּבָרוּךְ שֶׁמָּסַר עוֹלָמוֹ לַשּׁוֹמְרִים, הֲלֹא הַמָּה מָרָן הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן רַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה יוֹסֵף זיע"א, וּבְנוֹ מַמְשִׁיךְ דַּרְכּוֹ הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן שליט"א, אֲשֶׁר נָתְנוּ לָבָם לִבְעָיוֹת אֵלּוּ, וְהֶעֱלוּ בְּקוּלְמוּסָם פְּסָקֵי דִּינִים וּתְשׁוּבוֹת מַכְרִיעוֹת, לְמַעַן יֵדַע כָּל יְהוּדִי כֵּיצַד יִנְהַג בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ אַלִּיבָּא דְּהִלְכְתָא בָּאֹפֶן הָרָאוּי וְהַמֻּבְחָר בְּיוֹתֵר. בְּשִׁעוּרֵנוּ זֶה נִלְמַד אֶת הַהֲלָכוֹת הַנַּ"ל, כְּפִי שֶׁסִּדְּרָם מָרָן זיע"א בְּסִפְרוֹ 'חֲזוֹן עוֹבַדְיָה' (שַׁבָּת ח"א).

הַפְעָלַת מַמְטֵרוֹת הַשְׁקָיָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת

א. מֻתָּר לְפַתֵּחַ בֶּרֶז מַיִם לְגִנָּה אוֹ לְפַרְדֵּס מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְהַמַּיִם הוֹלְכִים וּמַשְׁקִים אֶת הַזְּרָעִים וְהָאִילָנוֹת בְּמֶשֶׁךְ הַשַּׁבָּת. וְכֵן לְהַפְעִיל מַמְטֵרוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְהַמַּיִם נִתָּזִים בְּמַהֲלַךְ הַשַּׁבָּת, וּלְהַשְׁאִירָם בִּפְעֻלָּה עַד כַּמָּה שֶׁצָּרִיךְ.

אִיתָא בִּגְמָרָא (שַׁבָּת יז, ב): "בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵין שׁוֹרִין דְּיוֹ וְסַמְמָנִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּשּׁוּרוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִים. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵין פּוֹרְסִים מִצּוּדוֹת חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצוֹדוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִים".

וּבַגְּמָרָא (יח, א) מְבֹאָר טַעֲמָם שֶׁל בֵּית שַׁמַּאי, מִפְּנֵי שֶׁהֵם דּוֹרְשִׁים מִן הַכָּתוּב, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר 'לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ', כָּךְ מְצֻוֶּה הוּא עַל שְׁבִיתַת כֵּלָיו בְּשַׁבָּת, וְלָכֵן אַף עַל פִּי שֶׁהוּא אֵינוֹ עוֹשֶׂה שׁוּם מְלָאכָה אֶלָּא הִיא נַעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת, אָסוּר לוֹ לְהַתְחִיל בְּמְלָאכָה כָּזֹאת בְּעֶרֶב שַׁבָּת, כֵּיוָן שֶׁהִיא נִגְמֶרֶת בְּשַׁבָּת עַל יְדֵי כֵּלָיו, וַהֲרֵי הוּא מְזֻהָר עַל שְׁבִיתַת כֵּלִים בְּשַׁבָּת. וּבֵית הִלֵּל חוֹלְקִים וְסוֹבְרִים שֶׁאֵין כָּל יְסוֹד לְאִסּוּר שְׁבִיתַת כֵּלִים בְּשַׁבָּת, וְלָכֵן כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מֻתָּרִים, כֵּיוָן שֶׁהַמְּלָאכָה נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת.

וּפָסְקוּ עַמּוּדֵי הַהוֹרָאָה הֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם (שַׁבָּת ג, א-ב): "מֻתָּר לְהַתְחִיל מְלָאכָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֶלָּא בְּעַצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם, אֲבָל כְּשֶׁתֵּעָשֶׂה הַמְּלָאכָה מֵעַצְמָהּ בְּשַׁבָּת - מֻתָּר לָנוּ לְהָנוֹת מִמַּה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת מֵאֵלָיו. כֵּיצַד? פּוֹתְקִים מַיִם לַגִּנָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְהִיא מִתְמַלֵּאת וְהוֹלֶכֶת כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת וְכוּ' וְשׁוֹרִים דְּיוֹ וְסַמְמָנִים עִם חֲשֵׁכָה וְהֵם נְשׁוּרִים וְהוֹלְכִים כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, וּפוֹרְסִים מִצּוּדוֹת לְחַיָּה וּלְעוֹפוֹת וּלְדָגִים וְהֵם נִצּוֹדִין וְהוֹלְכִים כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ וְכוּ'". וְכֵן פָּסְקוּ הַטּוּר (סי' רכב) וְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (רכב, א).

הִלְכָךְ, מֻתָּר לְהַתְחִיל בְּמְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת וּבְעֶרֶב יוֹם טוֹב, אֲפִלּוּ סָמוּךְ לְכְנִיסַת הַשַּׁבָּת וְהֶחָג, אַף עַל פִּי שֶׁהַמְּלָאכָה נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ

בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֶלָּא בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם.

הוֹרָאָתוֹ הַמַּחְמִירָה שֶׁל ה'חָזוֹן אִישׁ'

וּבְפִסְקֵי הַחָזוֹן אִישׁ נִמְצָאָה הוֹרָאָה מַחְמִירָה בְּעִנְיָן זֶה (הוּבָא בְּסֵפֶר מְנוּחָה נְכוֹנָה עמ' לג, הִזְכִּירוֹ בְּשו"ת צִיץ אֱלִיעֶזֶר [ח"ד סי' לא]), וְהוּא שֶׁקֹּדֶם שֶׁיִּסְגֹּר אֶת בְּרָזֵי הַהַשְׁקָיָה, יִסְגֹּר אֶת הַבֶּרֶז שֶׁל הַצִּנּוֹר הָרֹאשִׁי הַמְסַפֵּק מַיִם לְכָל הַמַּמְטֵרוֹת, וְהַטַּעַם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִגְבַּר לַחַץ הַמַּיִם בַּצִּנּוֹר הַנִּשְׁאָר פָּתוּחַ עַל יְדֵי שֶׁסּוֹגֵר אֶת חֲבֵרוֹ, שֶׁכֵּן בָּזֶה הוּא גּוֹרֵם לְהַשְׁקָאָה מְגֻבֶּרֶת, וְאָסוּר הַדָּבָר.

וְהוֹסִיף שֶׁמִּפְּנֵי חֶשְׁשׁ זֶה, נָכוֹן לְהַחְמִיר וּלְתַכְנֵן אֶת הִסְתַּעֲפוּת הַצִּנּוֹרוֹת בְּאֹפֶן כָּזֶה, שֶׁצִּנּוֹר הַהַשְׁקָיָה יֵצֵא יְשִׁירוֹת מֵהַצִּנּוֹר הָרֹאשִׁי, וְלֹא יִהְיֶה שׁוּם קֶשֶׁר וְהִשְׁתַּלְבוּת בֵּינוֹ לְבֵין הַצִּנּוֹר הַמְסַפֵּק מַיִם לִבְרָזִים שֶׁבַּבַּיִת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפָּעֵל בְּפִתְיחַת הַבֶּרֶז בַּבַּיִת וּבִסְגִירָתוֹ לְהַגְבָּרַת הַלַּחַץ שֶׁבְּצִנּוֹר הַהַשְׁקָיָה, וְאִם אִי אֶפְשָׁר לוֹ לַעֲשׂוֹת זֹאת - יְזָהֵר עַד כְּדֵי כַּמָּה שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּבֶּרֶז שֶׁבַּבַּיִת כָּל זְמַן שֶׁבִּרְזֵי הַהַשְׁקָיָה פְּתוּחִים.

אוּלָם מָרָן רַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה זיע"א, בְּסִפְרוֹ 'חָזוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קלד) דָּחָה חֻמְרָא זוֹ מִכַּמָּה טְעָמִים:

רִאשִׁית, מֵאַחַר וְהִשְׁקָה אֶת גִּנָּתוֹ וּפַרְדֵּסוֹ כְּכָל הַצָּרֵךְ, אֵין אִסּוּר לְכְאוֹרָה לְהוֹסִיף בָּהּ הַשְׁקָיָה. וְהוּא עַל פִּי דִּבְרֵי פֶּתַח הַדְּבִיר (סי שלו סק"ה) שֶׁהֵבִיא סְפֵקוֹ שֶׁל מהר"ח פַּלָּאגִ'י בְּשו"ת לֵב חַיִּים (ח"ב ס"ס עב) דִּזְרָעִים וּצְמָחִים שֶׁהֻשְׁקוּ מֵעֶרֶב שַׁבָּת כָּל צָרְכָּן, אוֹ בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ עַל יְדֵי גּוֹי, הַאִם יִשְׂרָאֵל הַמַּשְׁקֶה אוֹתָם שׁוּב בְּשַׁבָּת חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ, וְלֹא הִכְרִיעַ מהרח"פ שָׁם.

וְכָתַב עַל זֶה הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר, שֶׁגִּרְאָה לוֹ שֶׁאֵינוֹ חַיָּב, כִּדְמוּכָח מִמַּה שֶׁכָּתַב בְּסֵפֶר הַיְרֵאִים (סי' קב): "וְצָרִיךְ לְהִזָּהֵר כְּשֶׁאוֹכֵל בַּקַּיִץ בַּגִּנָּה, בְּמָקוֹם שֶׁעֲשָׂבִים וּזְרָעִים הַצְּרִיכִים לְמַיִם, שֶׁלֹּא יַשְׁלִיךְ שָׁם מַיִם וְלֹא יִרְחַץ יָדָיו עֲלֵיהֶם, וְאע"פ שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן לְגַדְּלָם פְּסִיק רֵישֵׁיהּ הוּא", וּמוּכָח שֶׁאִם הִשְׁקוּם מַיִם כָּל צָרְכָּם וְאֵינָם צְרִיכִים עוֹד לְמַיִם אֵין בָּזֶה חִיּוּב, עַיֵּן שָׁם. וְכֵן כָּתַב בְּכַף הַחַיִּים (סי' שלו סקכ"ט) בְּשֵׁם פֶּתַח הַדְּבִיר הַנַּ"ל, לְפִי שֶׁרִבּוּי הַמַּיִם מַרְקִיבִים וּמַפְסִידִים הַזְּרָעִים כַּיָּדוּעַ.

שֵׁנִית, אַף אִם נֹאמַר שֶׁעַל כָּל פָּנִים יֵשׁ בָּזֶה אִסּוּר מִדְּרַבָּנָן, הֲלֹא יְדוּעָה דַּעַת הָעָרוּךְ שֶׁמַּתִּיר לְגַמְרֵי אֵינוֹ מִתְכַּוֵּן בִּפְסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ, וְאַף אִם לֹא נָקְטִינַן כְּוָותֵיהּ לַהֲלָכָה, **פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בְּאִסּוּר דְּרַבָּנָן - לְכוֹלֵי עָלְמָא מֻתָּר**. כַּמְבֹאָר בְּתוֹסְפוֹת (שַׁבָּת קנג, א) וְכֵן דַּעַת המהר"מ מֵרוֹטֶנְבּוּרְג (הוּבָא בְּתוֹס' יוֹמָא לד, א) וְהָרַשְׁבָּ"א (כְּתֻבּוֹת ו, א) וְכֵן פָּסְקוּ לַהֲלָכָה חֶבֶל אַחֲרוֹנִים (שו"ת בְּאֵר יִצְחָק או"ח סי' סו עָנָף ה וּבַמְּלוּאִים; שו"ת דִּבְרֵי מַלְכִּיאֵל ח"ב יו"ד סי' מב אות לא; שׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב קַמָּא ח"א סִימָן רי וּתְלִיתָאָה ח"ג סִימָן ג'; שו"ת בָּתֵּי כְּהֻנָּה חֵלֶק בֵּית דִּין ס"ס יח; וְהַגָּאוֹן מהר"י טַיְיב בְּסֵפֶר וַיְּי הָעֲמוּדִים דַּף ע ע"א) וְהוּבְאוּ הַדְּבָרִים בְּשו"ת יְחַוֶּה דַּעַת (ח"ו סי' נג). וּבְעִנְיָנֵנוּ, אַחַר שֶׁהִשְׁקָה אֶת הַגִּנָּה אוֹ הַפַּרְדֵּס כְּכָל הַצָּרֵךְ, אַף אִם נָחוּשׁ שֶׁאִם יִסְגֹּר בֶּרֶז אֶחָד יִגְבַּר הַלַּחַץ וְיַגְבִּיר אֶת זְרִימַת הַמַּיִם, הֲרֵי לֹא נִיחָא לֵיהּ וְלֹא אִכְפַּת לֵיהּ שֶׁיִּרְבּוּ הַמַּיִם עַל הָאָרֶץ. וּבִפְרָט לְפִי מַה שֶׁהִזְכַּרְנוּ מִשֵּׁם הָרַב פֶּתַח הַדְּבִיר, אַדְּרַבָּה כְּשֶׁמּוֹסִיף לְהַשְׁקוֹת מַיִם עַל הַזְּרָעִים אַחַר שֶׁהֻשְׁקוּם כְּדֵי צָרְכָּן, הַמַּיִם מַרְקִיבִים וּמַפְסִידִים אֶת הַזְּרָעִים, אִם כֵּן הָוֵי מַמָּשׁ לֹא נִיחָא לֵיהּ וְכַנַּ"ל, וּמִכַּיָּון שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן מִישְׁרָא שָׁרֵי.

וּבְיוֹתֵר אִיכָּא סְבָרָא לוֹמַר **דִּכְלָל לָא הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ**, דְּעַיֵּן אוֹר זָרוֹעַ (ח"ב סי נד) שֶׁכָּתַב: "וְאַף עַל פִּי שֶׁבְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה כָּתַב שֶׁלֹּא לֶאֱכֹל בְּפַרְדֵּסִים בְּשַׁבָּת בִּימוֹת הַחַמָּה, מִפְּנֵי שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהִזָּהֵר שֶׁלֹּא יִשָּׁפְכוּ מַיִם עַל גַּבֵּי

עֲשָׂבִים וְחַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֵעַ, **מִכָּל מָקוֹם אֲנִי הַמְחַבֵּר אֵינִי יוֹדֵעַ אִם בְּפַרְדֵּס שֶׁכְּבָר גָּדְלוּ הָעֲשָׂבִים כָּל צָרְכָּם, שֶׁמָּא גִּבּוּל יֵשׁ לָהֶם**". מַשְׁמַע שֶׁאֵין בְּמַעֲשֶׂה הַהַשְׁקָיָה וַדָּאוּת לְאִסּוּר. וְיָדוּעַ חִדּוּשׁוֹ שֶׁל הַט"ז (סי' שטז סק"ג) שֶׁגַּם אִם **עוֹשֶׂה וַדַּאי מַעֲשֶׂה, אֶלָּא סָפֵק אִם יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר**[א], כְּגוֹן הַסּוֹגֵר קָפְסָא וְסָפֵק אִם יֵשׁ בְּתוֹכָהּ זְבוּבִים הַנִּצּוֹדִים [מַה שֶּׁמְּכֻנֶּה בִּלְשׁוֹן הַפּוֹסְקִים "פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דִּלְשֶׁעְבַר"], גַּם כֵּן לֹא חֲשִׁיב פְּסִיק רֵישֵׁיהּ וּמֻתָּר. וְכֵן לָמְדוּ מִדְּבָרָיו הַגָּאוֹן רעק"א (בְּהַגָּהוֹתָיו ליו"ד סי פז ס"ו), וּבְבֵאוּר הֲלָכָה (שטז ס"ג), ושו"ע הגר"ז (סי' רעז סק"א), וְכֵן הוֹכִיחַ הָאַבְנֵי נֵזֶר (או"ח סי רנא ויו"ד רכ אות י) מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ן בְּמִלְחֲמוֹתָיו שַׁבָּת פֶּרֶק כִּירָה בְּדִין מֵחַם שֶׁפִּנָּהוּ.

מִמֵּילָא בִּנְדוֹן דִּידָן, כֵּיוָן שֶׁאֵין וַדָּאוּת שֶׁיֵּשׁ בַּמַּעֲשֶׂה שֶׁעוֹשֶׂה תּוֹעֶלֶת לַצְּמָחִים (אֲפִלּוּ שֶׁמַּעֲשֶׂה רִבּוּי הַשְׁקָיָה הוּא מַעֲשֶׂה וַדַּאי, בְּשׁוֹנֶה מִגְּרִירַת סַפְסָל שֶׁאֵין וַדָּאוּת שֶׁיְּצָרוּ גְּמוּלוֹת), לֹא חֲשִׁיב 'פְּסִיק רֵישֵׁיהּ' לְדַעַת פּוֹסְקִים אֵלּוּ.

וּשְׁלִישִׁית, בְּפָרָט אִם הַמַּמְטֵרוֹת אֵינָן עַל עִקְּרֵי הַזְּרָעִים, אֶלָּא בַּשְּׁבִיל שֶׁעַל יַד הַזְּרָעִים, וְהַמַּיִם נִזְחָלִים מִשָּׁם וּמַשְׁקִים אֶת הַזְּרָעִים, אֵינוֹ חַיָּב מִשּׁוּם זֶה, **דְּהָוֵי לֵיהּ כֹּחַ שֵׁנִי,** כִּדְאָמְרִינַן בְּחֻלִּין (טז, א): "הַאי מָאן דְּכָפְתֵיהּ לְחַבְרֵיהּ וְאַשְׁקֵיל עֲלֵיהּ בִּדְקָא דְּמָיָא וּמִית חַיָּב, מַאי טַעְמָא גִּירֵי דִּידֵיהּ הוּא, וְלֹא אָמְרָן אֶלָּא בְּכֹחַ רִאשׁוֹן, אֲבָל בְּכֹחַ שֵׁנִי גְּרָמָא בְּעָלְמָא הוּא". ופרש"י: בְּכֹחַ רִאשׁוֹן - שֶׁקִּשְׁרוֹ סָמוּךְ מַמָּשׁ לִשְׁפַת הַמַּיִם, וּמִכֵּיוָן שֶׁנָּקַב נָקַב בִּשְׁפַת הַמַּיִם, בָּאוּ הַמַּיִם מִיָּד לְפִיו. בְּכֹחַ שֵׁנִי - שֶׁקִּשְׁרוֹ בְּרִחוּק, וְהַמַּיִם נִזְחָלוּ וְהָלְכוּ לְשָׁם פָּטוּר, דְּגְרָמָא בְּעָלְמָא הוּא, עַיֵּן שָׁם. וְגַם אִם דָּבָר זֶה אָסוּר מִדְּרַבָּנָן, כֵּיוָן דְּהָוֵי כָּאן תְּרֵי דְּרַבָּנָן (א. שֶׁהַצְּמָחִים הִשְׁקוּ כְּבָר כָּל צָרְכָּם, ב. דְּהָוֵי כֹּחַ שֵׁנִי), בְּצֵרוּף הַסְּבָרָא שֶׁל פְּסִיק רֵישֵׁיהּ דְּלָא נִיחָא לֵיהּ בִּדְרַבָּנָן, וַדַּאי מֻתָּר.

וְאַף עַל פִּי שֶׁהָרַב צִיץ אֱלִיעֶזֶר (ח"ה סי' ו) חִזֵּק סְבָרָא זוֹ, כְּבָר הִשִּׁיגוֹ שָׁם הַגָּאוֹן רַבִּי צְבִי פֶּסַח פְּרַאנְק זַצַ"ל, מִכֹּחַ הַסְּבָרָא דְּהָוֵי כֹּחַ שֵׁנִי, וְעוֹד שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן. כַּיּוֹצֵא בָּזֶה, דָּן בְּשׁוּ"ת שְׁרָגָא הַמְּאִיר (ח"ה סי' פד אות ב) לְעִנְיַן יָרְדוּ גְּשָׁמִים בְּחַג הַסֻּכּוֹת, הַאִם מֻתָּר לִפְתֹּחַ אֶת הַגַּג שֶׁעַל הַסֻּכָּה בְּשַׁבָּת וְיו"ט, כְּשֶׁהַמַּיִם שֶׁעָלָיו נִשְׁפָּכִים עַל גַּבֵּי עֲשָׂבִים וּזְרָעִים, וְהָוֵי כְּמַשְׁקֶה מַיִם לַזְּרָעִים בְּשַׁבָּת. וְהֵשִׁיב לְהַתִּיר עַל פִּי מַה שֶּׁמּוּכָח מִלְּשׁוֹן הַיְרֵאִים (סי' רעד) שֶׁאֵין לְהַחְמִיר אֶלָּא בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים כְּשֶׁהַזְּרָעִים צְרִיכִים לַמַּיִם, וְכָאן אַחַר הַגְּשָׁמִים הָאָרֶץ שְׂבֵעָה מַיִם, וּבְנוֹסָף לְכָךְ, צֵרֵף לִסְנִיף דַּעַת הַמַּהַרַ"ל מִפְּרָאג (גּוּר אַרְיֵה שַׁבָּת עג, ב) שֶׁכָּתַב שֶׁבִּמְלֶאכֶת זוֹרֵעַ לֹא שַׁיָּךְ פְּסִיק רֵישֵׁיהּ, שֶׁאֵין פְּסִיק רֵישֵׁיהּ אֶלָּא בִּמְלָאכָה הַנִּגְמֶרֶת מִיָּד, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּזוֹרֵעַ שֶׁאֵין הַמְּלָאכָה נִגְמֶרֶת מִיָּד, רַק אַחַר כָּךְ, לָכֵן לֹא שַׁיָּךְ בָּהּ דִּין פְּסִיק רֵישֵׁיהּ. וְאַף שֶׁמִּדִּבְרֵי הַיְרֵאִים שֶׁאָסַר לַעֲשׂוֹת זֹאת בִּימוֹת הַגְּשָׁמִים, וְכֵן הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (סי' שלו, ג) שֶׁכָּתַב: "הָאוֹכְלִים בְּגִנּוֹת, אֲסוּרִים לִטֹּל יְדֵיהֶם עַל הָעֲשָׂבִים שֶׁמַּשְׁקִים אוֹתָם, אַף עַל פִּי שֶׁאֵינָם מְכַוְּנִים, פְּסִיק רֵישֵׁיהּ הוּא", מוּכָח דְּלֹא כְּדִבְרָיו, מִכָּל מָקוֹם חָזֵי לְאִיצְטְרוּפֵי לִסְנִיף, עַיֵּן שָׁם.

וְהַגָּאוֹן רַבִּי שְׁלֹמֹה זַלְמָן אוֹיֶערְבָּאךְ זַצַ"ל (שֻׁלְחַן שְׁלֹמֹה סִימָן רכב סְעִיף ה') דָּן גַּבֵּי כִּיּוֹר אֲשֶׁר הַמַּיִם הַנִּשְׁפָּכִים לְתוֹכוֹ זוֹרְמִים דֶּרֶךְ צִנּוֹר וּמַגִּיעִים לְשָׂדֶה זְרוּעָה אוֹ לְגִנָּה, וְהֶעֱלָה שֶׁמֻּתָּר לִטֹּל יָדַיִם לְתוֹכוֹ בְּשַׁבָּת, וְכֵן מֻתָּר לִשְׁפֹּךְ בּוֹ מַיִם לְכָל צָרְכּוֹ אַחֵר, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים לְהַשְׁקָיַת הַזְּרָעִים כֹּל שֶׁאֵין מִתְכַּוֵּן לְכָךְ, כֵּיוָן שֶׁנַּעֲשָׂה כֵּן עַל יְדֵי כֹּחַ שֵׁנִי, חֲשִׁיב רַק גְּרָמָא, וַאֲפִלּוּ הָוֵי פְּסִיק רֵישֵׁיהּ מֻתָּר. וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ רְאָיָה לָזֶה מִדִּבְרֵי הָרִיטְבָ"א (עֲרוּבִין פח, א): "דְּכֵיוָן שֶׁהוּא דָּבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן, אַף שֶׁהוּא פְּסִיק רֵישֵׁיהּ מֻתָּר, שֶׁלֹּא אָסְרוּ בְּכֹחוֹ בְּדָבָר שֶׁאֵינוֹ מִתְכַּוֵּן".

א. בְּשׁוֹנֶה מִמַּצַב 'פְּסִיק רֵישֵׁיהּ' רָגִיל, כְּגוֹן בִּגְרִירַת מִטָּה כִּסֵּא וְסַפְסָל **דְּסָפֵק אִם יַעֲשֶׂה** חָרִיץ עַל יְדֵי הַגְּרִירָה, דְּהַיְנוּ שֶׁאֵין וַדָּאוּת שֶׁיִּהְיֶה **הַמַּעֲשֶׂה הָאוֹסֵר.**

נְתִינַת חִטִּים בְּ'טַחֲנַת מַיִם' מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וְתַבְשִׁיל עַל הַגַּז.

ב. כְּמוֹ כֵן, מֻתָּר לָתֵת חִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם שֶׁל מַיִם, וְהֵם טוֹחֲנִים אֶת הַחִטִּים בְּשַׁבָּת. (וְלָתֵת בְּשַׁבָּת עֲצָמָהּ - וַדַּאי אָסוּר). וְכֵן מֻתָּר לְהַנִּיחַ תַּבְשִׁיל שֶׁעֲדַיִן אֵינוֹ מְבֻשָּׁל עַל בִּירַיִם שֶׁל גַּז, וְהוֹלֵךְ וּמִתְבַּשֵּׁל כָּל הַשַּׁבָּת, בְּשֶׁיֵּשׁ טַם שֶׁל מַהֶבֶת הַמַּבְדִּיל בֵּין הַקְּדָרָה לַבִּירָה, בְּתוֹר הֶכֵר לִמְנֹעַ חֲשָׁשׁ שֶׁמָּא יַגְבִּיהַּ אֶת הָאֵשׁ.

עוֹד אִיתָא בִּבְרַיְתָא (שַׁבָּת יח, א): "תָּנוּ רַבָּנָן פּוֹתְקִין מַיִם לַגִּנָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְכוּ' אֲבָל אֵין נוֹתְנִין חִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם שֶׁל מַיִם אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיִּטָּחֲנוּ מִבְּעוֹד יוֹם", וְנֶחְלְקוּ בַּגְּמָרָא אִם בְּרַיְיתָא זוֹ הִיא אַף לְבֵית הִלֵּל אוֹ דַּוְקָא לְבֵית שַׁמַּאי, שֶׁלְּדַעַת רַבָּה שָׁם בְּרַיְיתָא זוֹ הִיא אַף לְדַעַת בֵּית הִלֵּל שֶׁאֵין לָהֶם דִּין אִסּוּר שְׁבִיתַת כֵּלִים בְּשַׁבָּת, בְּכָל זֹאת אָסוּר לָתֵת חִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהָרֵחַיִם מַשְׁמִיעִים קוֹל בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ בָּזֶה חֲשָׁשׁ זִלְזוּל שַׁבָּת. וְרַב יוֹסֵף פְּלִיג וּמַעֲמִיד אֶת הַבְּרַיְתָא כְּבֵית שַׁמַּאי, אֲבָל לְבֵית הִלֵּל מֻתָּר לָתֵת חִטִּים לָרֵחַיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְהֵם נִטְחָנִים מֵאֵלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, וְאֵין לָחוּשׁ לְהַשְׁמָעַת קוֹל בְּשַׁבָּת.

וְנֶחְלְקוּ הָרִאשׁוֹנִים כְּדַעַת מִי הַהֲלָכָה בָּזֶה, וְהֵבִיאָם מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף (סִימָן רנב), אוּלָם כָּתַב שֶׁלְּעִנְיַן הֲלָכָה, כֵּיוָן שֶׁהָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם וְרו"ת מַתִּירִים, וְעוֹד דְּמִלְּתָא דְּרַבָּנָן הִיא - הֵכִי נָקְטִינַן, אֶלָּא שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ אִסּוּר אֵין לְהַתִּיר. וְכֵן פָּסַק מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רנב, ה) שֶׁמֻּתָּר לָתֵת חִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם שֶׁל מַיִם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים לְהַשְׁמָעַת קוֹל, שֶׁיֵּאָמְרוּ רֵחַיִם שֶׁל פְּלוֹנִי טוֹחֲנוֹת בְּשַׁבָּת. הֲרֵי לְדִידָן דְּנָקְטִינַן כְּדַעַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, אֵין לָחוּשׁ בָּזֶה לְהַשְׁמָעַת קוֹל, וּמֻתָּר.

וְהִנֵּה כָּל זֶה לְגַבֵּי הַנּוֹתֵן בְּרֵחַיִם שֶׁל מַיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אוּלָם הַנּוֹתֵן בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ - וַדַּאי אָסוּר מִשּׁוּם טוֹחֵן. הִנֵּה הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סִי' רכב סק"כ) צִדֵּד לוֹמַר שֶׁהַנּוֹתֵן חִטִּים לְתוֹךְ רֵחַיִם שֶׁל מַיִם בְּשַׁבָּת אֵינוֹ חַיָּב מִן הַתּוֹרָה, שֶׁהַטְּחִינָה בָּאָה מִמֵּילָא לְאַחַר מִכֵּן, וְלֵיכָּא חִיּוּב חַטָּאת עַד שֶׁיִּטְחַן בְּרֵחַיִם שֶׁל יָד, שֶׁהַטְּחִינָה שֶׁהָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן - בְּרֵחַיִם שֶׁל יָד הָיְתָה. וְהוֹכִיחַ כֵּן מֵהַבְּרַיְתָא שֶׁהִזְכִּירָנוּ, דְּאָסְרָה לָתֵת חִטִּין בְּרֵחַיִם שֶׁל מַיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת, וּלְדַעַת רַבָּה הַטַּעַם מִפְּנֵי הַשְׁמָעַת קוֹל, דְּאָוְשָׁא מִלְּתָא וְאֵיכָּא זִילוּתָא בְּשַׁבָּת. וְלִכְאוֹרָה אַמַּאי לָא אָמְרִינַן דְּהַאי תַּנָּא סְבִירָא לֵיהּ הֵכִי מִשּׁוּם גְּזֵרָה פֶּן יַעֲשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת, אֶלָּא וַדַּאי שֶׁאַף הָעוֹשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת לֵיכָּא חִיּוּב חַטָּאת.

וְהַגָּאוֹן בַּעַל אֶבֶן הָעוֹזֵר (סִי' שכח) דָּחָה דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם, דִּבְשַׁבָּת מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת אָסְרָה תּוֹרָה, וְדָמֵי לְזוֹרֶה וְרוּחַ מְסַיַּעְתּוֹ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמִּסְתַּיֵּעַ בְּרוּחַ - חַיָּב עַל הַזְּרִיָּה, וּמִמֵּילָא לָא שְׁנָא הַטּוֹחֵן עַל יְדֵי הַמַּיִם. וּלְעֶצֶם רְאָיַת הַמָּגֵן אַבְרָהָם, מַדּוּעַ לֹא אָמְרוּ טַעַם הָאִסּוּר נְתִינַת חִטִּים מֵעֶרֶב שַׁבָּת מִשּׁוּם גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִתֵּן חִטִּים בְּשַׁבָּת, אֶלָּא עַל כָּרְחֲךָ שֶׁאַף בְּשַׁבָּת מֻתָּר מִן הַתּוֹרָה. לִכְאוֹרָה אֵינָהּ רְאָיָה, דְּאִם מִן הַטַּעַם הַזֶּה, תִּיקְשֵׁי רֵישָׁא דְּבַרְייְתָא, אַמַּאי מַנִּיחִין מֻגְמָר תַּחַת הַכֵּלִים וּמִתְגַּמְּרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וּמַנִּיחִין גְּפְרִית תַּחַת הַכֵּלִים וּמִתְגַּפְּרִין וְהוֹלְכִין כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, נִיגְזוֹר אָטוּ יַעֲשֶׂה אֶת הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, אֶלָּא בְּהֶכְרֵחַ דְּלֵיכָּא לְמֵיחַשׁ לְהָכִי. וּמִכָּל הַנַּ"ל הָעֶלָּה שֶׁהַנּוֹתֵן חִטִּים בְּשַׁבָּת לְתוֹךְ הָרֵחַיִם שֶׁל מַיִם חַיָּב.

אוּלָם בַּ'חֲזוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קלו) הֵעִיר עַל רְאָיָתוֹ מִזּוֹרֶה וְרוּחַ מְסַיַּעְתּוֹ, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁמִּסְתַּיֵּעַ בְּרוּחַ חַיָּב עַל הַזְּרִיָּה, מִדִּבְרֵי הָרֹא"שׁ (ב"ק פ"ו סִי' יא) שֶׁזּוֹרֶה וְרוּחַ מְסַיַּעְתּוֹ, אַף עַל גַּב דְּהָוֵי גְּרָמָא בְּעָלְמָא, בְּכָךְ חִיְּבתּוֹ הַתּוֹרָה, כֵּיוָן **שֶׁמְּלָאכָה זוֹ עִקַּר עֲשִׂיָּתָהּ עַל יְדֵי הָרוּחַ**, וְכָךְ הָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן, וּמְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת אָסְרָה תּוֹרָה. וְכֵן בְּסֵפֶר הַמְּנוֹרָה הַטְּהוֹרָה לַגָּאוֹן רַבִּי עוּזִיאֵל מֵיְזְלִישׁ זיע"א (סִי' רנב סק"ז) הֵעִיר

כֵּן, שֶׁאֵין זֶה עִנְיָן לְזוֹרֶה וְרוּחַ מְסַיַּעְתּוֹ, דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁכָּל מְלָאכְתָּ זוֹרֶה אֵינָהּ אֶלָּא ע"י הָרוּחַ. וְאָכֵן בְּמִנְחַת חִנּוּךְ (מְלָאכֶת זוֹרֶה) כָּתַב שֶׁדָּוְקָא בְּזוֹרֶה וְרוּחַ מְסַיַּעְתּוֹ חַיָּב מִשּׁוּם זוֹרֶה, אֲבָל הַבּוֹרֵר צְרוֹרוֹת וְרוּחַ מְסַיַּעְתּוֹ פָּטוּר, וְהוּא מִבֹּאר לִפִי סְבָרָא זוֹ.

אִיבְּרָא דְּמִלְּשׁוֹן רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל (שַׁבָּת קכ, ב) מִתְבָּאֵר שֶׁהוּא הַדִּין לְיֶתֶר הַמְּלָאכוֹת דְּאוֹרְחַייהוּ בְּהָכִי, שֶׁכָּתַב לְעִנְיַן מְלֶאכֶת מַבְעִיר, שֶׁאֻפִּלּוּ בְּרוּחַ מְצוּיָה לְלַבּוֹת הָאֵשׁ וּמְחַשֵּׁב לִבּוֹ - אָסוּר בְּשַׁבָּת, דְּהַיְנוּ מְלֶאכֶת מַחֲשֶׁבֶת.

וְכֵן דַּעַת רַבִּים מִן הָאַחֲרוֹנִים, לַחֲלֹק עַל חִדּוּשׁוֹ שֶׁל הַמַּגֵּן אַבְרָהָם בָּזֶה, הָרַב חֶמֶד מֹשֶׁה (סִי' רנב סקי"א), וּבְשׁוּ"ת חֲבַצֶּלֶת הַשָּׁרוֹן (סִי' כד), וּבְשׁוּ"ת עֶרוּגַת הַבֹּשֶׂם (או"ח סִי' מט), וְהַגָּאוֹן אֶגְלֵי טַל (מְלֶאכֶת טוֹחֵן אות ח סק"ו), עָרוּךְ הַשֻּׁלְחָן (או"ח שָׁם סק"ט), וּבְשׁוּ"ת הַר הַכַּרְמֶל (סִי' א דַּף ב ע"ג), שׁוּ"ת דִּבְרֵי מַלְכִּיאֵל (ח"ד יו"ד סִי' ד) וְהָרַב בִּגְדֵי יֶשַׁע (סִי' רנב) הוֹסִיף לְהָעִיר מִדִּבְרֵי תּוֹס' (שַׁבָּת יז, ב) שֶׁהַפּוֹרֵס מְצוּדָּה בְּשַׁבָּת וְנִכְנְסָה חַיָּה לְתוֹכָהּ וְנִלְכְּדָה חַיָּב, אַף שֶׁהַחַיָּה נִלְכְּדָה מְמֵילָא, וַהֲכִי נַמִּי בְּנוֹתֵן הַחִטִּים בְּתוֹךְ הָרֵחַיִם, וְכֵן מוּכָח דַּעַת הָרִאשׁוֹנִים, וְלֹא מָצִינוּ בְּשׁוּם מָקוֹם לַחֲלֹק עַל הָרִאשׁוֹנִים בִּסְבָרָא רְעוּעָה וּשְׁבוּרָה כָּזֹאת לְהָקֵל בְּאִסּוּר תּוֹרָה, וְכֵן כָּתַב בְּבֵאוּר הֲלָכָה (רנב ה) שֶׁכְּבָר דָּחוּ הָאַחֲרוֹנִים דִּבְרֵי מָגֵן אַבְרָהָם, וְחֵילְהוֹן מִדִּין הַפּוֹרֵס מְצוּדָּה הַנַּ"ל, דְּחַיָּב אַף דְּאָתֵי מְמֵילָא, וּכְדִין הַמַּדְבִּיק פַּת בְּתַנּוּר שֶׁחַיָּב אַף עַל פִּי שֶׁהָאֵפְיָה אָתֵי מְמֵילָא. וְהַגָּאוֹן מִבּוּטְשָׁאטְשׁ בְּאֵשֶׁל אַבְרָהָם (סִימָן רנב) כָּתַב שֶׁכְּבָר חָלְקוּ כָּל הָאַחֲרוֹנִים עַל דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם בָּזֶה, וְכִמְעַט אֵין גַּם אֶחָד שֶׁיִּסְבֹּר כְּמוֹהוּ, וּלְכָל הַדֵּעוֹת טְחִינָה בְּרֵחַיִם שֶׁל מַיִם הַוְיָא אִסּוּר סְקִילָה. וְכֵן כָּתַב בְּשׁוּ"ת שֵׁבֶט הַלֵּוִי (ח"א סִי' מז).

אִיבְּרָא, שֶׁמָּצָאנוּ לְכַמָּה מְחַבְּרִים שֶׁהִסְכִּימוּ לְעִקַּר דִּינוֹ שֶׁל הַמָּגֵן אַבְרָהָם, הַגָּאוֹן יַעְבֵּ"ץ בְּסֵפֶר מוֹר וּקְצִיעָה (סִי' רנב) כָּתַב: שָׁמַעְתִּי מַרְעִישִׁים עַל דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם בָּזֶה... אִיבְּרָא בִּכְדֵי טָרְחוּ וְלֹא הֵבִינוּ עֻצְתּוֹ שֶׁל המג"א דְּדֵיֵק טְפֵי וְכוּ' וְיָצָא המג"א זַכַּאי בְּדִינוֹ בְּלִי שׁוּם סָפֵק בָּעוֹלָם, וְאַפְרְיוֹן נִמְטְיֵיהּ וְקַרְינָא עֲלֵיהּ טוּבְיָינָא דְּחַכִּימֵי, וְהַמַּקְשִׁים עַל דְּבָרָיו לָא יָדְעֵי צוּרְתָא דִּשְׁמַעְתְּתָא.

גַּם הַ'קָּרְבַּן נְתַנְאֵל' (פ"ק דְּשַׁבָּת סִימָן לג אות ר) כָּתַב שֶׁלִּדְיָנָא כְּוָוֵן הַמָּגֵן אַבְרָהָם לַאֲמִתּוֹ שֶׁל דָּבָר, שֶׁהַנּוֹתֵן חִטִּים לְרֵחַיִם שֶׁל מַיִם פָּטוּר מֵחִיּוּב חַטָּאת, וְאֵין לְהַקְשׁוֹת עַל דְּבָרָיו מִדִּין הַפּוֹרֵס מְצוּדָּה, דְּשָׁם מַיְירֵי שֶׁצָּדָה בִּשְׁעַת פְּרִיסָתָהּ, וְהָוֵי לֵיהּ כְּאִלּוּ צָד בַּיָּדַיִם (וְכֵן כָּתַב הַמְּאִירִי (שַׁבָּת יז, ב בְּאוּר הַמִּשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית) שֶׁאִם פָּרַס מְצוּדָּה בְּשַׁבָּת וְאַחַר כָּךְ צָדָהּ בְּשַׁבָּת פָּטוּר, הוֹאִיל וּמֵאֵלֵיהֶן הֵן בָּאוֹת). וּמִדִּין הִדְבִּיק פַּת בְּתַנּוּר נַמִּי לָא קַשְׁיָא מִידִּי, דְּשָׁאנֵי הָתָם שֶׁכָּךְ הָיָה בַּמִּשְׁכָּן אֹפֶן בְּשׁוּל סַמְמָנִים, שֶׁאַף הֵם הָיוּ רַק מוּנָּחִים בְּיִוּרָה עַל יְדֵי הָאָדָם, וְהָאֵשׁ מְבַשַּׁלְתָּם מֵאֵלֶיהָ. אֲבָל טְחִינָה - לֹא הָיְתָה בַּמִּשְׁכָּן אֶלָּא בַּיָּדַיִם, כְּגוֹן עַל יְדֵי כְּתִישָׁה בְּמַכְתֵּשֶׁת, אִם כֵּן מִנָּא לָן לְחַיֵּב חַטָּאת בְּנוֹתֵן לְרֵחַיִם שֶׁל מַיִם.

וּלְעֻצַּם קְשִׁיַּת הָאֶבֶן הָעֵזֶר עַל רְאָיָתוֹ שֶׁל הַמָּגֵן אַבְרָהָם, מַדּוּעַ לֹא גָּזְרוּ נְתִינַת מָגְמָר וְגָפְרִית תַּחַת הַכֵּלִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת, כְּבָר תֵּרֵץ בְּהַגָּהוֹת יַד אֶפְרַיִם (סִי' רנב) דְּלֹא קָשֶׁה מִידִּי, דְּהָא דְּגָזְרִינַן דִּלְמָא אָתֵי לְמֶעֱבַד בְּשַׁבָּת, הַיְנוּ דְּחָיְישִׁינַן **שֶׁאוֹתָהּ מְלָאכָה גּוּפָא הַנִּגְמֶרֶת בְּשַׁבָּת, יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בַּתְּחִלָּה בְּשַׁבָּת**, וְאִם כֵּן בְּמָגְמָר וְגָפְרִית, הַמְּלָאכָה הַנִּגְמֶרֶת בְּשַׁבָּת הִיא מַה שֶׁהַכֵּלִים מִתְגַּמְּרִין וּמִתְגַּפְּרִין, וְאֵין הַחֶשֶׁשׁ שֶׁמָּא יַבְעִיר בְּשַׁבָּת, אֶלָּא שֶׁמָּא אָתֵי לְאִתּוּיֵי בְּשַׁבָּת גּוּפָא כֵּלִים לְהַנִּיחָם עַל הַמָּגְמָר וְהַגָּפְרִית, הִלְכָּךְ שָׁרֵי, דְּאַף אִי עָבֵיד הָכִי בְּשַׁבָּת לֵיכָּא חִיּוּב חַטָּאת. מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּרֵחַיִם שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ דְּאִי שָׁרֵית לֵיהּ טְחִינָה בְּשַׁבָּת, אָתֵי לְמֶעֱבַד הָכִי בְּשַׁבָּת גּוּפָא וְיִסְבֹּר שֶׁאֵין אִסּוּר בַּטְּחִינָה בְּשַׁבָּת.

וְכֵן הִצְדִּיקוּ דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם הָרַב תּוֹסֶפֶת שַׁבָּת (סי רנב ס"ק כד), וְהָרַב תּוֹרַת שַׁבָּת (שָׁם ס"ק יח), וְכֵן בְּשוּ"ת גֹּרֶן דָּוִד (דַּיְיטְשׁ, סי' טו), גַּם הָרַב מְאוֹרֵי אוֹר (ח"ג דַּף לג ע"ב) כָּתַב שֶׁדִּינוֹ שֶׁל הַמָּגֵן אַבְרָהָם דִּין אֱמֶת.

אָמְנָם בְּשוּ"ת מַהֲרַ"ם שִׁיק (או"ח סי' קיד) כָּתַב שֶׁאָמְנָם נִרְאֶה בְּוַדַּאי, שֶׁאִם נָתַן הַחִטִּים לְתוֹךְ הָאֲבָנִים שֶׁל הָרֵחַיִם בְּמָקוֹם שֶׁנִּטְחָנִים מִיקְרֵי מַעֲשֶׂה דִּידֵיהּ, וְאַף הַמָּגֵן אַבְרָהָם יוֹדֶה שֶׁחַיָּב. וְהוּא מַיְירֵי בְּרֵחַיִם שֶׁל מַיִם כְּעֵין שֶׁלָּנוּ, שֶׁנּוֹתֵן הַחִטִּים לְתוֹךְ אַרְגָּז, וְעִם נִדְנוּד הָרֵחַיִם נוֹפְלִים הַחִטִּים אֶל הָאֲבָנִים, וּמִשָּׁם נוֹפְלִים אֶל הַמָּקוֹם שֶׁנִּטְחָנִים, נִמְצָא שֶׁפְּעֻלַּת הַטְּחִינָה לֹא בָּאָה מִכֹּחוֹ אֶלָּא שֶׁהוּא גָּרַם לְכָךְ, וּמִשּׁוּם הֵכִי פָּטוּר לְעִנְיַן שַׁבָּת. וְכֵן כָּתַב בְּשוּ"ת אֶרֶץ צְבִי פְּרוּמָר (סי' קיב) שֶׁדַּוְקָא אִם נָפְלוּ הַחִטִּים מֵעַצְמָם לְבֵין אַבְנֵי הָרֵחַיִם הַטּוֹחֲנִים חַיָּב, אֲבָל אִם נָתַן הַחִטִּים לְתוֹךְ כְּלִי וּמִשָּׁם נָפְלוּ הַחִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם אַחַר שֶׁנִּתְרוֹקֵן הַמָּקוֹם מִעַט, יֵשׁ לְצַדֵּד שֶׁפָּטוּר.

וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב בְּשוּ"ת מהרי"ם (פָּאדֶוָוה, סִימָן נב): וְהַנִּרְאֶה לִי בָּרוּר לְדִינָא שֶׁאִם בְּעֵת שֶׁנָּתַן הַחִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם, כְּבָר טָחַן הָרֵחַיִם, בְּוַדַּאי שֶׁחַיָּב חַטָּאת מִשּׁוּם דְּהָוֵי כְּמַדְבִּיק פַּת בְּתַנּוּר, שֶׁאע"פ שֶׁהוּא נֶאֱפֶה אַחַר כָּךְ וְהַמְּלָאכָה נִגְמֶרֶת מִמֵּילָא חַיָּב חַטָּאת, אֲבָל אִם בְּשָׁעָה שֶׁנָּתַן אֶת הַחִטִּים לְתוֹךְ אַבְנֵי הָרֵחַיִם לֹא נִטְחֲנוּ עֲדַיִן, וְאַחַר כָּךְ נִתְהַוָּה הָעִנְיָן שֶׁהִתְחִילוּ הָרֵחַיִם לִטְחֹן פָּטוּר מֵחַטָּאת.

וּבְסֵפֶר פִּתְחֵי תְשׁוּבָה (הֶחָדָשׁ, או"ח סי רנב) הֵבִיא דִּבְרֵי שוּ"ת מהרי"ם פָּאדֶוָוה, וְכָתַב: "וּלְדַעְתִּי אַף הַנּוֹתֵן הַחִטִּים לְרֵחַיִם שֶׁל מַיִם וְטוֹחֲנִים מִיָּד, לֹא דָּמִי לְמַדְבִּיק פַּת בְּתַנּוּר, דְּהָתָם הָאֵשׁ בִּמְקוֹמָהּ עוֹמֶדֶת וְהִיא אוֹפָה אֶת הַפַּת, אֲבָל הָכָא הַמַּיִם שֶׁהָיוּ תַּחַת הָרֵחַיִם חָלְפוּ הָלְכוּ לָהֶם וּמַיִם אֲחֵרִים בָּאוּ בִּמְקוֹמָם". וְסֵיֵם שָׁם: "וּמִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה שֶׁדִּינוֹ שֶׁל מהרי"מ אֱמֶת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהַמַּיִם מְמַשְׁמְשִׁים וּבָאִים הֲרֵי הוּא כְּזוֹרֶה וְרוּחַ מְסַיַּעְתּוֹ".

שְׁמוּשׁ בְּשִׁעוֹן שַׁבָּת לְצֹרֶךְ הַדְלָקַת הַחַשְׁמַל וְכִבּוּיוֹ

ג. מֻתָּר לְהָכִין בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֶת שְׁעוֹן הַשַּׁבָּת, כְּדֵי שֶׁיִּכְבֶּה וְיַדְלִיק אֶת אוֹר הַחַשְׁמַל בְּשַׁבָּת מֵאֵלָיו, וְאֵין לַחֲשֹׁשׁ בָּזֶה כְּלָל.

שְׁמוּשׁ בְּשִׁעוֹן שַׁבָּת, לְצֹרֶךְ כִּבּוּי אוֹרוֹת הַחַשְׁמַל וְהַדְלָקָתָם, נָהוּג אֵצֶל שְׁלוּמֵי אֱמוּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּכְפִי שֶׁנִּוָּכַח לְהַלָּן, שֶׁכֵּן דַּעַת רֹב כָּכָל הַפּוֹסְקִים, מִלְּבַד דַּעַת הָרַב מְחַבֵּר סֵפֶר 'בֶּן יְהוּדָה' שֶׁהֶעֱלָה לְהַחְמִיר וְלֹא לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּזֶה, אוּלָם כָּאמוּר לֹא נִתְקַבְּלָה דַּעְתּוֹ, וּכְהַיּוֹם מַתִּירִים הַפּוֹסְקִים לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בְּשִׁעוֹן שַׁבָּת' לְכַתְּחִלָּה, וְאֵין לָחוּשׁ בָּזֶה כְּלָל.

בְּשוּ"ת בֶּן יְהוּדָה (סי' קנא, לַגָּאוֹן רַבִּי אַבְרָהָם ב"ר יְהוּדָה לִיטְשׁ - רוֹזֶנְבּוֹיִם זַצַ"ל, מֵרַבָּנֵי הוּנְגַּרְיָה) נִשְׁאַל עַל יְדֵי הַגָּאוֹן רַבִּי זוּסְמָן סוֹפֵר זַצַ"ל אב"ד פָּאקְשׁ, לְעִנְיַן כִּוּוּן שָׁעוֹן מְעוֹרֵר, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁמְּצַלְצֵל בַּעֲלוֹת הַשַּׁחַר אַף מַדְלִיק מֵאֵלָיו נֵר (מְנוֹרָה) לְהָאִיר, אִם מֻתָּר לְעָרְכוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

וְהרה"ג הַשּׁוֹאֵל (רַבִּי זוּסְמָן סוֹפֵר) צִדֵּד לַהֲלָכָה, שֶׁלְּכַוֵּן אֶת הַשָּׁעוֹן בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ - וַדַּאי אָסוּר, אִם מִדְּאוֹרָיְתָא אִם מִדְּרַבָּנָן, וְעַל כָּל פָּנִים תָּלוּי הַנִּדּוֹן בְּמַחֲלֹקֶת הַמָּגֵן אַבְרָהָם וְהָאֶבֶן הָעוֹזֵר לְעִנְיַן נְתִינַת חִטִּים בְּשַׁבָּת לְתוֹךְ רֵחַיִם שֶׁל מַיִם, שֶׁלְּפִי דַּעַת המג"א מֻתָּר מִן הַתּוֹרָה, וּלְפִי דַּעַת הָאֶבֶן הָעוֹזֵר וּדְעִמֵּיהּ - אָסוּר מִן הַתּוֹרָה. אוּלָם לְכַוֵּן אֶת הַשָּׁעוֹן מֵעֶרֶב שַׁבָּת - נִרְאֶה לְהַתִּיר לְכוּלֵּי עָלְמָא, עַל פִּי דִּבְרֵי הַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף (ב"ק י, א מִדַּפֵּי הָרִי"ף) דְּהִקְשָׁה לְמָאן דְּאָמַר (ב"ק כב, א) אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיו, דְּהַיְנוּ שֶׁהַמַּדְלִיק אֶת הַבְּעֵרָה, אֲפִלּוּ שֶׁהִתְפַּשְּׁטָה וְהִזִּיקָה בְּמָקוֹם אַחֵר וּבִזְמַן אַחֵר, חַיָּב מִצַּד דְּהָוֵי כְּמַבְעִיר וּמַזִּיק בְּיָדַיִם, לְכְאוֹרָה הֵיאַךְ מֻתָּר לְהַדְלִיק נֵר בְּעֶרֶב שַׁבָּת, הֲלֹא הוּא כְּאִלּוּ הִבְעִיר אֶת הָאֵשׁ בְּיָדַיִם בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ, וְתֵרֵץ שֶׁהַכַּוָּנָה בְּ'אִשּׁוֹ מִשּׁוּם חִצָּיו' שֶׁנֶּחְשָׁב מַעֲשֶׂה הַהֶזֵּק **כְּנִגְמָר בִּשְׁעַת הַהַצָּתָה**,

וּמִתְחַיֵּב עַל אוֹתָהּ שָׁעָה, וְגַם אִם יָמוּת בֵּין הֶצָּתָה לְהֶזֵּק - חַיָּב, דְּבָתַר פְּעָלְתוֹ מֵעִיקָּרָא אָזְלִינַן. וּמִמֵּילָא לֹא קָשֶׁה כְּלָל מֵהַדְלָקַת אֵשׁ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּשָׁם שְׁעַת הַפְּעֻלָּה הִיא יוֹם חֹל, וְלֹא שַׁיָּךְ לֶאֱסֹר. וְהוּא הַדִּין נַמִּי לְעִנְיַן כִּוּוּן הַשָּׁעוֹן הַנַּעֲשֶׂה בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֵין מָקוֹם לְאִסּוּר, וּכְבָר נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בַּשָּׁעוֹן הַמְעוֹרֵר הַנַּ"ל לַעֲרוֹךְ אוֹתוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת.

וְכָתַב עַל זֶה הַגָּאוֹן הַמְחַבֵּר (מְחַבֵּר שׁוּ"ת בֶּן יְהוּדָה): מַה שֶּׁתָּלָה עֲרִיכַת הַשָּׁעוֹן בְּשַׁבָּת בְּמַחֲלֹקֶת הַמָּגֵן אַבְרָהָם וְהָאַחֲרוֹנִים, לִי נִרְאֶה שֶׁבָּזֶה לְכוּלֵי עָלְמָא אֵיכָא חִיּוּב חַטָּאת. דַּאֲפִלּוּ לְדִבְרֵי הַמג"א דְּלֵיכָּא חִיּוּב חַטָּאת בִּנְתִינַת חִטִּים בְּשַׁבָּת לְתוֹךְ הָרֵחַיִם שֶׁל מַיִם, הַיְנוּ דַּוְקָא בְּאִסּוּר טְחִינָה, שֶׁכֵּן בַּמִּשְׁכָּן לֹא הָיוּ טוֹחֲנִים אֶלָּא בַּיָּד כְּגוֹן בְּמַכְתֵּשׁ, אֲבָל בְּאִסּוּר הַבְעָרָה, שֶׁבַּמִּשְׁכָּן הָיוּ מַבְעִירִים בְּכָל דָּבָר שֶׁאֶפְשָׁר, לָא דָּמֵי לִמְלָאכֶת הַטְּחִינָה, הִלְכָּךְ הַשָּׁעוֹן שֶׁמַּדְלִיק בְּשַׁבָּת אֶת הַגֵּר, דְּאֵיכָּא אִסּוּר הַבְעָרָה מִדְּאוֹרָיְתָא, יֵשׁ בַּעֲרִיכָתוֹ אִיסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא.

וּלְגַבֵּי אִם מֻתָּר לְעָרְכוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת - כָּתַב הָרַמָ"א לְעִנְיַן נְתִינַת חִטִּים בָּרֵחַיִם בְּעֶרֶב שַׁבָּת: "וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּרֵחַיִם וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לְהַשְׁמָעַת קוֹל, וַהֲכִי נָהוּג לְכַתְּחִלָּה, מִיהוּ בְּמָקוֹם פְּסִידָא יֵשׁ לְהָקֵל וְכוּ'. וּמֻתָּר לְהַעֲמִיד כְּלִי מִשְׁקֹלֶת שֶׁקּוֹרִין זַיְיגֶע"ר מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אע"פ שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹל לְהוֹדִיעַ הַשָּׁעוֹת בְּשַׁבָּת, כִּי הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁדַּרְכָּן לְהַעֲמִידוֹ מֵאֶתְמוֹל". וְשָׁעוֹן מְעוֹרֵר אֲשֶׁר בְּשָׁעַת צִלְצוּלוֹ עוֹשֶׂה מְלָאכָה דְּאוֹרָיְתָא שֶׁל הַבְעָרָה, בְּוַדַּאי שֶׁיֵּשׁ לֶאֱסֹר לְכַתְּחִלָּה לְעָרְכוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹל, וְאַף שֶׁהָרַמָ"א הִתִּיר לְכַתְּחִלָּה לְהַעֲמִיד כְּלִי הַמִּשְׁקֹלֶת שֶׁהוּא הַשָּׁעוֹן אַף עַל פִּי שֶׁמַּשְׁמִיעַ קוֹל לְהוֹדִיעַ מַה הַשָּׁעָה, מִשּׁוּם שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַעֲמִידוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת, הָכָא דְּאֵיכָּא אִיסּוּרָא דְּאוֹרָיְתָא שֶׁל הַבְעָרָה לָא סָמְכִינַן אַהֲאי קוּלָּא שֶׁהַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁדַּרְכּוֹ לְהַעֲמִידוֹ מֵאֶתְמוֹל, מִמֵּילָא לִבְנֵי אַשְׁכְּנַז הַיּוֹצְאִים בְּיַד רָמָ"א יֵשׁ לֶאֱסֹר הַדָּבָר לְכַתְּחִלָּה. אֵלּוּ דִּבְרֵי הָרַב 'בֶּן יְהוּדָה'.

אוּלָם דַּעַת מָרָן הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן זיע"א בַּ'חֲזוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קמא) דְּוַדַּאי אֵין בַּעֲרִיכַת שָׁעוֹן לְהַדְלָקַת הַחַשְׁמַל אוֹ לְצַלְצֵל בְּשָׁעָה יְעוּדָה חִיּוּב חַטָּאת, **כֵּיוָן שֶׁאֵין הַהַדְלָקָה נַעֲשֵׂית מִיָּד רַק לְאַחַר זְמַן מִמְּשָׁךְ, וְהָוֵי לֵיהּ גְּרָמָא בְּעָלְמָא.** וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַגָּאוֹן זֶרַע אֱמֶת ח"א (סי' מד), דְּאַף עַל פִּי שֶׁמָּצִינוּ דְּזוֹרֶה וְרוֹחֵץ מְסַיְּעְתּוֹ הָוֵי גְּרָמָא לְעִנְיַן נְזִיקִין, וְלָא הָוֵי גְּרָמָא לְעִנְיַן שַׁבָּת, כִּדְאָמְרוּ בִּגְמָרָא (ב"ק ס, א) וְחַיָּב. הֲלֹא קַיְימָא לָן (שַׁבָּת קכ, ב) 'לֹא תַעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה' - עֲשִׂיָּה הוּא דְּאָסוּר הָא גְּרָמָא שָׁרֵי, וּבְהֶכְרֵחַ גֶּדֶר 'גְּרָמָא' לְעִנְיַן שַׁבָּת הָוֵי **כַּאֲשֶׁר הַמְּלָאכָה שֶׁנַּעֲשֵׂית הִיא רַק לְאַחַר זְמַן פְּעֻלָּתוֹ**. וּכְמוֹ בְּעִנְיַן מְחִצַּת הַכֵּלִים שֶׁמְּלֵאִים מַיִם, שֶׁגּוֹרֵם לְכִבּוּת אַחַר כָּךְ כְּשֶׁתַּגִּיעַ שָׁם הַדְּלֵקָה. אֲבָל אִם בִּשְׁעַת פְּעֻלָּתוֹ גּוֹרֵם לַעֲשִׂיַּת מְלָאכָה תֵּכֶף וּמִיָּד, אֲפִלּוּ שֶׁהַמְּלָאכָה נַעֲשֵׂית עַל יְדֵי כֹּחַ אַחֵר, חַיָּב חַטָּאת כְּדִין זוֹרֶה וְרוֹחֵץ מְסַיְּעְתּוֹ. וְכֵן כָּתַב הגר"ח פַּלָּאגִ'י בְּשׁוּ"ת לֵב חַיִּים (ח"ב סי' קפח), וְכֵן הוּא בְּחִדּוּשֵׁי פְּנֵי יְהוֹשֻׁעַ (בֵּיצָה כב, א) שֶׁאִם נַעֲשֵׂית מְלַאכְתּוֹ לְאַחַר זְמַן הָוֵי לֵיהּ גְּרָמָא בְּעָלְמָא. וּכְדִין מְצוּדָּה בְּתוֹס' שַׁבָּת (יז, א). וְאַף עַל פִּי שבשו"ת מהרש"ם (ח"ו ס"ס כג) מְפַקְפֵּק בְּדִבְרֵי הַזֶּרַע אֱמֶת הַנַּ"ל, נִרְאֶה שֶׁהָעִקָּר כִּדְבָרָיו, שֶׁמָּצָאנוּ לְרַבִּים וְכֵן שְׁלֵמִים מֵהָאַחֲרוֹנִים הַסּוֹבְרִים כֵּן, וְכֵן מִסְתַּמֵּךְ עַל דְּבָרָיו הַגָּאוֹן מהרש"ם עַצְמוֹ בְּקוּנְטְרֵס 'אַהֲבַת שָׁלוֹם' שֶׁבְּסוֹף קִצּוּר שֻׁלְחָן עָרוּךְ 'מִנְחַת שַׁבָּת' (דַּף קנ"ב, ד).

וְכֵן בְּשׁוּ"ת שֵׁבֶט הַלֵּוִי (חֵלֶק א סִימָן מז) כָּתַב לִדְחוֹת דִּבְרֵי הָרַב בֶּן יְהוּדָה, מִתְּרֵי אַנְפֵּי: חֲדָא, דְּמַה שֶּׁכָּתַב דְּעַל כָּרְחֵךְ לֹא הִתִּיר רָמָ"א לְכַתְּחִלָּה וְלֹא חָיֵישׁ לְהַשְׁמָעַת קוֹל אֶלָּא בְּסָתָם שָׁעוֹן שֶׁאֵין בַּעֲרִיכָתוֹ אִסּוּר תּוֹרָה, אֲבָל בְּרֵחַיִם שֶׁיֵּשׁ אִסּוּר תּוֹרָה בְּנוֹתֵן בְּשַׁבָּת לֹא הִתִּיר רָמָ"א אֶלָּא בְּהֶפְסֵד, אִם כֵּן הַהוּא הַדִּין שָׁעוֹן הַנַּ"ל דְּיֵשׁ בְּכִוּוּנוֹ אִסּוּר תּוֹרָה אִם הָיָה עוֹרְכוֹ

בְּשַׁבָּת, שׁוּב לֹא הִתִּיר אִסּוּר מַשְׁמִיעַ קוֹל. כָּל יְסוֹדוֹ הוּא יְסוֹד נוֹפֵל, דְּמִי הִגִּיד שֶׁטַּעַם הָרַמְ"א שֶׁאוֹסֵר רֵחַיִם שֶׁל מַיִם וְאֵינוֹ מַתִּיר אֶלָּא בְּמָקוֹם הֶפְסֵד הוּא מִשּׁוּם דְּלֹא הִתִּירוּ מַשְׁמִיעַ קוֹל בְּמָקוֹם שֶׁכַּיּוֹצֵא בָּזֶה הוּא אִסּוּר תּוֹרָה בְּשַׁבָּת, הֲלֹא אֵין הַטַּעַם אֶלָּא זִלְזוּלָא דְּשַׁבְּתָא וְשֶׁיַּחְשְׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁנָּתַן לְתוֹכוֹ בְּשַׁבָּת אוֹ צְוָה לִיתֵּן לְתוֹכוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן בְּשָׁעוֹן דְּדֶרֶךְ לְכַוְּנוֹ מֵאֶתְמוֹל לֹא שַׁיָּךְ זֶה. וְגַם מַה שֶּׁכָּתַב דְּאִם מְכַוֵּן שָׁעוֹן הַמַּדְלִיק בְּשַׁבָּת יֵשׁ בּוֹ אִסּוּר תּוֹרָה מִצַּד הַהַדְלָקָה - אֵינוֹ אֱמֶת לְדִינָא, כֵּיוָן שֶׁאֵינוֹ מַדְלִיק בִּשְׁעָתוֹ אֶלָּא אַחַר כָּךְ עַל יְדֵי פְּעֻלַּת הַשָּׁעוֹן, וְאֵין בְּמַעֲשֶׂה הָאָדָם אֶלָּא גְּרָמָא בְּעָלְמָא, וְאֵינוֹ דּוֹמֶה לְזוֹרֶה וְרוֹחַ מְסַיַּעְתּוֹ מִיָּד, וְהַדְּבָרִים פְּשׁוּטִים וְאֵין צָרִיךְ לְהַאֲרִיךְ בָּהֶם.

וְאָכֵן מִלְּבַד דַּעַת הָרַב 'בֶּן יְהוּדָה' לֶאֱסֹר שִׁמּוּשׁ בְּשָׁעוֹן בְּשַׁבָּת, דַּעַת רֹב כְּכָל הָאַחֲרוֹנִים לְהַתִּיר, וּמִכֻּלָּם: הַגָּאוֹן 'שׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב' (תִּנְיָנָא ח"א סי' ה), מַהַרַ"ם שִׁיק (או"ח סי' קנז), שו"ת פְּרִי הַשָּׂדֶה (ח"א סי' פא), שו"ת לְבוּשׁ מָרְדְּכַי (תְּלִיתָאָה, יו"ד סי' יג), שו"ת ריב"א (סי' קכ), שו"ת זְקַן אַהֲרֹן (וָואלְקִין, ח"ב סי' טו), גַּם בְּשׁוּ"ת מִשְׁנֶה שָׂכִיר (ח"ב או"ח סי' סו) הֵבִיא דִּבְרֵי הַמַּהַרַ"ם שִׁיק וְהַשּׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב שֶׁכָּתְבוּ לְהַתִּיר, וְכָתַב: וּמִי יָבֹא אַחַר הַמְּלָכִים הָאַדִּירִים הָאֵלֶּה, וְלָכֵן אֵין מָקוֹם לְפַלְפֵּל בְּדָבָר שֶׁהֶאֱרִיכוּ בּוֹ גְּדוֹלֵי עוֹלָם. וּבְשׁוּ"ת בְּאֵר מֹשֶׁה (ח"ו קו' הַחַשְׁמַל סי' לח) כָּתַב שֶׁהָרִאשׁוֹן שֶׁאָסַר לְהַתְקִין שָׁעוֹן מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְהַדְלִיק וּלְכַבּוֹת בְּשַׁבָּת הוּא הָרַב בַּעַל 'בֶּן יְהוּדָה' וְלֹא נִתְקַבְּלָה הוֹרָאָתוֹ אֵצֶל הָאַחֲרוֹנִים.

חֲמִרַת הַ'מַּחֲנֶה חַיִּים' בְּעִנְיָן זֶה

וְהִנֵּה, צַד חָדָשׁ לְחוּמְרָא בְּעִנְיָן זֶה מָצִינוּ שׁוּ"ת מַחֲנֶה חַיִּים (ח"ג או"ח סי כב, לְהַגָּאוֹן רַבִּי חַיִּים סוֹפֵר זַצַ"ל אב"ד פָּעסְט) שֶׁכָּל הַהֶתֵּר לְהַתְחִיל מְלָאכָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת הִיא כַּאֲשֶׁר הַמְּלָאכָה מַתְחִילָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְהוֹלֶכֶת וְנִמְשֶׁכֶת לְתוֹךְ הַשַּׁבָּת, וְאָז נֶחֱשָׁב כְּאִלּוּ גָּמַר הַמְּלָאכָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהַכֹּל הוֹלֵךְ אַחַר הַתְּחָלַת הַמְּלָאכָה וְהַסּוֹף נִגְרָר מִמֵּילָא אַחַר הַהַתְחָלָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף דְּבָבָא קַמָּא הַנַּ"ל, אוּלָם **אִם עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁעַל יָדָהּ תַּתְחִיל הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת** - אָסוּר, שֶׁלֹּא הֻתַּר אֶלָּא כְּהַתְחִיל בִּמְלָאכָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת. וְכֵן יֵשׁ לְדַיֵּק מִדִּבְרֵי הָרַמְבַּ"ם (שַׁבָּת פ"ג) שֶׁכָּתַב: מֻתָּר לְהַתְחִיל בִּמְלָאכָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת וְכוּ', מַשְׁמַע שֶׁלַּעֲשׂוֹת פְּעֻלָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֲשֶׁר תַּתְחִיל עַל יְדֵי זֶה עֲשִׂיַּת הַמְּלָאכָה בְּשַׁבָּת אָסוּר. וּלְפִי זֶה אָסוּר מִן הַתּוֹרָה לָתֵת מַיִם בְּעֶרֶב שַׁבָּת בִּמְנוֹרָה אֲשֶׁר בָּהּ נֵרוֹת שַׁעֲוָה, כְּדֵי שֶׁכְּשֶׁיַּגִּיעוּ הַנֵּרוֹת לְשָׁם יִהְיוּ נִכְבִּים מִכֹּחַ הַמַּיִם אֲשֶׁר סְבִיבוֹת הַמְּנוֹרָה, וְלֹא יִפָּסֵד גּוּף הַמְּנוֹרָה שֶׁל כֶּסֶף, שֶׁכֵּן בָּזֶה עוֹשֶׂה פְּעֻלָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת אֲשֶׁר תַּתְחִיל מְלָאכָה בְּשַׁבָּת.

וְגַם עַל דְּבָרָיו כָּתַב בַּחֶזּוֹן עוֹבַדְיָה (עמ' קמג) שֶׁהִפְרִיז עַל הַמִּדָּה, שֶׁהֲרֵי כָּל גְּרָמָא הֻתְּרָה בְּשַׁבָּת, כִּדְאָמְרִינַן (שַׁבָּת קכ, ב): לֹא תַּעֲשֶׂה כָּל מְלָאכָה עַשְׂיָה הוּא דְּאָסוּר הָא גְּרָמָא שָׁרֵי, אַף עַל פִּי שֶׁהַמְּלָאכָה תַּתְחִיל אַחַר כָּךְ בְּשַׁבָּת, וְכָל שֶׁכֵּן גְּרָמָא הַנַּעֲשִׂית בְּעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי פּוֹרְסִים מִצּוּדָּה בְּעֶרֶב שַׁבָּת אַף עַל פִּי שֶׁמְּלָאכָת הַצֵּידָה תִּהְיֶה בְּשַׁבָּת.

וְהֵן אֱמֶת שֶׁהִקְשָׁה הַמְּאִירִי (שַׁבָּת יז, ב הַמִּשְׁנָה הַשְּׁבִיעִית) עַל דִּבְרֵי בֵּית שַׁמַּאי שֶׁאֵין פּוֹרְסִין מִצּוּדָּה לְחַיּוֹת וְעוֹפוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֶלָּא אִם יְצוּדוּ מִבְּעוֹד יוֹם, לְכְאוֹרָה הֲלֹא אֲפִלּוּ אִם פָּרַס מִצּוּדָּה בְּשַׁבָּת לָצוּד חַיּוֹת וְעוֹפוֹת אֵין כָּאן חִיּוּב חַטָּאת, הוֹאִיל וּמֵאֵלֵיהֶן הֵן בָּאוֹת, וְאִם כֵּן מַה יֵּשׁ מָקוֹם לִגְזֹר מֵעֶרֶב שַׁבָּת אִם בְּשַׁבָּת עַצְמָהּ לֵיכָא חִיּוּב חַטָּאת? וְכָתַב לְתָרֵץ "יִרְאֶה שֶׁמֵּאַחַר שֶׁאֶפְשָׁר שֶׁלֹּא תּוּחַל הַמְּלָאכָה מִבְּעֶרֶב שַׁבָּת כְּלָל וְתֵעָשֶׂה כֻּלָּהּ בְּשַׁבָּת כְּגוֹן שֶׁלֹּא תִּכָּנֵס עַד הַשַּׁבָּת גּוֹזְרִין בָּהּ". וּלְפִי זֶה לֹא נִפְלְאוֹת וְלֹא רְחוֹקָה סְבָרַת הַמַּחֲנֶה חַיִּים שֶׁאִם מֵכִין אֶת הַשָּׁעוֹן בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַל מְנָת

שֶׁיַּדְלִיק בְּשַׁבָּת, נִמְצָא שֶׁתְּחִלַּת הַהַדְלָקָה תִּהְיֶה בְּשַׁבָּת, וְאָסוּר.

וְכֵן מְבֹאָר בִּירוּשַׁלְמִי (שַׁבָּת פ"א ה"ה) שֶׁהַטַּעַם שֶׁאֵין טוֹחֲנִים בְּרֵחַיִם שֶׁל מַיִם בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּטָּחֲנוּ כָּל צָרְכָּן מִבְּעוֹד יוֹם, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הִתְחִיל בְּכָל חִטָּה וְחִטָּה, (וְהָוֵי לֵיהּ כְּהַתְחָלָה בִּפְנֵי עַצְמָהּ בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲרֵי הַחִטִּים גּוּפִים נִפְרָדִים, קָרְבַּן הָעֵדָה), וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בִּירוּשַׁלְמִי (שַׁבָּת פ"ב ה"ד) עַל הַמִּשְׁנָה "לֹא יִקֹּב אָדָם שְׁפוֹפֶרֶת שֶׁל בֵּיצָה וִימַלְאֶנָּה שֶׁמֶן וְיִתְּנֶנָּה עַל פִּי הַנֵּר בְּשֶׁבִּיל שֶׁתְּהֵא מְנַטֶּפֶת" דְּהַיְנוּ מִשּׁוּם שֶׁלֹּא הֻתְחַל בְּכָל טִפָּה וְטִפָּה.

אוּלָם בְּהֶכְרֵחַ הַתַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ אֵינוֹ סוֹבֵר כֵּן, שֶׁהֲרֵי הֶצְרְכוּ לָתֵת טַעַם לְדִבְרֵי הַבְּרַיְתָא שֶׁאֵין נוֹתְנִים חִטִּים לְרֵחַיִם בְּעֶרֶב שַׁבָּת מִשּׁוּם הַשְׁמָעַת קוֹל אוֹ לְבֵית שַׁמַּאי מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים, וְלֹא אָמְרוּ כְּטַעַם הַיְרוּשַׁלְמִי, מוּכָח שֶׁאֵין הַבַּבְלִי סוֹבֵר כֵּן. וְכֵן לְעִנְיַן הַמִּשְׁנָה דְּפָרָק 'בַּמֶּה מַדְלִיקִין' הַנַּ"ל, אָמְרוּ בַּגְּמָרָא הַטַּעַם שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק מִן הַשָּׁמֶן. וְאָמְנָם הָרַב מַחֲנֶה חַיִּים נִסְתַּיֵּע מִדִּבְרֵי הַיְרוּשַׁלְמִי, וְלֹא הֵעִיר מֵהַתַּלְמוּד שֶׁלָּנוּ דְּלָא סְבִירָא לֵיהּ הָכִי, אָמְנָם בְּנוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב שָׁלוֹם סוֹפֵר זַצַ"ל בְּסִפְרוֹ תּוֹרַת חַיִּים (סי' קנב סק"ב) הֵעִיר כֵּן עַל דִּבְרֵי מַר אָבִיו הַ'מַּחֲנֶה חַיִּים', דבש"ס דִּידָן מוּכָח שֶׁהַגְּזֵרָה מִשּׁוּם שֶׁמָּא יִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ, וַאֲפִלּוּ לֹא הֻתְחַל בְּכָל טִפָּה וְטִפָּה לֵיכָא אִיסּוּרָא יַעַן שֶׁנַּעֲשֵׂית מֵאֵלֶיהָ.

וְכֵן בְּסֵפֶר שְׁבִיתַת הַשַּׁבָּת (דַּף כד, א) כָּתַב לְהַשִּׂיג עַל דִּבְרֵי הַמַּחֲנֶה חַיִּים הַנַּ"ל, שֶׁהֲרֵי גֶּרֶם מְלָאכָה אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּת מֻתָּר, וְאֵיךְ יִתָּכֵן שֶׁיִּהְיֶה אִסּוּר תּוֹרָה בִּגְרָמָא שֶׁבְּעֶרֶב שַׁבָּת, אָטוּ יַצִּיבָא בְּאַרְעָא וְגִיוֹרָא בִּשְׁמֵי שְׁמַיָּא. וְהֵבִיא שָׁם שֶׁכָּתַב לוֹ הַגָּאוֹן רַבִּי צְבִי פֶּסַח פְּרַנְק זַצַ"ל שֶׁיָּפֶה הִשִּׂיג עַל הַמַּחֲנֶה חַיִּים, וְעוֹד הוֹסִיף לְהָעִיר עַל דְּבָרָיו, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה נִשְׁאַל בְּעִנְיַן שִׁמּוּשׁ בְּ'שְׁעוֹן שַׁבָּת' הַגָּאוֹן רַבִּי בֶּן צִיּוֹן חַי עוּזִיאֵל זַצַ"ל, בְּשו"ת מִשְׁפְּטֵי עוּזִיאֵל (ח"א דַּף רכ ע"א), וְהֶעֱלָה לְאִסּוּר כְּדַעַת הַ'מַּחֲנֶה חַיִּים' הַנַּ"ל. וְכָתַב לְהוֹכִיחַ כֵּן מִדִּבְרֵי הַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף (ב"ק דַּף י, א מִדַּפֵּי הָרי"ף) דְּלְמָאן דְּאָמַר שֶׁחִיּוּב אֵשׁ מִשּׁוּם חִצָּיו, הָוֵי כְּזוֹרֵק חֵץ, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁיָּצָא הַחֵץ מִתַּחַת יָדוֹ בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נַעֲשָׂה הַכֹּל, וְלָא חָשְׁבִינַן הַמַּעֲשֶׂה לְאַחַר מִכֵּן, דְּאִלּוּ הָכִי הֲוֵה לָן לְמִיפְטְרֵיהּ שֶׁאָנוּס הוּא שֶׁאֵין בְּיָדוֹ לְהַחֲזִירוֹ. וְכֵן הַדִּין לְעִנְיַן הַדְלָקַת נֵר שַׁבָּת מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁכֵּיוָן שֶׁהִתְחִיל הַהַדְלָקָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת כְּמָאן דְּגָמַר בְּיָדַיִם בְּהַהוּא עִידָּנָא דַּהֲוָה בְּחֹל דְּלֵית בֵּיהּ שׁוּם אִסּוּר, עַד כָּאן דִּבְרֵי הַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף. וְכָתַב הגרב"צ עוּזִיאֵל לְלִמּוֹד מִכָּאן שֶׁכָּל זֶה כְּשֶׁהִתְחִילָה הַהַדְלָקָה בְּפֹעַל בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֲבָל שֶׁהִתְחִילָה הַהַדְלָקָה בְּשַׁבָּת - חֲשִׁיב גִּירֵי דִּידֵיהּ וּמִתְחַיֵּב כְּאִלּוּ הוּא עַצְמוֹ עָשָׂה הַהַדְלָקָה בְּשַׁבָּת.

אוּלָם הִשִּׂיג עָלָיו בַּ'חֶזּוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קמה) דְּאֵין מָקוֹם כְּלָל לְהוֹכַחְתּוֹ, וּבְמַחְלֹקֶת כְּבוֹד תּוֹרָתוֹ מַשְׁמָעוּת דִּבְרֵי הַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף לְהִפּוּךְ, שֶׁכָּל מְלָאכָה הַנּוֹבַעַת מִמַּעֲשֶׂה הַנַּעֲשֶׂה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אֵינָהּ בְּגֶדֶר מַעֲשֶׂה חָדָשׁ, אֶלָּא הַמַּעֲשֶׂה כְּבָר נַעֲשָׂה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְכָל מַה שֶּׁיִּדְלַק מִכֹּחוֹ בְּשַׁבָּת הֲרֵי רַק בְּגֶדֶר גְּרָמָא בְּעָלְמָא וְשָׁרֵי, וְכֵן הוּא סִיּוּם דִּבְרֵי הנמוק"י: "דְּכִי אַתְחִיל - מֵעֶרֶב שַׁבָּת אַתְחִיל, וּכְמַאן דְּאַגְמְרֵיהּ בְּיָדַיִם בְּהַהוּא עִידָּנָא דְּלֵית בֵּיהּ אִסּוּר חֲשִׁיב". וְכֵיוֹצֵא בָּזֶה בֵּאֵר דְּבָרָיו בשו"ת שׁוֹאֵל וּמֵשִׁיב (תִּנְיָנָא ח"א סי' כ), וַהֲכִי נַמִּי כֹּל שֶׁמְּכַוֵּן הַשָּׁעוֹן בְּעֶרֶב שַׁבָּת, נִגְמַר הַכֹּל בַּזְּמַן הַמֻּתָּר, וְאֵין מָקוֹם כְּלָל לְהוֹכַחְתּוֹ. וְכֵן תָּמַהּ עַל דְּבָרָיו בְּשוּ"ת תְּבוּאוֹת שֶׁמֶשׁ (או"ח סי' ד') וְכָתַב דְּאַדְרַבָּה יֵשׁ לְלַמֵּד לְהֶפֶךְ מִדִּבְרֵי הַנִּמּוּקֵי יוֹסֵף, דְּנִדּוֹן דִּידָן מִשְׁרָא שָׁרֵי.

וְעַיֵּן שוּ"ת וַיֹּאמֶר מֵאִיר (וַעֲקְנִין), בְּהַסְכָּמָתוֹ שֶׁל הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הגרב"צ עוּזִיאֵל, שֶׁחָזַר וְכָתַב דַּעְתּוֹ בָּזֶה, וּבְשׁוּלֵי הַהַסְכָּמָה הֵעִיר הָרַב הַמְחַבֵּר הגר"מ וַעֲקְנִין זַצַ"ל לְתִמְהַּ עַל דְּבָרָיו, דְּאַדְרַבָּה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ לְהֶפֶךְ מִדִּבְרֵי הנימוק"י, וַהֲלֹא הַזּוֹרֵק חֵץ בָּרֹגַע שֶׁיָּצָא מִיָּדוֹ עוֹד לֹא

עָשָׂה שׁוּם פְּעֻלָּה, אֶלָּא רַק עֲבוֹר זְמַן פָּעַל אֶת הַהֶזֶק, וַאֲפִלּוּ הָכִי חָשִׁיב לַהּ הַנִּמּוּקִי יוֹסֵף שֶׁבָּרַגַע שֶׁיָּצָא הַחֵץ מִיָּדוֹ, בְּאוֹתָהּ שָׁעָה נַעֲשֵׂית כָּל מְלַאכְתּוֹ, וְהוּא הַדִּין נַמִּי בְּשָׁעוֹן, בָּרַגַע שֶׁכִּוֵּן אֶת הַשָּׁעוֹן בְּאֹפֶן שֶׁיַּעֲשֶׂה אֶת הַפְּעֻלָּה בְּהַגִּיעַ עִתּוֹ, נֶחֱשָׁב שֶׁבְּאוֹתָהּ שָׁעָה עָשָׂה אֶת כָּל פְּעֻלָּתוֹ, וְדוּמְיָא דִּפְרִיסַת מְצוּדָּה וְכוּ'.

וּבְשׁוּ"ת יָשִׁיב מֹשֶׁה (ח"ב סי' רטו) לְהַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה שְׁתְּרוּג זַצַ"ל אב"ד תּוּנִיס, נִשְׁאַל לְעִנְיַן עֲרִיכַת הַשָּׁעוֹן מֵעֶרֶב שַׁבָּת כְּדֵי לְכַבּוֹת אוֹ לְהַדְלִיק אֶת הַחַשְׁמַל בְּשַׁבָּת, וְהֵבִיא הָא דִּתְנַן (שַׁבָּת מז, ב): "נוֹתְנִים כְּלִי תַּחַת הַנֵּר לְקַבֵּל בּוֹ נִיצוֹצוֹת, וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מַיִם מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה". וְכָתְבוּ הַתּוֹס': "פֵּרוּשׁ דְּגָזְרִינַן עֶרֶב שַׁבָּת אָטוּ שַׁבָּת, וּבְשַׁבָּת יָכוֹל לָבֹא לִידֵי כִּבּוּי אִם יַגְבִּיהַּ הַכְּלִי בִּשְׁעַת נְפִילַת הַנִּיצוֹצוֹת. וְאִם תֹּאמַר מַאי שְׁנָא שְׁרִיַּת דִּיּוֹ וְסַמְמָנִים וּפְרִיסַת מְצוּדָּה דְּשָׁרִינַן בְּפֶרֶק קַמָּא (דף יז:) עִם הַשָּׁמֶשׁ, וְהָכָא אָסְרִינַן מֵעֶרֶב שַׁבָּת שֶׁלֹּא יָבֹא לַעֲשׂוֹת בְּשַׁבָּת, וְתֵרֶץ הָרַב פור"ת דְּהָתָם לֵיכָּא לְמִיחַשׁ שֶׁמָּא יַעֲשֶׂה כֵּן בְּשַׁבָּת, דְּהָא אַב מְלָאכָה הוֹן, אֲבָל הָכָא אֵיכָּא לְמִיחַשׁ דִּלְמָא דָּמֵי אִסּוּר כָּל כָּךְ בַּמֶּה שֶׁמַּגִּיחַ כְּלִי תַּחַת הַנִּיצוֹצוֹת, וְאֵיכָּא לְמִיחַשׁ שֶׁמָּא יָבֹא לִידֵי כִּבּוּי שֶׁיַּתְחִיל לִיתֵּן הַמַּיִם קֹדֶם נְפִילַת הַנִּיצוֹצוֹת, וְקָדָם גָּמַר הַנְּתִינָה יִפְּלוּ וּמְכַבֶּה בְּיָדַיִם, אוֹ שֶׁיַּגְבִּיהַּ הַכְּלִי עִם הַמַּיִם כְּנֶגֶד הַנִּיצוֹצוֹת". לְפִי זֶה בְּהַעֲמָדַת שָׁעוֹן מֵעֶרֶב שַׁבָּת דְּלֵיכָּא לְמִגְזַר פֶּן יָבֹא לְהַעֲמִידוֹ בְּשַׁבָּת לְכַבּוֹת אוֹ לְהַדְלִיק בְּשַׁבָּת, דִּבְוַדַּאי לֹא טָעוּ אֵינָשֵׁי בְּהָכִי, מִשּׁוּם הָכִי לֹא גָּזְרִינַן בְּמַעֲמִידוֹ מֵעֶרֶב שַׁבָּת.

וְכֵן בשו"ת קְרִית חַנָּה דָּוִד (לְהַגָּאוֹן רַבִּי דָּוִד הַכֹּהֵן סְקָאלִי זַצַ"ל, מֵרַבָּנֵי הַמַּעֲרָב) הֶעֱלָה לְהֶתֵּר, וּבְסִיּוּם דְּבָרָיו כָּתַב: וְשׁוּב בָּא לְיָדִי מְאַסֵּף רַבָּנֵי 'הַבְּאֵר' (כֶּרֶךְ ג שָׁנָה ח סי' נב) שָׁדָן בָּזֶה (רַבִּי אֵלְיָהוּ יְהוֹשֻׁעַ הוֹבְרַבַּנְד דומ"ץ סְלוֹמֶנִיק) וְהֵבִיא מִשּׁוּ"ת פְּרִי הַשָּׂדֶה ח"א סי' פא שֶׁמְּצַדֵּד לְהַתִּיר לַעֲרֹךְ הַשָּׁעוֹן שֶׁיִּכְבֶּה בְּשַׁבָּת, וְכֵן מְצַדֵּד בְּשׁוּ"ת מַחֲזֵה אַבְרָהָם סי' מב, עַיֵּן שָׁם.

הַפְעָלַת מְכוֹנַת כְּבִיסָה סָמוּךְ לִכְנִיסַת הַשַּׁבָּת

ד. מֻתָּר לָתֵת בְּגָדִים לִמְכוֹנַת כְּבִיסָה אוֹטוֹמָטִית סָמוּךְ לִכְנִיסַת הַשַּׁבָּת וְהֵם מִתְכַּבְּסִים מֵאֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, וְאַף שֶׁמְּכוֹנַת הַכְּבִיסָה מַשְׁמִיעָה קוֹל וְרַעַשׁ בְּשָׁעַת הַכִּבּוּם. וּבְדַעַת מָרָן שֶׁקִּבַּלְנוּ הוֹרָאוֹתָיו. וּבִמְקוֹם הַצֹּרֶךְ יֵשׁ לְהָקֵל בָּזֶה אַף לְאַשְׁכְּנַזִּים.

הִנֵּה הִזְכַּרְנוּ לְעֵיל הָא דְּאִיתָא בִּגְמָרָא (שַׁבָּת יז, ב): "בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵין שׁוֹרִין דִּיּוֹ וְסַמְמָנִים בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיִּשּׁוּרוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִים. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים אֵין פּוֹרְסִים מְצוּדוֹת חַיָּה וְעוֹפוֹת וְדָגִים אֶלָּא כְּדֵי שֶׁיְּצוֹדוּ מִבְּעוֹד יוֹם, וּבֵית הִלֵּל מַתִּירִים". וּבַגְּמָרָא (יח, א) מְבֹאָר טַעֲמָם שֶׁל בֵּית שַׁמַּאי, מִפְּנֵי שֶׁהֵם דּוֹרְשִׁים מִן הַכָּתוּב, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁאָדָם מְצֻוֶּה עַל שְׁבִיתַת בְּהֶמְתּוֹ בְּשַׁבָּת, שֶׁנֶּאֱמַר 'לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ', כָּךְ מְצֻוֶּה הוּא עַל שְׁבִיתַת כֵּלָיו בְּשַׁבָּת, וּבֵית הִלֵּל חוֹלְקִים וְסוֹבְרִים שֶׁאֵין כָּל יְסוֹד לְאִסּוּר שְׁבִיתַת כֵּלִים בְּשַׁבָּת, וְלָכֵן כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה מֻתָּרִים, כֵּיוָן שֶׁהַמְּלָאכָה נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת.

וּפָסְקוּ עַמּוּדֵי הַהוֹרָאָה הֲלָכָה כְּבֵית הִלֵּל, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַמְבַּ"ם (שַׁבָּת ג, א-ב): "מֻתָּר לְהַתְחִיל מְלָאכָה מֵעֶרֶב שַׁבָּת, אַף עַל פִּי שֶׁהִיא נִגְמֶרֶת מֵאֵלֶיהָ בְּשַׁבָּת, שֶׁלֹּא נֶאֱסַר עָלֵינוּ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אֶלָּא בְּעִצּוּמוֹ שֶׁל יוֹם, אֲבָל כְּשֶׁתֵּעָשֶׂה הַמְּלָאכָה מֵעַצְמָהּ בְּשַׁבָּת - מֻתָּר לָנוּ לֵהָנוֹת מִמַּה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּשַׁבָּת מֵאֵלָיו. כֵּיצַד? פּוֹתְקִים מַיִם לַגִּנָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְהִיא מִתְמַלֵּאת וְהוֹלֶכֶת כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת וְכוּ' וְשׁוֹרִים דִּיּוֹ וְסַמְמָנִים עִם חֲשֵׁכָה וְהֵם נִשּׁוֹרִים וְהוֹלְכִים כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ, וּפוֹרְסִים מְצוּדוֹת לְחַיָּה וּלְעוֹפוֹת וּלְדָגִים וְהֵם נִצּוֹדִין וְהוֹלְכִים כָּל הַשַּׁבָּת כֻּלָּהּ וְכוּ'. וְכֵן פָּסְקוּ הַטּוּר (סי' רכב) וְהַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ (רכב, א).

עוֹד אִיתָא בִּבְרִיתָא (שַׁבָּת יח, א): "תָּנוּ רַבָּנָן פּוֹתְקִין מַיִם לַגִּנָּה מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְכוּ' **אֲבָל אֵין**

נוֹתְנִין חִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם שֶׁל מַיִם אֶלָּא בִּכְדֵי שֶׁיִּטָּחֲנוּ מִבְּעוֹד יוֹם", וְנֶחְלְקוּ בַּגְּמָרָא אִם בְּרַיְיתָא זוֹ הִיא אַף לְבֵית הִלֵּל אוֹ דַּוְקָא לְבֵית שַׁמַּאי, שֶׁלְּדַעַת רַבָּה שָׁם בְּרַיְיתָא זוֹ הִיא אַף לְדַעַת בֵּית הִלֵּל שֶׁאֵין לָהֶם דִּין אִסּוּר שְׁבִיתַת כֵּלִים בְּשַׁבָּת, בְּכָל זֹאת אָסוּר לָתֵת חִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי שֶׁהָרֵחַיִם מַשְׁמִיעִים קוֹל בְּשַׁבָּת, וְיֵשׁ בָּזֶה זִלְזוּל לְשַׁבָּת. וְרַב יוֹסֵף פְּלִיג וּמַעֲמִיד אֶת הַבְּרַיְיתָא כְּבֵית שַׁמַּאי, אֲבָל לְבֵית הִלֵּל מֻתָּר לָתֵת חִטִּים לָרֵחַיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְהֵם נִטְחָנִים מֵאֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, וְאֵין לָחוּשׁ לְהַשְׁמָעַת קוֹל בְּשַׁבָּת.

וְנֶחְלְקוּ הָרִאשׁוֹנִים כְּדַעַת מִי הַהֲלָכָה בָּזֶה, רַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל (שָׁם) פָּסַק שֶׁהֲלָכָה כְּרַבָּה לֶאֱסֹר נְתִינַת הַחִטִּים לָרֵחַיִם מֵעֶרֶב שַׁבָּת מִפְּנֵי הַשְׁמָעַת קוֹל בְּשַׁבָּת, וְהַתּוֹסְפוֹת (שַׁבָּת יח, א) הֵבִיאוּ שר"ת פָּסַק לְהָקֵל כְּרַב יוֹסֵף שֶׁאֵין לָחוּשׁ לְהַשְׁמָעַת הַקּוֹל, וְהֵבִיא רְאָיָה לְכָךְ. וְהַתּוֹסְפוֹת דָּחוּ רְאָיָתוֹ וְהִסְכִּימוּ לֶאֱסֹר, וְכֵן כָּתְבוּ לְאִסּוּר הָרֹא"שׁ וְהַמְּאִירִי וְהָרִיטְבָ"א שָׁם, וְכֵן פָּסַק בְּסֵפֶר הַתְּרוּמָה (הִלְכוֹת שַׁבָּת סי' רכ) וְהָאוֹר זָרוּעַ (ח"ב סי' ב) וְהָרַקַּח (סי' מב) וְהַגָּהוֹת מַיְמוֹנִיּוֹת (פ"ו מהל' שַׁבָּת אות ע) וְכֵן כָּתַב הר"י מִלּוּנִיל וְהַהַשְׁלָמָה וְרַבִּי יְשַׁעְיָה מִטְּרָאנִי (פ"ק דְּשַׁבָּת), וְהַמַּחֲזוֹר וִיטְרִי (עִמּוּד קכד) וְהַמָּרְדְּכַי (סי' רמג) וְהָאֲרְחוֹת חַיִּים (סי' תלח).

אוּלָם רַב נַטְרוֹנַאי גָּאוֹן (תְּשׁוּבַת הַגְּאוֹנִים חֻמְדָּה גְּנוּזָה סי' י') פָּסַק לְהָקֵל כְּרַב יוֹסֵף, וְהֵבִיא רְאָיָתוֹ שֶׁל ר"ת הַנַּ"ל, וְכֵן פָּסַק הַנָּשִׂיא ר' יְהוּדָה אַלְבָּרְצָלוֹנִי בְּסֵפֶר הָעִתִּים (סי' ו') וְכֵן הֶעֱלָה הראבי"ה (סי' קצ"ז) וּבְשׁוּ"ת הַתַּשְׁבֵּ"ץ (ח"ב סִימָן נ"ד) כָּתַב שֶׁכֵּן פָּסַק בַּעַל הָעִטּוּר, וְכֵן פָּסַק בַּעַל הַמָּאוֹר.

וְזֶה לְשׁוֹן הָרִיב"ש (סי' קנ"א): "וְרַבֵּנוּ חֲנַנְאֵל פָּסַק כְּרַבָּה לְהַחְמִיר, אַף עַל פִּי שֶׁרַב יוֹסֵף חוֹלֵק עָלָיו, אֲבָל הָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם וְר"ת לֹא פָּסְקוּ כֵּן, וְהָרִי"ף כָּתַב שִׁתֵּי הַסְּבָרוֹת בַּהֲלָכוֹת". וְנִרְאֶה דְּאַף עַל פִּי שֶׁהֵבִיא הָרִי"ף אֶת שִׁתֵּי הַסְּבָרוֹת וְלֹא הִכְרִיעַ, הֵבִין הָריב"ש מִכֵּיוָן שֶׁסְּבָרָא רִאשׁוֹנָה כְּתָבָהּ הָרִי"ף בְּסָתָם וְאח"כ כָּתַב סְבָרַת הָאוֹסֵר בְּשֵׁם 'וְאִיכָּא מַאן דְּאָמַר' דַּעְתּוֹ לִפְסֹק כְּסָבְרָא רִאשׁוֹנָה שֶׁכְּתָבָהּ בְּסָתָם.

וּבְבֵית יוֹסֵף אַחַר שֶׁהֵבִיא דִּבְרֵי הָריב"ש כָּתַב שֶׁלְּעִנְיַן הֲלָכָה, כֵּיוָן שֶׁהָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם וְר"ת מַתִּירִים, וְעוֹד דְּמִלְּתָא דְּרַבָּנָן הִיא - הֵכִי נָקְטִינַן, אֶלָּא שֶׁבְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ אִסּוּר אֵין לְהַתִּיר. וְכֵן פָּסַק מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רנב, ה) שֶׁמֻּתָּר לָתֵת חִטִּים לְתוֹךְ הָרֵחַיִם שֶׁל מַיִם סָמוּךְ לַחֲשֵׁכָה, וְאֵין חוֹשְׁשִׁים לְהַשְׁמָעַת קוֹל, שֶׁיֹּאמְרוּ רֵחַיִם שֶׁל פְּלוֹנִי טוֹחֲנוֹת בְּשַׁבָּת. הֵרֵי לְדִידָן דְּנָקְטִינַן כְּדַעַת הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ, אֵין לָחוּשׁ בָּזֶה לְהַשְׁמָעַת קוֹל, וּמֻתָּר.

אוּלָם הָרַמָ"א הֵבִיא הַדֵּעָה הָאוֹסֶרֶת, דְּכָתַב: "וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּרֵחַיִם וּבְכָל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לָחוּשׁ לְהַשְׁמָעַת קוֹל, וַהֲכִי נָהוּג לְכַתְּחִלָּה, מִיהוּ בְּמָקוֹם פְּסִידָא יֵשׁ לְהָקֵל וְכוּ'. וְכָתַב הַפְּרִי מְגַדִּים (א"א סקכ"א) שֶׁמִּמַּעֲקַר הַדִּין אָנוּ סוֹבְרִים כְּדַעַת ר"ת וְסִיעָתוֹ, שֶׁהַשְׁמָעַת קוֹל מֻתֶּרֶת בְּשַׁבָּת, וּכְמוֹ שֶׁפָּסַק בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ, אֶלָּא שֶׁנּוֹהֲגִים לְהַחְמִיר לְכַתְּחִלָּה לָחוּשׁ לְדַעַת הַחוֹלְקִים בְּמָקוֹם שֶׁאֶפְשָׁר בְּלִי הֶפְסֵד. וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה כָּתַב בְּשׁוּ"ת עֶטֶרֶת חֲכָמִים (יו"ד סִימָן ה', לְבַעַל הַ'בְּרוּךְ טַעַם' מִלַּיְיפְּנִיק) שֶׁבְּכָל מָקוֹם שֶׁהַתִּיר הָרַמָ"א בְּמָקוֹם הֶפְסֵד מְרֻבֶּה, נִרְאֶה שֶׁמִּמַּעֲקַר הַדִּין הוּא סוֹבֵר לְהַתִּיר אֶלָּא שֶׁחוֹשֵׁשׁ לְדַעַת הַמַּחְמִירִים, וּבִשְׁעַת הַדְּחָק וְהַצֹּרֶךְ יֵשׁ לְהַעֲמִיד הַדָּבָר עַל דִּינוֹ, וְכֵן כָּתַב הָרַמָ"א עַצְמוֹ בְּהַקְדָּמָתוֹ לְתוֹרַת חַטָּאת ע"ש.

וּלְפִי זֶה הַדָּבָר בָּרוּר שֶׁבִּנְדוֹן שֶׁלָּנוּ, שֶׁלְּדַעַת מָרָן הש"ע מֻתָּר בִּפְשִׁיטוּת לָתֵת בְּגָדִים לְמְכוֹנַת כְּבִיסָה אוֹטוֹמָטִית סָמוּךְ לִכְנִיסַת הַשַּׁבָּת וְהֵם מִתְכַּבְּסִים מֵאֲלֵיהֶם בְּשַׁבָּת, וְאַף שֶׁמְּכוֹנַת הַכְּבִיסָה מַשְׁמִיעָה קוֹל וְרַעַשׁ בִּשְׁעַת הַכִּבּוּס, לֵית לָן בָּהּ, מֵאַחַר וּלְדַעַת מָרָן לָא חָיְישִׁינַן לְהַשְׁמָעַת קוֹל. וַאֲפִלּוּ לְדַעַת הָרַמָ"א שֶׁחוֹשֵׁשׁ לְהַחְמִיר כְּהַפּוֹסְקִים אֶת דַּעַת רַבָּה, דְּחָיְישִׁינַן

לְהַשְׁמַעַת קוֹל - בְּגוֹנָא שֶׁיֵּשׁ צֹרֶךְ בַּדָּבָר, כְּגוֹן חַיָּלִים הַמְּגִיעִים לְשַׁבָּת לְבֵיתָם, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת צְרִיכִים לָשׁוּב לַבָּסִיס, וְהַשָּׁעָה דְּחוּקָה לָהֶם, יֵשׁ לְהַתִּיר לַעֲשׂוֹת כֵּן, דְּהָוֵי לֵיהּ כְּדִין מְקוֹם הֶפְסֵד, הוֹאִיל וְכָאמוּר מֵעִקַּר הַדִּין גַּם הָרַמְ"א סְבִירָא לֵיהּ כְּדַעַת הַמְקֻלִּים.

מַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים בְּמִלְּתָא דְּרַבָּנָן - אִי אָזְלִינַן לְקוּלָּא

וְהִנֵּה, יֵשׁ לְהָעִיר עַל דִּבְרֵי מָרָן הַבֵּית יוֹסֵף, דְּמִשְּׁמַע מִמַּה שֶׁכָּתַב בְּיִחַס לְמַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים הַנַּ"ל "וְעוֹד דְּמִלְּתָא דְּרַבָּנָן הִיא - הֵכִי נָקְטִינַן", דְּמִסְתַּמֵּךְ בְּהֶתֵּרוֹ עַל הַסְּבָרָא, דְּכֵיוָן דְּהִיא מַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים בְּמִלְּתָא דְּרַבָּנָן, אָמְרִינַן כְּלָלָא דְּ'סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן לְקוּלָּא'. אוּלָם דַּעַת הרדב"ז (ח"ג סי' תקלא) בָּזֶה, דְּמַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים חֲשִׁיב כְּסָפֵק חֶסְרוֹן יְדִיעָה וְלָא אָמְרִינַן בֵּיהּ 'סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן לְקוּלָּא', דְּאַחַר שֶׁהֵבִיא מַחֲלֹקֶת הָרַמְבַּ"ם וְהַגְּאוֹנִים לְעִנְיַן הַבָּדִינְגְ'אן (חֲצִילִים), אִי אִיכָּא בֵּיהּ דִּין עֶרְלָה, כָּתַב: "וְאִם תֹּאמַר כֵּיוָן דְּאַסִּיקְנָא דִּפְלוּגְתָּא הִיא, הָוֵי סְפֵיקָא דְּהִלְכְתָא כְּמָאן, וְסָפֵק עֶרְלָה בחו"ל מֻתָּר, הָא לָאו כְּלוּם הוּא... דְּלָא אָמְרִינַן סְפֵקוֹ לְהָקֵל אֶלָּא בְּסָפֵק הַנּוֹלָד מֵעַצְמוֹ, אֲבָל הַסָּפֵק הַנּוֹלָד מֵחֶסְרוֹן יְדִיעָתֵנוּ, דְּלָא יָדְעִינַן כְּמָאן, לָא הָוֵי בִּכְלַל סְפֵקוֹ לְהָקֵל".

אוּלָם מִכָּל מָקוֹם, הֲלֹא פָּתַח דִּבְרֵי מָרָן יָאִיר, דְּכֵיוָן שֶׁהָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם מַתִּירִים, וּשְׁנֵי עַמּוּדֵי הַהוֹרָאָה עוֹמְדִים בְּשִׁיטָה אַחַת, שַׁפִּיר נָקְטִינַן כְּדַעְתָּם. וְיָדוּעַ כְּלָלוֹ הַמְפָרְסָם שֶׁל מָרָן, דְּנִקְבְּעָה הַהֲלָכָה כְּדַעַת הָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם וְהָרֹא"שׁ, וּבְמָקוֹם דְּתֵרֵי מִינַּייהוּ מַסְכִּימִים לְדַעַת אֶחָד - הֵכִי נָקְטִינַן בְּתוֹרַת וַדַּאי, וּכְבָר כָּתַב הַגָּאוֹן חִיד"א בִּבְרְכֵי יוֹסֵף (חו"מ סי' כה סקכ"ט): "אֱמֶת אַגִּיד אֲשֶׁר שָׁמַעְתִּי מִפִּוּם רַבָּנָן קַדִּישֵׁי, שֶׁשָּׁמְעוּ מִפִּי הָרַב הַגָּדוֹל מוֹפֵת הַדּוֹר מהר"ח אַבּוּלְעַפְיָא זלה"ה, שֶׁקִּבֵּל מִזְּקֵנֵי גְּאוֹנֵי דּוֹר שֶׁהִסְכִּימוּ בְּכָלָל זֶה דְּמָרָן קָרוֹב לְמָאתַיִם רַבָּנִים מִדּוֹרוֹ, וְכָךְ הָיָה אוֹמֵר כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה פְּסַק מָרָן - עָבִיד כְּמָאתַן רַבָּנָן, אֵלּוּ דְּבָרָיו זַ"ל".

וְעוֹד עָצָם סְבָרַת הרדב"ז אֵינָהּ מָסְכֶּמֶת, וְרַבִּים חָלְקוּ עָלָיו בָּזֶה, וְהוּכְחוּ מִדִּבְרֵי הָרִאשׁוֹנִים הֵפֶךְ דַּעְתּוֹ, עַיֵּן שׁוּ"ת עֵמֶק יְהוֹשָׁעַ (סי' טו) לְהַגָּאוֹן רַבִּי אַיְזֶל חָרִיף זַצַ"ל מִפְּלוֹנִים, וּבְסִפְרוֹ שְׁפַת הַנַּחַל (דְּרוּשׁ כב), וְכֵן הַמַּאֲמַר מָרְדְּכַי (רג סק"ב) הֶאֱרִיךְ לְהָעִיר עַל דִּבְרֵי הרדב"ז, וְכֵן בְּשׁוּ"ת חֲבָלִים בַּנְּעִימִים (ח"ב סי' סח), וְעַיֵּן עוֹד בְּסֵפֶר חֻקַּת הַפֶּסַח לְמַהַר"י טַייִב (סי' תמט סק"א; סי' תסז סק"ח). וְאָכֵן נִמְצָא שהרדב"ז (ח"ב סי' תרסט) סוֹתֵר דִּבְרֵי עַצְמוֹ, בְּדִין עֵרוּב תַּבְשִׁילִין, לְגַבֵּי דִּבְרֵי אַבַּיֵי (בֵּיצָה יז, ב): "נָקְטִינַן הִתְחִיל בְּעִסָּתוֹ וְנֶאֱכַל עֵרוּבוֹ - גּוֹמֵר". נִסְתַּפְּקוּ הָרֹא"שׁ וְהָרַ"ן אִם גּוֹמֵר כָּל אוֹתָהּ עִסָּה בִּלְבַד, אוֹ גּוֹמֵר כָּל צָרְכֵי שַׁבָּת, וְסִיֵּם הָרֹא"שׁ: "וְהַדָּבָר שָׁקוּל עַד יָבוֹא מוֹרֶה צֶדֶק", וְכָתַב עַל זֶה הרדב"ז: "וּמִסְתַּבְּרָא שֶׁלֹּא נִסְתַּפְּקוּ אֶלָּא בִּדְבְרֵי אַבַּיֵי, אֲבָל לְגַבֵּי דִּינָא הָא קַיְימָא לָן דְּאִסּוּר בִּשּׁוּל מִיו"ט לְשַׁבָּת דְּרַבָּנָן הוּא, וְכָל סְפֵיקָא דְּאִסּוּרָא דְּרַבָּנָן לְקוּלָּא. וְכִי עָדִיף סְפֵיקָא דִּידָן מִכָּל סְפֵיקָא דְּתַלְמוּדָא דְּאָמְרִינַן סְפֵיקָא דְּרַבָּנָן לְקוּלָּא", אַלְמָא דְּאַף סְפֵיקָא דְּמַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים לָא חֲשִׁיב לְדִידֵיהּ סָפֵק חֶסְרוֹן יְדִיעָה.

דִּין 'מַזְכִּירָה אֶלֶקְטְרוֹנִית' הַמְּפְעֶלֶת בְּשַׁבָּת

ה. מִי שֶׁמְּצוּי בְּמִכְשִׁיר הַטֶּלֶפוֹן שֶׁבִּרְשׁוּתוֹ 'מַזְכִּירָה אֶלֶקְטְרוֹנִית' (דְּהַיְנוּ שֶׁהַמִּצְלְצֵל אֵלָיו מִתְבַּקֵּשׁ לְהַשְׁאִיר שֵׁם וּמִסְפַּר טֶלֶפוֹן, וּדְבָרָיו מֻקְלָטִים בְּאֹפֶן אוֹטוֹמָטִי, וּבְמוֹצָאֵי שַׁבָּת נִתָּן לִשְׁמֹעַ אֶת הַהוֹדָעָה הַמֻּקְלֶטֶת), הַמְּפְעֶלֶת כָּל יְמוֹת הַחֹל, אֵין צָרִיךְ לְנַתֵּק זֹאת בְּשַׁבָּת. וְכֵן מִי שֶׁמְּצוּי בִּרְשׁוּתוֹ מַכְשִׁיר פָּקְס, מֻתָּר לוֹ לְהַשְׁאִירוֹ מְפֻעָּל בְּשַׁבָּת. וְהַמַּחְמִיר בְּכָל אֵלּוּ תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה.

וְהִנֵּה יֵשׁ לָדוּן לְגַבֵּי הַאִם צָרִיךְ לְנַתְּקָהּ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, אוֹ שֶׁמֻּתָּר לוֹ לְהַשְׁאִירָהּ בְּמַצָּב מְפֻעָּל.

וְהִנֵּה כְּבָר הִזְכִּירוּ שֶׁהַלָּכָה כְּבֵית הִלֵּל דְּלֵיכָּא דִּין שְׁבִיתַת כֵּלִים בְּשַׁבָּת, וְאַף עַל פִּי שֶׁמִּדִּבְרֵי הָרַ"מ (הובָא בְּבֵית יוֹסֵף סי' רמו) מַשְׁמַע שֶׁגַּם בֵּית הִלֵּל מוֹדוּ לְבֵית שַׁמַּאי לְעִנְיַן דִּין 'שְׁבִיתַת כֵּלִים', דְּכָתַב שֶׁיִּשְׂרָאֵל הַמַּשְׁאִיל סְפִינָה לְגוֹי, עָלָיו לְקַחְתָּהּ מִמֶּנּוּ קֹדֶם הַשַּׁבָּת, וְעַל כָּרְחֵךְ מִשּׁוּם שְׁבִיתַת כֵּלִים, כְּבָר בֵּאֵר דִּין זֶה הַ'חֲתָם סוֹפֵר' (חי' שַׁבָּת יח, א) דְּהֵיכָא דְּהַכְלִי עָשָׂה מְלָאכָה מֵעַצְמוֹ אֲפִלּוּ עַל יְדֵי מַעֲשֶׂה כְּגוֹן רֵחַיִם מָתָר, אֲבָל הֵיכָא שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיָדוֹ עַל יְדֵי כְּלִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל, כְּגוֹן גּוֹי הַחוֹצֵב בְּגַרְזֶן שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְכַדּוֹמֶה, מְצָוֶּה עַל שְׁבִיתַת כְּלִי וְאָסוּר. וְיֵשׁ לִסְבָרָא זוֹ סָמֶךְ בַּיְרוּשַׁלְמִי, שֶׁאַף בֵּית הִלֵּל אָסְרִי "הֵיכִי דְּעָבִיד לֵיהּ בְּיָדַיִם", אוּלָם בְּנִדּוֹן דִּידָן שֶׁמַּכְשִׁיר הַטֶּלֶפוֹן עוֹשֶׂה הַפְּעֻלָּה מֵעַצְמוֹ, לֵית לָן בָּהּ[א].

וְאִם תֹּאמַר מִשּׁוּם אִסּוּר מִקָּח וּמִמְכָּר בְּשַׁבָּת (דְּמִן הַסְּתָם, לְאָדָם פְּרָטִי שׁוֹמֵר מִצְווֹת, לֹא יִמָּצְאוּ אֲנָשִׁים הַפּוֹנִים בְּשַׁבָּת, אֶלָּא אִם כֵּן הוּא סוֹחֵר וְכַדּוֹ'), שֶׁהֲרֵי לֹא נָשָׂא וְנָתַן, וְלֹא עָשָׂה שׁוּם קִנְיָן אוֹ עֵסֶק בְּשַׁבָּת, לֹא בְּדִבּוּר וְלֹא בְּמַעֲשֶׂה. אוּלָם בְּמָקוֹם שֶׁהַדָּבָר נַעֲשֶׂה בְּאֹפֶן אוֹטוֹמָטִי, וְהַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, אֵין בְּכָךְ כְּלוּם. וּמִכֵּיוָן שֶׁהַמַּזְכִּירָה הָאֶלֶקְטְרוֹנִית מְפִעֶלֶת כָּל הַשָּׁבוּעַ, וְאֵין צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת שׁוּם פְּעֻלָּה כְּדֵי שֶׁתִּשָּׁאֵר מְפִעֶלֶת בְּשַׁבָּת, אֵין חֶשֶׁשׁ מִצַּד זֶה. וְכֵן כָּתַב בְּשוּ"ת מהרא"פ (או"ח סי' ד') וּבְשוּ"ת מִשְׁנֶה שָׂכִיר ((טַיְיכְטָאל ח"ב סי' נג מה' חֲדָשָׁה או"ח סי' צט)). וְאִם תֹּאמַר, הֲלֹא אִם יִשְׂרָאֵל מְחַלֵּל שַׁבָּת מַשְׁאִיר הוֹדָעָה בַּמַּזְכִּירָה הָאֶלֶקְטְרוֹנִית, נִמְצָא נִכְשָׁל בְּחִלּוּל שַׁבָּת, זֶה אֵינוֹ, הֲלֹא כְּבָר בְּעֶצֶם הַהִתְקַשְּׁרוּת הוּא מְחַלֵּל שַׁבָּת, וְאִם הוֹסִיף לְהַקְלִיט הוֹדָעָה בַּמַּזְכִּירָה הָאֶלֶקְטְרוֹנִית, מַה יִּתֵּן וּמַה יּוֹסִף, וּבַעַל הַמַּזְכִּירָה לָאו מִידֵי עָבִיד. וְאִם נֹאמַר דְּיֵשׁ לַחֲשֹׁשׁ לָזֶה, נְחַיֵּב אֶת הָאָדָם לְנַתֵּק אֶת הַטֶּלֶפוֹן מֵעֶרֶב שַׁבָּת, שֶׁלֹּא יִתְקַשְּׁרוּ אֵלָיו בְּשַׁבָּת, אֶלָּא וַדַּאי לֵית לְדָחְשׁ לָהּ. וְכֵן כָּתְבוּ לְהַתִּיר בְּשוּ"ת מִשְׁנֶה הֲלָכוֹת (ח"י סי' נא) ובשוו"ת בְּאֵר שָׂרִים (ח"ד סי' ע') לְעִנְיַן מַכְשִׁיר פַּקְס הַפּוֹלֵט הוֹדָעוֹת בְּמַהֲלַךְ הַשַּׁבָּת, וְעוֹד מִן הָאַחֲרוֹנִים, יִכְתְּבוּ שֶׁכֵּן מִנְהַג הָעוֹלָם בְּאֵין פּוֹצֶה פֶּה וּמְצַפְצֵף.

וּבְשוּ"ת חֶלְקַת יַעֲקֹב (ח"ג סי' צד [מה' חֲדָשָׁה או"ח סי' ע]) לַגָּאוֹן רַבִּי יַעֲקֹב בְּרַיְיש אב"ד צִירִיךְ, כָּתַב בַּתְּחִלָּה לְהַתִּיר מִן הַטְּעָמִים שֶׁכָּתַבְנוּ, אוּלָם בְּהַשְׁקָפָה שְׁנִיָּה כָּתַב דְּנִרְאֶה לֶאֱסֹר מִצַּד זִילּוּתָא דְּשַׁבָּת, וּבִפְרָט בָּעִדָּן הַטֶּכְנוֹלוֹגִי בּוֹ אָנוּ מְצוּיִים, עֲשׂוּיִים בְּנֵי אָדָם מִכֹּחַ הֶתֵּר זֶה לְהַפְעִיל חֲנֻיּוֹת בְּאֹפֶן אוֹטוֹמָטִי, וְאֵין לַדָּבָר סוֹף. אוּלָם דָּחוּ הַפּוֹסְקִים אֶת סְבָרָתוֹ, דְּאָנוּ אֵין לָנוּ לִגְזֹר גְּזֵרוֹת מִדַּעְתֵּנוּ, וְכֵן הִשִּׂיג עָלָיו בְּשוּ"ת בְּאֵר מֹשֶׁה (ח"ו סי' נ') שֶׁעֲשָׂה עַצְמוֹ כְּדַיָּנֵי גְּזֵרוֹת, שֶׁכֵּן בָּאֱמֶת אֲפִלּוּ רַב גָּדוֹל שֶׁכְּגַבַּהּ אֲרָזִים גָּבְהוֹ, אֵין בִּיכָלְתּוֹ לִגְזֹר גְּזֵרוֹת חֲדָשׁוֹת, וְגַם אִם יִגְזֹר - בְּוַדַּאי לֹא נְקַבֵּל גְּזֵרָתוֹ.

וְכֵן נִשְׁאַל בָּזֶה בְּשוּ"ת שֵׁבֶט הַלֵּוִי (ח"ה סי' כח) וְכָתַב שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה חֶשֶׁשׁ בָּזֶה מִן הַדִּין, כֵּיוָן דְּאֵינוֹ מַכְשִׁיל אֶת הַיְּהוּדִי לֹא בְּגֶדֶר 'לִפְנֵי עִוֵּר', וְלֹא בְּגֶדֶר 'מְסַיֵּעַ לִידֵי עוֹבְרֵי עֲבֵרָה', דְּזֶה רַק אִם מְסַיֵּעַ ע"י מַעֲשֶׂה אוֹ גּוֹרֵם לְכָךְ, וְגַם בְּוַדַּאי רָבָּם גּוֹיִים, וּמַה לַּחֲשֹׁשׁ מִצַּד מַשָּׂא וּמַתָּן בְּשַׁבָּת - אִם כֵּן נֶאֱסַר שֶׁתִּהְיֶה תֵּבַת דֹּאַר שֶׁלּוֹ פְּתוּחָה בְּשַׁבָּת, שֶׁהֲלֹא הַגּוֹיִים שׁוֹלְחִים מִכְתָּבִים הַמַּגִּיעִים בְּשַׁבָּת הַנּוֹגְעִים לְמַשָּׂא וּמַתָּן, וְזוֹ לֹא שָׁמַעְנוּ, וְאִם בִּשְׁבִיל שֶׁהַמְּכוֹנָה עוֹשָׂה מַשָּׂא וּמַתָּן בִּשְׁבִיל יִשְׂרָאֵל, הִנֵּה גַּם בָּזֶה אֵין חֶשֶׁשׁ כֵּיוָן שֶׁאֵין כָּאן גֶּדֶר

א. אָמְנָם, נִרְאֶה לְכְאוֹרָה שֶׁכָּל נִדּוֹן זֶה, הָיָה שַׁיָּךְ בַּטֶּלֶפוֹנִים הַיְּשָׁנִים, שֶׁהַ'מַּזְכִּירָה הָאֶלֶקְטְרוֹנִית' הָיְתָה חֵלֶק מִמַּכְשִׁיר הַטֶּלֶפוֹן, דְּהֵינוּ שֶׁהָיָה מְחֻבָּר לַטֶּלֶפוֹן מַכְשִׁיר הַקָּלָטָה, אֲשֶׁר בּוֹ הָיְתָה מִתְבַּצַּעַת הַהַקְלָטָה, אֲזַי קָיְם נִדּוֹן מִצַּד 'שְׁבִיתַת כֵּלָיו'. אוּלָם בְּיָמֵינוּ שֶׁחֻבְּרוֹת הַתִּקְשֹׁרֶת מַפְעִילוֹת עֲבוּר הַמָּנוּי שֵׁרוּת 'תָּא קוֹלִי', אֲשֶׁר מָצוּי עַל שָׂרָתֵי הַחֲבָרָה, וּבַעַל הַקּוֹ מִתְקַשֵּׁר לַחֲבָרָה דֶּרֶךְ מִסְפָּר טֶלֶפוֹן מְיֻחָד עַל מְנָת לִשְׁמֹעַ הַהוֹדָעוֹת שֶׁהִשְׁאִירוּ לוֹ, מִסְתַּבֵּר שֶׁכְּלָל אֵין הַשְׁמָעַת הַהוֹדָעָה הַקּוֹלִית לַמִּתְקַשֵּׁר וּפְעֻלַּת הַהַקְלָטָה מְיֻחֶסֶת לְכֵלָיו, וְצָרִיךְ עִיּוּן.

מַעֲשֶׂה, אוֹ אֲמִירָה לְגוֹי מִשּׁוּם שְׁבוּת דַּאֲמִירָה, עַיֵּן שָׁם. אָמְנָם בְּחֵלֶק ח' (סי' לט) חָזַר בּוֹ, מִצַּד חֶשְׁשׁ שֶׁבְּנֵי אָדָם יִקְבְּעוּ מִסְחָרָם כָּל שִׁבְעָה יָמִים, וּמִכָּל מָקוֹם - דַּעַת רַבֵּנוּ עוֹבַדְיָה זיע"א שֶׁהֲלָכָה כְּמִשְׁנָה רִאשׁוֹנָה, וְלֵית דְּחָשׁ לָזֶה.

בְּנוֹסָף לְכָךְ: תּוֹשָׁב אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל שֶׁרוֹצֶה לִשְׁלֹחַ פַּקְס בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת לַחֲבֵרוֹ הַשּׁוֹמֵר תּוֹרָה וּמִצְוֹות תּוֹשָׁב אַרְצוֹת הַבְּרִית, וְשָׁם עֲדַיִן שַׁבָּת, נִרְאֶה דְּרַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת כֵּן, כֵּיוָן שֶׁיּוֹדֵעַ שֶׁחֲבֵרוֹ יָרֵא שָׁמַיִם וְלֹא יִקַּח אֶת הַפַּקְס אֶלָּא בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָחֵל בְּמְקוֹמוֹ, כֵּן כָּתַב בַּ'חָזוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קנג), וְצַיֵּן שֶׁכֵּן כָּתַב בְּנוֹ מָרָן הָרִאשׁוֹן לְצִיּוֹן הרה"ג רַבִּי יִצְחָק שליט"א, בְּסֵפֶר 'יַלְקוּט יוֹסֵף'.

בַּעֲלוּת עַל מְכוֹנָה אוֹטוֹמָטִית, הַמּוֹכֶרֶת מָזוֹן בְּשַׁבָּת

ז. אָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּבַעֲלוּתוֹ עֶסֶק שֶׁל מְכוֹנוֹת אוֹטוֹמָטִיּוֹת לְמִכְּר מָזוֹן וּמַשְׁקוֹת, רַשַּׁאי מִצַּד הַהֲלָכָה לְהַנִּיחַ מְכוֹנַת אוֹטוֹמָט בִּשְׁכוּנָה שֶׁל גּוֹיִם, בְּאֹפֶן שֶׁאֵין יָדוּעַ מִי הוּא הַבְּעָלִים שֶׁל הַמְּכוֹנָה, וּמִן הַסְּתָם בְּמַהֲלַךְ הַשַּׁבָּת מְשַׁלְשְׁלִים הַגּוֹיִם מַטְבְּעוֹת לְתוֹךְ הַמְּכוֹנָה, וְקוֹנִים מִן הַמּוּצָרִים, וְאֵין בָּזֶה אִסּוּר מִשּׁוּם 'מֹקֵחַ וּמִמְכָּר' בְּשַׁבָּת.

פָּסַק מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (חו"מ ר, ג) "כֵּלָיו שֶׁל אָדָם, כָּל מָקוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ רְשׁוּת לְהָנִיחוֹ, קָנָה לוֹ", דְּהַיְנוּ שֶׁהַמַּכְנִיס כֶּסֶף אוֹ חֵפֶץ לְתוֹךְ כֵּלָיו שֶׁל אָדָם, הֲרֵי זֶה כְּאִלּוּ נְתָנָם בְּבֵיתוֹ וּבַחֲצֵרוֹ, וְקָנָה קִנְיָן גָּמוּר. וּמַה שֶּׁסִּים הַשֻּׁלְחָן עָרוּךְ: "לְפִיכָךְ אֵין כֵּלָיו שֶׁל אָדָם קוֹנִים לוֹ בִּרְשׁוּת הָרַבִּים, וְלֹא בִּרְשׁוּת הַמּוֹכֵר", כְּבָר כָּתַב שָׁם הַשַּׁ"ךְ (סק"ז) שֶׁאִם הַמּוֹכֵר נָתַן לוֹ רְשׁוּת לְהָנִיחַ שָׁם אֶת הַכֵּלִי קָנָה, וְשֶׁכֵּן כָּתַב הַבַּ"ח. וְהָכָא נַמִּי אֵין אָדָם יָכוֹל לְהַעֲמִיד מְכוֹנָה אוֹטוֹמָטִית בָּרְחוֹב אֶלָּא עַל פִּי רְשׁוּיוֹן הָעִירִיָּה, וְאִם כֵּן הַכֵּלִי קוֹנֶה לִבְעָלָיו בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, וְלִכְאוֹרָה נִמְצָא שֶׁהַמְּכוֹנָה פּוֹעֶלֶת עֲבוּר בְּעָלֶיהָ בְּשַׁבָּת. אָכֵן לִכְאוֹרָה נִרְאֶה שֶׁמִּכְּיוָן שֶׁהַיִּשְׂרָאֵל אֵינוֹ עוֹשֶׂה כְּלוּם, וְגַם הַלָּכָה רוֹוַחַת, שֶׁאֵין אָדָם מְזַהֵר עַל שְׁבִיתַת כֵּלִים - שַׁפִּיר דָּמִי.

וְהֵן אֱמֶת שֶׁהַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אִיגֶר בִּתְשׁוּבָה (סי' קנט) נִסְתַּפֵּק בְּמִקָּח הַנַּעֲשֶׂה בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַל מְנָת שֶׁיָּחוּל הַקִּנְיָן בְּשַׁבָּת, אִם יֵשׁ לֶאֱסֹר מִשּׁוּם מִקָּח וּמִמְכָּר בְּשַׁבָּת, וְכָתַב דְּלִכְאוֹרָה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ לְהַתִּיר מִמַּה שֶּׁכָּתַב הַתְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן (סי' רסט) שֶׁאֵין פּוֹדִים אֶת הַבֵּן הַבְּכוֹר בְּשַׁבָּת אֲפִלּוּ בִּכְלֵי כֶּסֶף וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה, דְּדָמֵי לְמִקָּח וּמִמְכָּר. וְאֵין לוֹמַר שֶׁיִּתֵּן לְכֹהֵן דְּמֵי הַפִּדְיוֹן בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַל מְנָת שֶׁהַפִּדְיוֹן יָחוּל בְּשַׁבָּת, דְּמִכָּל מָקוֹם אֵיךְ יַעֲשֶׂה עִם הַבְּרָכוֹת שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֵךְ עַל פִּדְיוֹן הַבֵּן, וַהֲרֵי עֲדַיִן לֹא חָלָה עָלָיו הַמִּצְוָה. וְכֵן הוּבָא בְּמָגֵן אַבְרָהָם (סי' שלט ס"ח) מַשְׁמַע דְּמִצַּד מִקָּח וּמִמְכָּר בְּכָהֲאי גַּוְנָא מֻתָּר. אֶלָּא שֶׁלְּאַחַר מִכֵּן הוֹכִיחַ הַגָּאוֹן רַבִּי עֲקִיבָא אִיגֶר מִגְּמָרָא (יוֹמָא יג, א) לֶאֱסֹר, עַיֵּן שָׁם.

וְהִנֵּה עַל עֶצֶם רְאָיָתוֹ מִדִּבְרֵי תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן גַּבֵּי פִּדְיוֹן הַבֵּן לְהֶתֵּר, יֵשׁ לְהָעִיר דְּמָצִינוּ מֵחֲכְמֵי דּוֹרוֹ שֶׁל בַּעַל 'תְּרוּמַת הַדֶּשֶׁן' הַחוֹשְׁשִׁים לֶאֱסֹר, עי' בשו"ת מהר"י מִבְּרוֹנָא (סי' קכא) שֶׁכָּתַב דַּאֲפִלּוּ לָתֵת הַמָּעוֹת לְכֹהֵן בְּיוֹם שִׁלְשִׁים בְּעֶרֶב שַׁבָּת עַל מְנָת שֶׁיָּחוּל הַפִּדְיוֹן בְּשַׁבָּת אָסוּר, דּוּמְיָא דְּמִקָּח וּמִמְכָּר שֶׁאָסוּר לִיתֵּן מָעוֹת מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְמִקָּח עַל מְנָת שֶׁלֹּא יָחוּל הַקִּנְיָן אֶלָּא בְּשַׁבָּת. וְסִיֵּם: "וּמִיהוּ יֵשׁ אוֹמְרִים דְּטִפֵּי עָדִיף לִיתֵּן הַמָּעוֹת בְּעֶרֶב שַׁבָּת לְפִדְיוֹן הַבֵּן עַל מְנָת שֶׁיָּחוּל הַפִּדְיוֹן בְּשַׁבָּת וְיַעֲשֶׂה הַסְּעוּדָה בְּשַׁבָּת, וְהֵעִידוּ לְפָנַי שֶׁכֵּן דַּעַת מהר"ר יַעֲקֹב מִוִּינָא וְכָל חַכְמֵי אוֹסְטְרַייְךְ, אֲבָל המהר"י מֵרוֹפְּרוּק הִמְתִּין עַד לְיוֹם רִאשׁוֹן וּפְדָאוֹ". וְהוּא כִּדְבְרֵי הגרע"א לֶאֱסֹר, כֵּן כָּתְבוּ בְּשוּ"ת כְּתָב סוֹפֵר (סי' מו) ובשו"ת אַבְנֵי צֶדֶק (סי' לד). וּלְפִי זֶה הָיָה מָקוֹם לֶאֱסֹר גַּבֵּי מְכוֹנָה אוֹטוֹמָטִית.

אוּלָם יֵשׁ לוֹמַר שֶׁמִּכֵּיוָן וּבַעַל הַמְּכוֹנָה אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִי הַמִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּאוֹטוֹמָט שֶׁלּוֹ, וְהוּא אֵינוֹ עוֹמֵד אֵצֶל הַמְּכוֹנָה, לֹא שַׁיָּךְ לִגְזֹר 'שֶׁמָּא יִכְתֹּב' כְּמוֹ שֶׁגָּזְרוּ בְּכָל מִקָּח וּמִמְכָּר. וּמִכָּל מָקוֹם, כְּבָר עָמַד עַל זֶה בְּשׁוּ"ת תּוֹרַת חֶסֶד (או"ח סִימָן יג) וְהוֹכִיחַ בִּרְאָיוֹת שֶׁכֹּל שֶׁנַּעֲשָׂה עִקַּר הַמֶּכֶר בְּחֹל, אַף שֶׁלֹּא חָל הַקִּנְיָן אֶלָּא בְּשַׁבָּת, מִשְׁרָא שָׁרֵי. וְסִיֵּם שֶׁבְּחִדּוּשָׁיו הֵבִיא דִּבְרֵי הגרע"א וּרְאָיָתוֹ מִפֶּרֶק קַמָּא דְּיוֹמָא, אוּלָם עַל פִּי דְּבָרָיו שָׁם מִמֵּילָא נִדְחוּ לְגַמְרֵי דִּבְרֵי הגרע"א בָּזֶה, וְאֵין מֵהַגְּמָרָא דְּיוֹמָא שׁוּם רְאָיָה לֶאֱסֹר כְּלָל, לְפִי זֶה אַף בְּנִדּוֹן דִּידָן מִשְׁרָא שָׁרֵי.

וְכֵן הַגָּאוֹן רַבִּי מֵאִיר שְׁמְחָה הַכֹּהֵן מִדְּוִינְסְק זַצַ"ל, בְּסִפְרוֹ 'אוֹר שָׂמֵחַ' (שַׁבָּת כג, יב) הִשִּׂיג עַל הגרע"א שֶׁלֹּא זָכַר שֹׁר יְרוּשַׁלְמִי עָרוּךְ בְּשַׁבָּת פֶּרֶק מְפַנִּין (ה"א): אָמַר ר' אֶלְעָזָר עוֹמֵד אָדָם מֵעֶרֶב שַׁבָּת וְאוֹמֵר 'הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה לְמָחָר', רַבִּי יוֹסֵי ב"ר בּוֹן אוֹמֵר אָסוּר. מַתְנִיתָא פְּלִיגָא אדר' יוֹסֵי: לָגִין טְבוּל יוֹם וּמִלְאָהוּ מִן הֶחָבִית טָבֶל (כַּדִּים שֶׁנִּטְבְּלוּ וְלֹא הֶעֱרִיב שִׁמְשָׁן, שֶׁמִּלֵּא בָּהֶם טָבֶל, וְאִם יַפְרִישׁ עַכְשָׁו תְּרוּמָה תִּטְמֵא, דְּטְבוּל יוֹם פּוֹסֵל אֶת הַתְּרוּמָה), אוֹמֵר מֵעֶרֶב שַׁבָּת 'הֲרֵי זוֹ תְּרוּמָה לְמָחָר אַחַר שֶׁתֶּחֱשַׁךְ', וּמַסִּיק חָזַר בּוֹ רַבִּי יוֹסֵי, הֲרֵי מִפֹּרָשׁ בַּיְרוּשַׁלְמִי דְּשָׁרֵי.

עוֹד דָּן בְּשׁוּ"ת מהרש"ג (ח"ב סי קיז) גַּבֵּי מְכוֹנוֹת אוֹטוֹמָטִיוֹת, וְהֵבִיא דִּבְרֵי הגרע"א לֶאֱסֹר בָּזֶה, וּבְהֶמְשֵׁךְ דְּבָרָיו הוֹכִיחַ שֶׁיֵּשׁ לְהַתִּיר, מִדְּקַיְימָא לָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סִימָן רנב) שֶׁמֻּתָּר לִיתֵּן חִטִּים בְּתוֹךְ רֵחַיִם שֶׁל מַיִם וְהֵן טוֹחֲנוֹת בְּשַׁבָּת, וְלֹא חָלַק הָרַמ"א אֶלָּא מִשּׁוּם הַשְׁמָעַת קוֹל דְּאָוושָׁא מִלְּתָא (וְכָל שֶׁכֵּן בְּדִין מִקָּח וּמִכָּר שֶׁלֹּא עָבִיד מִידִי, וְאִם כֵּן בְּכָהאי גַּוְנָא נִרְאֶה שֶׁיֵּשׁ לְהַתִּיר). וְעוֹד שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר דְּאַף הגרע"א לֹא הֶחְמִיר אֶלָּא כְּשֶׁהוּא קוֹבֵעַ זְמַן שֶׁיָּחוּל הַמִּקָּח בְּשַׁבָּת וַדַּאי, אֲבָל הַמַּנִּיחַ מְכוֹנָה אוֹטוֹמָטִית שֶׁיֵּשׁ בָּהּ מִגְדָּנוֹת - אֵינוֹ קוֹבֵעַ זְמַן לְשַׁבָּת, וְהַיִּשְׂרְאֵל אֵינוֹ יוֹדֵעַ כְּלָל אִם יִקְנֶה בְּשַׁבָּת אוֹ בְּחֹל, בְּכָהאי גַּוְנָא מֻתָּר אַף לְדַעְתּוֹ, וְכֵן כָּתַב בשו"ת חֶלְקַת יַעֲקֹב (ח"ב סי' קב וקג).

וְהִנֵּה כָּתַב מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ (סי' רמו, א): "מֻתָּר לְהַשְׂאִיל וּלְהַשְׁכִּיר כֵּלָיו לְגוֹי אע"פ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהֶם מְלָאכָה בְּשַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין אָנוּ מְצַוִּים עַל שְׁבִיתַת כֵּלִים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁכֵּלִים שֶׁעוֹשִׂים בָּהֶם מְלָאכָה כְּגוֹן מַחֲרֵשָׁה אָסוּר לְהַשְׁכִּיר לְגוֹי בְּעֶרֶב שַׁבָּת, וְכֵן בְּיוֹם חֲמִשִּׁי". וְכָתַב הָרַמ"א: "וְכֵן עִקַּר כַּסְּבָרָא הָאַחֲרוֹנָה". וּמָרָן סְבִירָא לֵיהּ כִּסְבָרָא רִאשׁוֹנָה שֶׁהֵבִיאָה בְּסִתָם, וְקַיְימָא לָן דִּבְכָל דּוּכְתָּא שֶׁכָּתַב מָרָן סְתָם וְיֵשׁ אוֹמְרִים - הֲלָכָה כִּסְתָם, וְכֵן פָּסַק בְּסֵפֶר מִנְחַת כֹּהֵן (מִשְׁמֶרֶת הַשַּׁבָּת שַׁעַר א פֶּרֶק י)

וְהִנֵּה סְבָרָא רִאשׁוֹנָה הִיא דַּעַת הָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם, וְלָכֵן כָּתַב מָרָן בְּבֵית יוֹסֵף שֶׁלְּעִנְיַן הֲלָכָה כֵּיוָן שֶׁהָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם מַסְכִּימִים לְדַעָה אַחַת, הֲכִי נָקְטִינַן. אַף פּוֹסְקִים רַבִּים כָּתְבוּ כְּדִבְרֵי הַיֵּשׁ אוֹמְרִים, וְכָתַב הַחִיד"א בְּבִרְכֵּי יוֹסֵף (סי' רמו) שֶׁאַף הָרַמְבַּ"ן וְהָרַשְׁבָּ"א דָּחוּ דִּבְרֵי הָרִי"ף בָּזֶה, וְסִיֵּם דְּיֵשׁ לָחוּשׁ לִסְבָרַת רֹב הַפּוֹסְקִים קַמַּאי וּבַתְרָאֵי דְּפְלִיגֵי עַל הָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם בָּזֶה.

וְלִכְאוֹרָה לְפִי זֶה יֵשׁ לָדוּן בְּנִדּוֹן דִּידָן, שֶׁמְּכוֹנַת הָאוֹטוֹמָט הֲרֵי הִיא כִּכְלָיו שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת, וְהִיא עוֹבֶדֶת בְּשַׁבָּת דֶּרֶךְ מִקָּח וּמִמְכָּר, וּבְהַפְעָלַת הַמְּכוֹנָה יֵשׁ הַבְעָרַת חַשְׁמַל וְכִבּוּי, לְפִי זֶה הָיָה מָקוֹם לְפַקְפֵּק וְלֶאֱסֹר.

אוּלָם, כָּתַב בַּ'חֲזוֹן עוֹבַדְיָה' (עמ' קנו) שֶׁאָנוּ קִבַּלְנוּ הוֹרָאוֹת מָרָן שֶׁהִתִּיר וּבְפָרָט שֶׁאַף לְדַעַת הָאוֹסְרִים אֵין זֶה אֶלָּא מִדְּרַבָּנָן. וְכֵן פָּסַק בְּשׁוּ"ת שׁוֹאֵל וְנִשְׁאָל (ח"א סי' מד) לַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה כַּלְפוֹן הַכֹּהֵן מִגְּ'רְבָּא, דְּאַף הַחִיד"א מוֹדֶה דְּלַהֲלָכָה דַּעַת הָרִי"ף וְהָרַמְבַּ"ם עִקָּר, שֶׁהֲלֹא כָּתַב מָרָן בְּהַקְדָּמָתוֹ דְּהִכְרִיעַ בְּסִפְרוֹ הַגָּדוֹל כְּעַמּוּדֵי הַהוֹרָאָה, הָרִי"ף הָרַמְבַּ"ם וְהָרֹא"שׁ, הֵיכָא שֶׁשְּׁנֵיהֶם מַסְכִּימִים לְדַעָה אַחַת, וְרַק בְּדֶרֶךְ חִמְרָא כָּתַב לָחוּשׁ לְהַחְמִיר,

אֲבָל יֵשׁ לָנוּ לְהוֹרוֹת כִּסְתָם מָרָן לְהָקֵל. וְעוֹד שֶׁמָּרָן הַבַּיִת יוֹסֵף שָׁם כָּתַב בְּשֵׁם רַבֵּנוּ יוֹנָה בְּטַעֲמָם שֶׁל הָאוֹסְרִים, שֶׁהוּא מִשּׁוּם דְּמִחְזֵי שֶׁהַמְּלָאכָה שֶׁעוֹשֶׂה הַגּוֹי בָּהֶם, עוֹשֶׂה כִּשְׁלוּחוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּמְבֹאָר בְּסֵפֶר מַטֵּה יְהוּדָה (סִימָן רמו סק"ב) שֶׁהַטַּעַם הָעִקָּרִי הוּא כְּדִבְרֵי רַבֵּנוּ יוֹנָה, וּבְמִכּוֹנָה אוֹטוֹמָטִית הַכֹּל יוֹדְעִים שֶׁאֵין הַגּוֹי מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כִּי אִם לְצָרְכּוֹ וְאֵינוֹ שָׁלִיחַ שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

עַל כֵּן, לְמַסְקָנַת הַהֲלָכָה, **מֻתָּר לְהַנִּיחַ מְכוֹנַת הָאוֹטוֹמָט בְּעֶרֶב שַׁבָּת אֲפִלּוּ בְּמָקוֹם שֶׁיָּדוּעַ שֶׁהַנָּכְרִים יִשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהּ בְּשַׁבָּת וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מִקָּח וּמִמְכָּר וְלֹא מִשּׁוּם שְׂכַר שַׁבָּת. וּמִי שֶׁרוֹצֶה לָצֵאת יְדֵי חוֹבַת דַּעַת הגרע"א, יַתְנֶה בְּפִיו שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁיַּקְנוּ לוֹ כֵּלָיו בְּשַׁבָּת אֶלָּא רַק בְּמוֹצָאֵי שַׁבָּת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב כַּיּוֹצֵא בָּזֶה מָרָן בְּשֻׁלְחָן עָרוּךְ סי' תמח ס"ב גַּבֵּי נָכְרִי שֶׁהֵבִיא דּוֹרוֹן חָמֵץ לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְינִי שֶׁל פֶּסַח, דְּאָסוּר לוֹ לְקַבְּלוֹ וּלְהַרְאוֹת שֶׁחָפֵץ בּוֹ, אוּלָם טוֹב שֶׁיֹּאמַר שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה שֶׁתַּקְנֶה לוֹ רְשׁוּתוֹ, דְּאֵין חֲצֵרוֹ קוֹנָה לוֹ בְּעַל כָּרְחוֹ, וְכָתַב בְּכַף הַחַיִּים** (אות כה) **דְּמִדִּינָא אַף בְּלֹא אֲמִירָה שָׁרֵי מִשּׁוּם דְּאִסּוּרָא לֹא נִיחָא לֵיהּ לְמִקְנֵי מִדִּין חָצֵר וְכוּ'. וְכֵן הֶעֱלָה בְּשוּ"ת מִשְׁנֵה שָׂכִיר** (סי' נג) **שֶׁיֵּשׁ לַעֲשׂוֹת כֵּן לְרַוְחָא דְּמִלְּתָא, עַיֵּן שָׁם.**

דִּבְרֵי חִזּוּק וְהִתְעוֹרְרוּת - פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה

לְסִיּוּם הַדְּבָרִים, נַעֲסֹק מְעַט בִּיסוֹדוֹת עֲבוֹדָה הַנִּלְמָדִים מִפָּרָשַׁתֵנוּ, פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה, וּבִפְרָט נִתְמַקֵּד בְּעִנְיָנִים הַנּוֹגְעִים לַעֲבוֹדַת הָאֱמוּנָה, אֲשֶׁר חֲשִׁיבוּתָם מְרֻבָּה עַד מְאֹד, כְּפִי שֶׁיָּדוּעַ מַאֲמַר הָרַמְבַּ"ם זַ"ל (פיה"מ סוֹף בְּרָכוֹת): "כִּי יָקָר בְּעֵינַי לְלַמֵּד עִקָּר מֵעִקְּרֵי הַדָּת וְהָאֱמוּנָה מִכָּל אֲשֶׁר אֲלַמְּדֵהוּ", וִיהִי רָצוֹן שֶׁיִּהְיוּ הַדְּבָרִים לְתוֹעֶלֶת, בְּעֶזְרַת ה' יִתְבָּרַךְ.

רְחִיצַת הָרַגְלַיִם - הַחְדָּרַת הָאֱמוּנָה

כַּאֲשֶׁר אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, מַגִּיעַ לְבֵיתוֹ שֶׁל בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי, עַל מְנָת לִגְמֹר אֶת הַשִּׁדּוּךְ לְבֶן אֲדוֹנָיו, עִם רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל, נֶאֱמַר (בְּרֵאשִׁית כד, לב) "וַיָּבֹא הָאִישׁ הַבַּיְתָה וַיְפַתַּח הַגְּמַלִּים וַיִּתֵּן תֶּבֶן וּמִסְפּוֹא לַגְּמַלִּים וּמַיִם לִרְחֹץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ", וְאָמְרוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר פ"ס): "אָמַר ר' אַחָא יָפָה רְחִיצַת רַגְלֵי עַבְדֵי אָבוֹת מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים, שֶׁאָפְלוּ רְחִיצַת רַגְלַיִם צָרִיךְ לִכְתֹּב, וְהַשֶּׁרֶץ מִגּוּפֵי תּוֹרָה וְאֵין דָּמוֹ מְטַמֵּא כִּבְשָׂרוֹ אֶלָּא מֵרִבּוּי הַמִּקְרָא".

וְלִכְאוֹרָה הוּא פֶּלֶא, אֵיזֶה עִנְיָן נִשְׁגָּב בָּאָה הַתּוֹרָה לְלַמְּדֵנוּ מֵרְחִיצַת רַגְלֵיהֶם שֶׁל עַבְדֵי אָבוֹת, עַד כְּדֵי שֶׁרָאוּי הַדָּבָר לְהִתְפָּרֵשׁ יוֹתֵר מֵאֲשֶׁר גּוּפֵי תּוֹרָה?

וּבֵאֵר בְּאֹפֶן נִפְלָא בְּסֵפֶר 'עֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם' (פָּרָשַׁת חַיֵּי שָׂרָה) לַגָּאוֹן רַבִּי מֹשֶׁה גְּרִינְוַולְד זַצַ"ל אב"ד חוּסְט, בְּהַקְדֵּם הַמִּסְפָּר בְּבִיאַת הַמַּלְאָכִים אֶצֶל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁקֹּדֶם כְּנִיסָתָם לְאָהֳלוֹ, בִּקֵּשׁ מֵהֶם שֶׁיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם, וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י (בְּרֵאשִׁית יח, ד) "כְּסָבוּר שֶׁהֵם עַרְבִיִּים שֶׁמִּשְׁתַּחֲוִים לַאֲבַק רַגְלֵיהֶם, וְהִקְפִּיד שֶׁלֹּא לְהַכְנִיס עֲבוֹדָה זָרָה לְבֵיתוֹ". וְגַם זֶה צָרִיךְ בֵּאוּר, מִי פֶּתִי שֶׁיַּעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ לְהִשְׁתַּחֲוֹוֹת לַעֲפַר רַגְלָיו?

וּבֵאוּר הָעִנְיָן, שֶׁכַּיָּדוּעַ אָדָם פּוֹעֵל בָּעוֹלָם הַזֶּה, עוֹסֵק בְּמִסְחָר וּבְהִשְׁתַּדְּלוּת לְהַשִּׂיג טֶרֶף וּמָזוֹן לוֹ וּלְבֵיתוֹ, כְּפִי שֶׁנִּתְקַלֵּל אָבִינוּ הַקַּדְמוֹנִי "בְּזֵעַת אַפֶּיךָ תֹּאכַל לֶחֶם", אוּלָם פְּעָמִים רַבּוֹת גַּם אִישׁ הַמְּגֻדָּר כְּמַאֲמִין בַּבּוֹרֵא, וְיוֹדֵעַ בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁהַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, מִכָּל מָקוֹם עוֹלָה עַל דַּעְתּוֹ כִּי הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ גַּם כֵּן פְּעֻלָּה מַשֶּׁהוּ, וְגַם הִיא קֵרְבָה אֶת הָעִנְיָן לְהַגִּיעַ לְמַטָּרָתוֹ. אוּלָם זֶה אֵינוֹ בִּטָּחוֹן אֱמִתִּי! **אֶלָּא צָרִיךְ הָאָדָם לְהַאֲמִין בֶּאֱמוּנָה שְׁלֵמָה שֶׁגְּרִמְתּוֹ - הִיא כְּמָאן דְּלִיתָא**, וְכָל פְּעֻלָּתוֹ הִשְׁתַּדְּלוּתוֹ וַחֲרִיצוּתוֹ - הֶבֶל הֵמָּה לֹא יוֹעִילוּ וְלֹא יַצִּילוּ, **אֶלָּא הַכֹּל בַּאֲשֶׁר לַכֹּל מִיָּדוֹ וּמֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ.**

וְהִנֵּה אַבְרָהָם אָבִינוּ, וַדַּאי הִרְגִּישׁ כִּי שְׁלֹשֶׁת הָאֲנָשִׁים הַנִּצָּבִים עָלָיו - אַנְשֵׁי צוּרָה הֵם, וּמַכִּירִים רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, אוּלָם חָשַׁשׁ שֶׁמִּתּוֹקֶף הֱיוֹתָם סוֹחֲרִים, מְשַׁתְּפִים יַחַד עִם שֵׁם שָׁמַיִם גַּם כֵּן 'כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי', וּמִשְׁתַּחֲוִים עַל כָּל פָּנִים לַ'אֲבַק' רַגְלֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁיֵּשׁ 'אֲבַק רִבִּית' וַ'אֲבַק לָשׁוֹן הָרָע', גַּם אֵלּוּ נִגּוּעִים בִּסְגִידָה לַ'אֲבַק רַגְלֵיהֶם', וְיֵשׁ לָהֶם שַׂיָּכוּת בְּמִדַּת-מָה עִם 'עֲבוֹדָה זָרָה' שֶׁל 'כֹּחִי וְעֹצֶם יָדִי', עַל כֵּן אָמַר לָהֶם 'וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם' - **הַשִּׁילוּ מֵעַל עַצְמְכֶם כָּל הַרְגָּשַׁת חֲשִׁיבוּת עַצְמִית, וְהִתְבַּטְּלוּ כָּל כָּלְכֶם לַאֲדוֹן הָעוֹלָם וּמַנְהִיגוֹ.**

וּכְמוֹ כֵן, אֶלְעָזָר עֶבֶד אַבְרָהָם, אַחַר שֶׁהָלַךְ בְּתֹם וּבְיֹשֶׁר בִּשְׁלִיחוּת מִצְוָה, וְרָאָה שֶׁהִצְלִיחַ בְּדַרְכּוֹ, חָשַׁשׁ שֶׁמָּא יַעֲלֶה בְּדַעְתּוֹ שֶׁבְּכֹחוֹ וְכִשּׁוּרָיו נִהְיָה כָּזֹאת, עַל כֵּן לְרַחֵק מַחֲשָׁבָה זוֹ בִּקֵּשׁ לְרַחוּץ רַגְלָיו וְרַגְלֵי הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ, שֶׁלֹּא תָּזוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו שֶׁיֵּשׁ מַשְׁמָעוּת לְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בְּכָל עִנְיַן הַשְׁדּוּךְ אוֹתוֹ הוּא גּוֹמֵר עַתָּה בְּשָׂעָה טוֹבָה.

[וְעַיֵּן בְּסִפְרֵנוּ 'אָשִׁיחָה בְּחָקֶיךָ' (פָּרָשַׁת מִקֵּץ עַמּוּד תב) אֶת אֲשֶׁר בֵּאַרְנוּ בס"ד, שֶׁכְּבָר מִלְּכַתְּחִלָּה,

בַּתְּפִלָּה שֶׁנָּשָׂא אֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם לַבּוֹרֵא ית' עַל עֵין הַמַּיִם, שֶׁיְּזַכֶּה לְהַצְלִיחַ בִּשְׁלִיחוּתוֹ וְלִמְצֹא אִשָּׁה לְבֶן אֲדוֹנוֹ, הוּא אוֹמֵר (בְּרֵאשִׁית כה, יב-יד): 'ה' אֱלֹהֵי אֲדֹנִי אַבְרָהָם הַקְרֶה נָא לְפָנַי הַיּוֹם... וּבָהּ אֵדַע כִּי עָשִׂיתָ חֶסֶד עִם אֲדֹנִי", מְבָאֲרִים רַבּוֹתֵינוּ שֶׁסִּיּוּם דְּבָרָיו שֶׁל אֱלִיעֶזֶר הִנָּם חֵלֶק בִּלְתִּי נִפְרָד מֵהַבַּקָּשָׁה, גַּם אִם אַצְלִיחַ בִּשְׁלִיחוּתִי, יְהִי רָצוֹן שֶׁלֹּא אֶמָּשֵׁךְ חָלִילָה לִתְלוֹת אֶת הַהַצְלָחָה בְּכֹחִי וּבְכִשְׁרַי, אֶלָּא בַּחֶסֶד אֲשֶׁר אַתָּה הַבּוֹרֵא עוֹשֶׂה עִם אֲדוֹנִי.]

וּבָזֶה מְבָאֵר שָׁם אֶת הַנֶּאֱמָר (יִרְמְיָהוּ יז, ז): "בָּרוּךְ הַגֶּבֶר אֲשֶׁר יִבְטַח בַּה' וְהָיָה ה' מִבְטַחוֹ", כָּפַל הַפָּסוּק אֶת לְשׁוֹנוֹ, לוֹמַר שֶׁלֹּא דַּי שֶׁיִּבְטַח בַּה' שֶׁיּוֹשִׁיעוֹ, אֶלָּא צָרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁה' לְבַד הוּא מְקוֹם בִּטְחוֹנוֹ, אֵינוֹ בּוֹטֵחַ וּמַשְׁגִּיחַ בְּעִנְיְנֵי עוֹלָם לְקַוּוֹת מֵהֶם יְשׁוּעָתוֹ, אֶלָּא רַק מִישׁוּעַת ה' בְּאֵיזֶה אֹפֶן שֶׁיִּהְיֶה רְצוֹנוֹ לְשַׁלְּחָהּ לוֹ.

וּמְסַיֵּם בַּעַל 'עֲרוּגַת הַבֹּשֶׂם': **"וּמֵאֱלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם יִקַּח-יִלְמַד הָאָדָם מוּסַר הַשְׂכֵּל, גַּם בְּכָל דַּרְכֵי עֲבוֹדָתוֹ, שֶׁאִלְמָלֵא הקב"ה עֶזְרוֹ, אֵיֶנּוּ יָכוֹל לְהָרִים יָד וָרֶגֶל, וְלֹא תָּזוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו, דְּהַכֹּל מִמֶּנּוּ יִתְבָּרַךְ שְׁמוֹ, וְהֵינוּ דְּאָמְרוּ: 'יָפָה רְחִיצַת עַבְדֵי אָבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרָתָן שֶׁל בָּנִים'".**

"וּלְפִיכָךְ הֲרֵינִי מִתְיַחֵס בִּקְרִירוּת לַהִשְׁתַּדְּלוּת"

רַבּוֹתֵינוּ לִמְּדוּנוּ הַשֵּׂכֶם וְהָעֲרֶב, שֶׁיֵּשׁ לְהִתְיַחֵס לַהִשְׁתַּדְּלוּת בְּתוֹר גְּזֵרָה מִשָּׁמַיִם, לֹא לַיֵּחֵס לָהּ חֲשִׁיבוּת כְּבַעֲלַת יְכֹלֶת לִפְעֹל וּלְקַדֵּם שׂוּם עִנְיָן. וְאָדָם שֶׁיָּשִׁיב אֶל לִבּוֹ כֵּן, וַדַּאי לֹא יִהְיֶה לָהוּט אַחֲרֶיהָ וְיַשְׁקִיעַ בָּהּ כָּל נִימֵי לִבּוֹ וְנַפְשׁוֹ, אֶלָּא יִשְׁתַּדֵּל בְּכָל עִנְיָן גַּשְׁמִי כִּלְאַחַר יָד, רַק עַל מְנָת לְקַיֵּם אֶת הַהִשְׁתַּדְּלוּת הַמְחֻיֶּבֶת מִן שָׁמַיִם.

וְכֵן כָּתַב הַ'חָזוֹן אִישׁ' בְּאַחַת מֵאִגְרוֹתָיו (ח"ב סי' קלב): **"בְּכָל פֶּגַע הֲרֵינִי מְרַגֵּל לְהַחֲזִיק אֶת הָאֱמוּנָה**, כִּי לֹא נַעֲשָׂה דָּבָר בָּעוֹלָם בְּמִקְרֶה, רַק עַל פִּי הַשְׁגָּחָתוֹ יִתְבָּרַךְ, וַהֲרֵינִי מִתְאַמֵּץ בִּתְפִלָּה לְהַעֲבִיר אֶת הַגְּזֵרָה, **וּלְפִיכָךְ הֲרֵינִי מִתְיַחֵס בִּקְרִירוּת לַהִשְׁתַּדְּלוּת**, כִּי עַל פִּי הָרֹב אֵין הַהִשְׁתַּדְּלוּת בְּרוּרָה".

לַעֲסֹק בְּהִשְׁתַּדְּלוּת עִם הַיָּדַיִם, לֹא עִם הָרֹאשׁ...

וּבָזֶה מְבֹאָר מַאֲמַר הַפָּסוּק בְּתְהִלִּים (קכח, ב): "יְגִיעַ כַּפֶּיךָ כִּי תֹאכֵל אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ", וְלִכְאוֹרָה צָרִיךְ בֵּאוּר, כֵּיוָן שֶׁכָּאמוּר לְעֵיל, הִשְׁתַּדְּלוּת וִיגִיעַ כַּפַּיִם הֵם קְלָלָה וְלֹא בְּרָכָה, מַה שַּׁיָּךְ לוֹמַר בָּהֶם 'אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ'? אֶלָּא הַתְּשׁוּבָה טְמוּנָה בְּעֶצֶם לְשׁוֹן הַפָּסוּק 'יְגִיעַ **כַּפֶּיךָ** כִּי תֹאכֵל', כְּשֶׁהַיְגִיעָה שֶׁלְּךָ מִתְיַחֶסֶת רַק אֶל **הַכַּפַּיִם**, אֵינָהּ חוֹדֶרֶת לְתוֹךְ הָרֹאשׁ, אֵין כָּל מַחְשְׁבוֹתֶיךָ מֻקְדָּשׁוֹת כֵּיצַד לְהַצְלִיחַ בַּעֲסָקֶיךָ וּבַעֲבוֹדָתְךָ, אֶלָּא רֹאשְׁךָ מֻקְדָּשׁ לְתוֹרָה וּלְתְפִלָּה, וּלְמַחְשָׁבוֹת כֵּיצַד לְהִתְקָרֵב לַבּוֹרֵא וּלְקַדֵּם אֶת יְעוּדְךָ הָרוּחָנִי, אֲזַי 'אַשְׁרֶיךָ וְטוֹב לָךְ', זוֹ בֶּאֱמֶת מַעֲלָה גְּדוֹלָה שֶׁלֹּא כָּל אָדָם זוֹכֶה לָהּ.

וְעַל פִּי מַהֲלָךְ זֶה, מְבָאֲרִים רַבּוֹתֵינוּ אֶת הַחִלּוּק בֵּין שַׂר הַמַּשְׁקִים לְשַׂר הָאוֹפִים, אֲשֶׁר לְשַׂר הָאוֹפִים פָּתַר יוֹסֵף הַצַּדִּיק שֶׁלֹּא יָשׁוּב לְשָׂרֵת אֶת אֲדוֹנוֹ, אֶלָּא יִהְיֶה נִדּוֹן לָמוּת בְּתְלִיָּה, וּלְשַׂר הַמַּשְׁקִים פָּתַר שֶׁיְּשִׁיבֶנּוּ פַּרְעֹה עַל כַּנּוֹ כְּמִקֹּדֶם. וְיָדוּעַ מִדִּבְרֵי חֲזַ"ל, שֶׁהָיָה לְיוֹסֵף הַצַּדִּיק חֵלֶק בִּקְבִיעַת הַגּוֹרָל שֶׁל הַשָּׂנִים, כְּמַאֲמָרָם זַ"ל (בְּרָכוֹת נה, ב): "מִנַּיִן שֶׁכָּל הַחֲלוֹמוֹת הוֹלְכִין אַחַר הַפֶּה - שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה'", אִם כֵּן מַדּוּעַ לָזֶה חָתַךְ יוֹסֵף בְּפִיו חַיִּים, וְלָזֶה חָתַךְ מִיתָה?

אֶלָּא שַׂר הַמַּשְׁקִים נָקַט בִּלְשׁוֹנוֹ (בְּרֵאשִׁית מ, יא): "וְכוֹס פַּרְעֹה בְּיָדִי", **הֲרֵי שֶׁהָיָה מְיַחֵס אֶת הַפְּעֻלּוֹת אֶל הַיָּדַיִם, וְלֹא אֶל הָרֹאשׁ**, דְּהַיְנוּ שֶׁלֹּא רָאָה בְּעִסּוּקוֹ וְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ חֲזוּת הַכֹּל, לָזֶה הֵבִין יוֹסֵף שֶׁרָאוּי הוּא לָשׁוּב וּלְשָׂרֵת

אֶת אֲדוֹנוֹ, לְעֻמָּתוֹ אָמַר שֹׂר הָאוֹפִים "וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סַלֵּי חֹרִי עַל רֹאשִׁי", **הֲרֵי שֶׁהָיָה מְיַחֵס הַפְּעֻלּוֹת לְרֹאשׁוֹ**, הֵבִין יוֹסֵף שֶׁאֵין הוּא רָאוּי לִהְיוֹת מוּשָׁב עַל כַּנּוֹ, וְאַחֲרִיתוֹ לָאֲבַדּוֹן.

וּמְסַפְּרִים בְּדֶרֶךְ הֲלָצָה, מַעֲשֶׂה בְּרוֹכֵל אֶחָד, שֶׁהָיָה מְהַלֵּךְ בַּשְּׁוָקִים וּבָרְחוֹבוֹת, וּמַרְכֻּלְתּוֹ עַל כְּתֵפָיו. וַיְהִי הָאִישׁ כֹּה וָכֹה, וַיַּרְא כִּי אֵין אִישׁ הַבָּא לִקְנוֹת מִסְחוֹרָתוֹ, אוֹ אָז חָשְׁקָה נַפְשׁוֹ לְהַעֲמִיק חֵקֶר בְּמַחֲשָׁבוֹת פִּילוֹסוֹפִיּוֹת עַל מַהוּתוֹ בָּעוֹלָם...

הִתְבּוֹנֵן הָרוֹכֵל בְּמִבְנֵה גּוּפוֹ, וְהֵחֵל לְהַרְהֵר: הִנֵּה בָּרָא לִי הַבּוֹרֵא זוּג יָדַיִם, לְשֵׁם מָה? וַדַּאי שֶׁאוּכַל לָשֵׂאת בָּהֶם אֶת הַגְּרוּטָאוֹת שֶׁאֲנִי מוֹכֵר. זוּג רַגְלַיִם, לְשֵׁם מָה? שֶׁאוּכַל לְהַלֵּךְ מִמָּקוֹם לְמָקוֹם וּלְהַצִּיג מַרְכֻּלְתִּי. כְּתֵפַיִם וְגַב, לְשֵׁם מָה? שֶׁאוּכַל לִסְחֹב עַל גַּבִּי וְעַל כְּתֵפַי אֶת שַׂק הַסְּחוֹרָה הַכָּבֵד, אוּלָם תָּמֵהַּ אֲנִי, מַדּוּעַ צָרִיךְ אֲנִי לִרְאֹשׁ, כְּלוּם אֵיזוֹ תּוֹעֶלֶת יֵשׁ לִי בּוֹ?

חָשַׁב וְחָשַׁב... וְאָז הִבְזִיקָה הַתְּשׁוּבָה בְּמֹחוֹ: הִנֵּה בִּימוֹת הַקַּיִץ הַלּוֹהֲטִים, חוֹבֵשׁ אֲנִי כּוֹבַע קַשׁ רְחַב שׁוּלַיִם, עַל מְנָת לְהָצֵל עַל הַשַּׁקִּים שֶׁעַל גַּבִּי, שֶׁלֹּא יֵהָרְסוּ הַחֲפָצִים מֵעֲצֶמֶת הַשֶּׁמֶשׁ הַקּוֹפַחַת, אִלּוּ לֹא הָיָה לִי רֹאשׁ, עַל הֵיכָן הָיִיתִי מַנִּיחַ אֶת הַכּוֹבַע...?!

כָּךְ נִרְאֶה אָדָם שֶׁלֹּא רַק הַיָּדַיִם שֶׁלּוֹ עֲסוּקוֹת בְּפַרְנָסָה, אֶלָּא כָּל רַמַ"ח אֵבָרָיו וְשַׁסַ"ה גִּידָיו...

דְּמוּתוֹ שֶׁל 'נִבְהָל לַהוֹן'

רַבּוֹתֵינוּ בַּמִּדְרָשׁ (ב"ר נח, ז) דָּרְשׁוּ עַל עָפְרוֹן הַחִתִּי אֶת הַפָּסוּק (מִשְׁלֵי כח, כב) "נִבְהָל לַהוֹן אִישׁ רַע עָיִן וְלֹא יֵדַע כִּי חֶסֶר יְבֹאֶנּוּ", מַהוּ הָיָה חֶסֶר? אוֹמְרִים חַזַ"ל (שָׁם) הֶחְסִירוּ לוֹ ו' מִשְׁמוֹ, בְּתְחִלָּה כָּתוּב עֶפְרוֹן מָלֵא ו', וּלְאַחַר מִכֵּן כָּתוּב עֶפְרֹן חָסֵר בְּלֹא ו', "וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן" (בְּרֵאשִׁית כג, טז).

וּבֶאֱמֶת נִשְׁאֶלֶת הַשְּׁאֵלָה, מַדּוּעַ רָאוּי לִקְרֹא עַל כָּךְ 'וְלֹא יֵדַע כִּי חֶסֶר יְבֹאֶנּוּ', וְגַם אִם הָיָה יוֹדֵעַ, וְכִי מָה אִכְפַּת לוֹ לְעֶפְרוֹן מֵחֶסְרוֹן הָאוֹת ו' מִשְׁמוֹ, בְּכִיסוֹ מוּנָחִים עַתָּה אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף, וְזֶה מַה שֶּׁחָשׁוּב לוֹ לְפִי תְּפִיסַת עוֹלָמוֹ הַצַּר, חֶסְרוֹן אוֹת מִשְׁמוֹ בַּתּוֹרָה - אֵינוֹ אָמוּר לִהְיוֹת מַשְׁמָעוּתִי עֲבוּרוֹ כְּלָל וְעִקָּר.

וְיָדוּעַ לְבָאֵר בְּשֵׁם הַגְּרָ"א מִוִּילְנָא: כְּשֶׁשָּׂרָה אִמֵּנוּ נִלְקְחָה לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ, אַחַר שֶׁהקב"ה הִפְלִיא בּוֹ אֶת מַכּוֹתָיו וְהֶרְאָה לוֹ אֶת יָדוֹ הַגְּדוֹלָה, הֵבִין אֲבִימֶלֶךְ שֶׁאַבְרָהָם אִישׁ קָדוֹשׁ, וְהֵשִׁיב אֶת הָאִשָּׁה בִּקְדֻשָּׁה וּבְטָהֳרָה, אוֹמֶרֶת הַתּוֹרָה (בְּרֵאשִׁית כ, טז): "וּלְשָׂרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי **אֶלֶף כֶּסֶף** לְאָחִיךְ הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם לְכֹל אֲשֶׁר אִתָּךְ וְאֵת כֹּל וְנֹכָחַת". אָמַר אַבְרָהָם אָבִינוּ: אֵינֶנִּי חָפֵץ לֵהָנוֹת מִכֶּסֶף שֶׁבָּא בְּאֹפֶן שֶׁכָּזֶה, לֹא אֶשְׁתַּמֵּשׁ בּוֹ, אֶלָּא אֶשְׁמֹר אוֹתוֹ לִקְבוּרָתָהּ שֶׁל שָׂרָה, אֶלֶף הַכֶּסֶף הָיוּ שְׁמוּרִים, מֵעוֹלָם לֹא נָגַע אַבְרָהָם בָּהֶם, אֶלָּא יִעֵד אוֹתָם לִקְבוּרָתָהּ שֶׁל שָׂרָה. וַאֲזַי אִם הָיָה עֶפְרוֹן הַחִתִּי שׁוֹתֵק וּמְחַכֶּה, אַבְרָהָם הָיָה נוֹתֵן לוֹ אֶלֶף כֶּסֶף, אֲבָל הוּא מִפְּאַת הֱיוֹתוֹ 'נִבְהָל לַהוֹן', מִהֵר וְחָרַץ אֶת שִׁכְרוֹ: אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף, קִבֵּל אוֹתָם, וְלֹא יָדַע כִּי חָסֵר, הֶחְסִירוּ לוֹ ו' כְּנֶגֶד שֵׁשׁ מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף שֶׁהִפְסִיד, וְזֶהוּ אֲשֶׁר לֹא יֵדַע כִּי חָסֵר יְבֹאֶנּוּ, זֶה בְּוַדַּאי הֶפְסֵד אָיֹם וְנוֹרָא עֲבוּרוֹ...

מִכָּאן לָמַדְנוּ שֶׁדָּוְקָא הַ'נִּבְהָל לַהוֹן', הָעִסּוּק בְּכָל נִימֵי נַפְשׁוֹ וּגוּפוֹ בִּרְבּוּי הִשְׁתַּדְּלוּת, בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר הוּא הַמַּפְסִיד הַגָּדוֹל, גַּם מִתְאַמֵּץ וּמִתְאַמֵּץ לְלֹא לֵאוּת, וְגַם בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר יַשִּׂיג רַק אֶת הַנְּקֻצָּב לוֹ, וַאֲפִלּוּ פָּחוֹת מִכָּךְ. אוּלָם הַסָּמוּךְ וּבָטוּחַ עַל ה' - יִזְכֶּה לְקַבֵּל אֶת חֶלְקוֹ לְלֹא מַאֲמָץ וְטִרָּח, לֹא יְהֵא מַאֲכָלוֹ לֶחֶם עֲצֵבִים, רַק שָׁשׂ וְשָׂמֵחַ כָּל הַיָּמִים בְּעֹשֶׁר וְכָבוֹד מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

מְסֻפָּר אוֹדוֹת הַצַּדִּיק רַבִּי מְנַחֵם נַחוּם מִטְּשֶׁרְנוֹבִיל זִיע"א, בַּעַל 'מְאוֹר עֵינַיִם', שֶׁבְּהִיוֹתוֹ יֶלֶד רַךְ בַּשָּׁנִים נִתְיַתֵּם מֵאָבִיו, וְנִתְגַּדֵּל אֵצֶל דּוֹדוֹ, לְאוֹתוֹ הַדּוֹד הָיָה נֹהַג פָּסוּל לְהַפְלוֹת בֵּין בֶּן-אָחִיו הַיָּתוֹם הַמְאֻמָּץ לְבֵין יְלָדָיו הָאֲמִתִּיִּים, לִילָדָיו הָיָה נוֹתֵן לֶחֶם מָרוּחַ בְּחֶמְאָה, בְּעוֹד לְמְנַחֵם נַחוּם הַיָּתוֹם - רַק לֶחֶם יָבֵשׁ.

וַיְהִי הַיּוֹם וְאֵין אִישׁ בַּבַּיִת, וְרַק הַיָּתוֹם נוֹתַר יְחִידִי, וְהִנֵּה הוּא רוֹאֶה עַל הַשֻּׁלְחָן דְּלִי הַמֵּכִיל חֹמֶר לָבָן וּמְצָק, הַיֶּלֶד הָיָה בָּטוּחַ שֶׁדְּלִי הַחֶמְאָה לְפָנָיו, לָקַח אֶת פְּרוּסוֹתָיו הַיְבֵשׁוֹת, וּמָרְחָם בְּכַמּוּת נְדִיבָה מִן הַחֹמֶר שֶׁבַּדְּלִי. רַק הִכְנִיס אֶת פְּרוּסַת הַלֶּחֶם לְפִיו, מִיָּד הֵבִין כִּי לֹא חֶמְאָה הָיְתָה בַּדְּלִי, אֶלָּא טִיט לְסְתִימַת חוֹרִים בַּקִּיר... נִמְצָא מְנַחֵם נַחוּם הַיָּתוֹם לְלֹא כְּלוּם, לֹא חֶמְאָה הִשִּׂיג, וְגַם הַלֶּחֶם שֶׁנִּתַּן לוֹ לְמַאֲכָלוֹ - הִתְקַלְקֵל מֵחֲמַת הַטִּיט.

לְאַחַר שֶׁבָּגַר, הָיָה אוֹמֵר הַצַּדִּיק: מִכָּאן לָמַדְתִּי, שֶׁאִם אֲבַקֵּשׁ מַשֶּׁהוּ שֶׁאֵינוֹ שֶׁלִּי, אַפְסִיד גַּם אֲשֶׁר שֶׁלִּי הוּא מִכְּבָר...

"אֵין הָאוֹר נִכָּר אֶלָּא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ"

אִיתָא בִּגְמָרָא (ב"ב טז, ב): "רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי אוֹמֵר: אֶבֶן טוֹבָה הָיְתָה תְּלוּיָה בְּצַוָּארוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ, שֶׁכָּל חוֹלֶה הָרוֹאֶה אוֹתוֹ מִיָּד מִתְרַפֵּא, וּבְשָׁעָה שֶׁנִּפְטַר אַבְרָהָם אָבִינוּ מִן הָעוֹלָם - תְּלָאָהּ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּגַלְגַּל חַמָּה".

וּבְאֵר הַחֲתָם סוֹפֵר (תּוֹרַת מֹשֶׁה תְּנִינָא פָּרָשַׁת וַיְחִי): אִיתָא בַּחַזַ"ל (שָׁגוּר בְּפִי הַקַּדְמוֹנִים, וּכְעֵין זֶה בְּזֹהַר תַּזְרִיעַ מז, ב) "אֵין הָאוֹר נִכָּר אֶלָּא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ", דְּהַיְנוּ שֶׁאִם לֹא הָיָה נִבְרָא הַחֹשֶׁךְ בָּעוֹלָם, לֹא הָיְתָה נִכֶּרֶת טוֹבָתוֹ וּמַעֲלָתוֹ שֶׁל הָאוֹר, וְכָךְ גַּם לְגַבֵּי מַצַּב הָאָדָם בָּעוֹלָם, יֶלֶד הַנּוֹלָד לְהוֹרִים עֲשִׁירִים, וַאֲשֶׁר הֶעֱבִיר כָּל יַלְדוּתוֹ בַּעֲשִׁירוּת, לְעוֹלָם לֹא יֵדַע לְהַעֲרִיךְ אֶת הַטּוֹבָה שֶׁהוּא מָצוּי בָּהּ, כְּפִי שֶׁיַּעֲרִיכֶנָּה אוֹתוֹ אָדָם שֶׁהִגִּיעַ לְעֹשֶׁר מֵרֵקַע שֶׁל עֹנִי וּמַחְסוֹר.

וּבָזֶה כָּתַב לְבָאֵר דִּבְרֵי אִיּוֹב לְאִשְׁתּוֹ, אֲשֶׁר הִתְאוֹנְנָה עַל הָרָעוֹת הַפּוֹקְדוֹת אוֹתָם (אִיּוֹב ב, י): "וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ כְּדַבֵּר אַחַת הַנְּבָלוֹת תְּדַבֵּרִי גַּם אֶת הַטּוֹב נְקַבֵּל מֵאֵת הָאֱלֹהִים וְאֶת הָרָע לֹא נְקַבֵּל", וְלִכְאוֹרָה 'גַּם' אֶת הַטּוֹב נְקַבֵּל' אֵינוֹ מְדֻקְדָּק, דְּהָיָה לוֹ לוֹמַר 'אֶת הַטּוֹב נְקַבֵּל', וּמִלַּת 'גַּם' - הַבָּאָה לְהוֹסִיף, אֵינָהּ מוּבָנֶת. אֶלָּא כֵּוָן אִיּוֹב לוֹמַר: אֵיךְ נְקַבֵּל הַטּוֹבָה בִּשְׁלֵמוּת אִם לֹא נְקַבֵּל גַּם כֵּן אֶת הָרָעָה בְּתִחְלָה, וְזֶהוּ 'גַּם אֶת הַטּוֹב נְקַבֵּל', הַטּוֹב מָכְרָח לָבוֹא בְּאֹפֶן שֶׁל 'גַּם', תּוֹסֶפֶת עַל הָרָע, וּמִמֵּילָא וְכִי שַׁיָּךְ שֶׁאֶת הָרָע לֹא נְקַבֵּל'?! **הֲלֹא כָּל מַהוּתוֹ שֶׁל הָרָע לָבוֹא כַּהֲכָנָה וּכְמַצָּע לְבוֹא הַטּוֹב.**

וְכֵן גַּם אַבְרָהָם אָבִינוּ, הָיָה מִתְּחִלָּה עָנִי וְחוֹלֶה, וְאַחַר כָּךְ בֵּרַךְ ה' אוֹתוֹ בַּכֹּל, בְּעֹשֶׁר נִפְלָא וּבְכָל טוּב, וּמֵעַתָּה, כְּשֶׁהִבִּיט בּוֹ כָּל אָדָם שֶׁגּוֹרָלוֹ לֹא שָׁפַר עָלָיו, עָנִי מְדֻכְדָּךְ אוֹ חוֹלֶה מְדֻכָּא - מִיָּד נִתְרַפֵּא מִמַּחֲלָתוֹ וּמֵעִצְבוֹן לִבּוֹ, שֶׁכֵּן בָּאָה בְּלִבּוֹ תִּקְוָה וּבִטָּחוֹן, שֶׁלְּאַחַר יְמֵי הַחֹשֶׁךְ בְּוַדַּאי יַגִּיעוּ יְמֵי אוֹר, וְאִם לְאַבְרָהָם אָבִינוּ הָיְתָה תִּקְוָה, אֲזַי גַּם בּוֹא יָבוֹא יוֹם בּוֹ יָשׁוּב וְיִרְאֶה בַּטּוֹבָה.

אוּלָם כְּשֶׁמֵּת אַבְרָהָם, לֹא הָיָה אָדָם כְּמוֹתוֹ בָּעוֹלָם שֶׁבְּנֵי אָדָם יִתְנַחֲמוּ עַל יָדוֹ, אֲבָל בְּכָל זֹאת אוֹתוֹ רֶמֶז מוּסָרִי נוֹתַר תָּלוּי וְעוֹמֵד בְּגַלְגַּל חַמָּה, כִּי הָאָדָם יִקַּח מוּסָר מֵאוֹר הַחַמָּה, שֶׁאֵין טוֹבָתוֹ נִכֶּרֶת אֶלָּא מִתּוֹךְ הַחֹשֶׁךְ, כֵּן גַּם הֶעָנִי וְהַחוֹלֶה יִתְנַחֵם בְּעֵת רָעָה שֶׁגַּלְגַּל הוּא חוֹזֵר בָּעוֹלָם, וְעוֹד יָבוֹאוּ יְמֵי הָאוֹר, וּתְהֵא טוֹבָתָם וַחֲבִיבוּתָם בְּעֵינָיו כְּפוּלָה וּמְכֻפֶּלֶת, מִפְּאַת יְמֵי הַחֹשֶׁךְ שֶׁעָבְרוּ עָלָיו בְּתִחְלָה.

'וַתִּצְחַק שָׂרָה' - תְּבִיעָה חֲמוּרָה עַל חֹסֶר אֱמוּנָה

הַתּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה מְסַפֶּרֶת וּמְפָרֶטֶת, כֵּיצַד לְאַחַר שֶׁשָּׁמְעָה שָׂרָה אֶת בְּשׂוֹרַת הַמַּלְאָךְ, כִּי

הִנֵּה הִיא עוֹמֶדֶת לַחֲבֹק בֵּן, צָחֳקָה בְּקִרְבָּהּ וְלֹא הֶאֱמִינָה לְמִשְׁמַע אָזְנֶיהָ. הקב"ה דִּקְדֵּק עִם הַצַּדָּקֶת בַּעֲבוּר צְחוֹק זֶה, בָּא אֵלֶיהָ בְּטַעֲנָה: "הֲיִפָּלֵא מֵה' דָּבָר"? שָׂרָה מַכְחֶשֶׁת וְאוֹמֶרֶת "לֹא צָחַקְתִּי", אוּלָם הקב"ה עוֹמֵד וְאוֹמֵר כְּנֶגְדָּהּ: "לֹא כִּי צָחָקְתְּ".

הֶ'חָפֵץ חַיִּים' בְּמַאֲמָרוֹ 'חִזּוּק הָאֱמוּנָה' (נִדְפַּס בח"ח עַל הַתּוֹרָה, בְּ'מַעֲשֵׂי לַמֶּלֶךְ' פָּרָשַׁת וַיֵּרָא) מִתְבּוֹנֵן בְּפָרָשָׁה זוֹ בְּעֵינוֹ עֵין הַבְּדֹלַח, וְחוֹשֵׁף בְּפָנֵינוּ אֶת הַלֶּקַח הַנּוֹקֵב הַגְּלְמָד מִמֶּנָּה:

וְכָךְ הוּא כּוֹתֵב: כַּאֲשֶׁר הִתְבּוֹנַנְתִּי הֵיטֵב בְּפָרָשָׁה זוֹ, קָשֶׁה לִי טוֹבָא, הִנֵּה יָדוּעַ לַכֹּל כִּי כָּל תֵּבָה וְתֵבָה מִתּוֹרָתֵנוּ הַקְּדוֹשָׁה - קְדֻשָּׁתָהּ גְּדוֹלָה לִמְאֹד, וְכֻלָּן מְנוּיוֹת וּסְפוּרוֹת מֵהקב"ה נוֹתֵן הַתּוֹרָה, וְאִם כֵּן לְכְאוֹרָה יִפָּלֵא, לָמָּה הֶאֱרִיכָה הַתּוֹרָה כָּל כָּךְ בִּסְפוּר זֶה לְסַפֵּר בִּגְנוּתָהּ שֶׁל שָׂרָה אִמֵּנוּ לוֹמַר שֶׁהָיְתָה מִקְטַנֵּי אֱמָנָה וְלֹא הֶאֱמִינָה בְּדִבְרֵי הַמַּלְאָךְ, וְגַם כָּל הַוִּכּוּחַ שֶׁל הקב"ה עִם אַבְרָהָם וְעִם שָׂרָה שֶׁהִיא אָמְרָה שֶׁלֹּא צָחֲקָה וְהוּא אָמַר שֶׁצָּחֲקָה, מְאֹד קָשֶׁה לְהָבִין הַדָּבָר כִּפְשׁוּטוֹ, וְאָמַרְתִּי בְּוַדַּאי עִנְיָן גָּדוֹל נִרְמַז בְּפָרָשָׁה זוֹ.

עַד שֶׁהֵאִיר ד' אֶת עֵינַי לְבָאֵר הָעִנְיָן הַזֶּה, שֶׁהֲלֹא כַּיָּדוּעַ 'מַעֲשֶׂה אָבוֹת - סִימָן לְבָנִים', וְכָל מַה שֶּׁאֵרַע לַאֲבוֹתֵינוּ אֵרַע לָנוּ, וְעַל כֵּן לַעֲנִיּוּת דַּעְתִּי גַּם מְאֹרָע זֶה סִימָן לָנוּ, וּמְרַמֵּז עַל עִקְבְתָא דִּמְשִׁיחָא. בִּזְמַן שֶׁיַּגִּיעַ הָעֵת שֶׁיִּתְגַּלֶּה כְּבוֹד ה' בָּעוֹלָם ע"י בִּיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ, בְּוַדַּאי יִמָּצְאוּ אֲנָשִׁים מִגְּדוֹלֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁיַּעֲמְדוּ בִּמְקוֹם הַנְּבִיאִים מִלְּפָנִים, וְיִזָּרְזוּ לַהֲמוֹן יִשְׂרָאֵל שֶׁיִּתְחַזְּקוּ בֶּאֱמוּנָה וְיָשׁוּבוּ בִּתְשׁוּבָה, וְגַם יְעוֹרְרוּ אֶת הָעָם לְהָכִין עַצְמָם בְּתוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים לְבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקֵנוּ. אוּלָם מְרַמֶּזֶת לָנוּ תּוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה כִּי בָּעֵת הַהִיא יִמָּצְאוּ אֲנָשִׁים קְטַנֵּי אֱמָנָה שֶׁלֹּא יַאֲמִינוּ לְדִבְרֵי הַמּוֹכִיחִים, וּכְפִי שֶׁמָּצִינוּ בְּגָלוּת מִצְרַיִם שֶׁבַּתְּחִלָּה לֹא שָׁמְעוּ אֶל מֹשֶׁה מִקֹּצֶר רוּחַ וּמֵעֲבֹדָה קָשָׁה, הֵם יִצְחֲקוּ וְיֹאמְרוּ: "הַאָמְנָם מִמַּצָּבֵנוּ הַשָּׁפֵל וְהַמְיֻאָשׁ נֵצֵא לִגְאֻלָּה? הֲתַחְיֶינָה הָעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה?", עַל זֶה בָּא לָנוּ הָרֶמֶז בַּתּוֹרָה, שֶׁאַדְרַבָּה, תִּהְיֶה לְהקב"ה תַּרְעֹמֶת עֲלֵיהֶם, וְהוּא יִשְׁאַל אוֹתָם חֲזָרָה: הֲמִמֶּנִּי יִפָּלֵא דָּבָר? וְכִי יָדִי תִּקְצַר מִלִּגְאֹל אֶתְכֶם גַּם מִתּוֹךְ הַמַּצָּב הַיָּרוּד וְהַשָּׁפֵל שֶׁאַתֶּם מְצוּיִים בּוֹ?

וּדְבָרִים נוֹקְבִים אֵלּוּ שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֹרָאדִין, אֲשֶׁר אֱמֶרֶם בִּיחַס לְצָרַת הַכְּלָל, רְאוּיִים לְהֵאָמֵר אַף בִּיחַס לְצָרַת הַפְּרָט. גַּם כַּאֲשֶׁר מִתְרַגֶּשֶׁת עַל הָאָדָם צָרָה, מַחֲלָה אוֹ קֹשִׁי אַחֵר, וְאֵין הוּא רוֹאֶה פֶּתַח לִישׁוּעָה, הָרוֹפְאִים מַבִּיטִים בְּפָנִים חֲמוּרוֹת סֵבֶר וְאוֹמְרִים שֶׁאָפְסָה כָּל תִּקְוָה, יֵדַע נֶאֱמָנָה שֶׁאִם הוּא בָּא לִידֵי יֵאוּשׁ וּצְחוֹק מֵהַמַּחֲשָׁבָה שֶׁבְּיַד ה' לַהֲפֹךְ מִסְפֵּדוֹ לְמָחוֹל, אֲזַי אֵין זֶה שָׁרַק אֵינוֹ בַּר מַעֲלָה, אֶלָּא מוֹצֵאת מָקוֹם הַתְּבִיעָה לָנוּחַ עָלָיו, **מַדּוּעַ אַתָּה צוֹחֵק? הֲיִפָּלֵא מֵה' דָּבָר?**

בְּכֹחַ הָאֱמוּנָה - לְהַחֲיוֹת מֵתִים

מִסֶּפֶר בַּנָּבִיא (מ"ב פֶּרֶק ד) שֶׁמִּמִּכְחַ תְּפִלַּת הַנָּבִיא אֱלִישָׁע, חָבְקָה הָאִשָּׁה הַשּׁוּנַמִּית בֵּן, אוּלָם זְמַן קָצָר לְאַחַר מִכֵּן נִפְטַר הַיֶּלֶד. הַשּׁוּנַמִּית בְּמַר נַפְשָׁהּ עוֹלָה לְמְקוֹם מִשְׁכָּנוֹ שֶׁל הַנָּבִיא: "וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הַר הַכַּרְמֶל וַיְהִי כִּרְאוֹת אִישׁ הָאֱלֹהִים אֹתָהּ מִנֶּגֶד וַיֹּאמֶר אֶל גֵּיחֲזִי נַעֲרוֹ הִנֵּה הַשּׁוּנַמִּית הַלָּז: עַתָּה רוּץ נָא לִקְרָאתָהּ וֱאֱמֹר לָהּ הֲשָׁלוֹם לָךְ הֲשָׁלוֹם לְאִישֵׁךְ הֲשָׁלוֹם לַיָּלֶד וַתֹּאמֶר שָׁלוֹם: וַתָּבֹא אֶל אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶל הָהָר וַתַּחֲזֵק בְּרַגְלָיו וַיִּגַּשׁ גֵּיחֲזִי לְהָדְפָהּ וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הַרְפֶּה לָהּ כִּי נַפְשָׁהּ מָרָה לָהּ וַה' הֶעְלִים מִמֶּנִּי וְלֹא הִגִּיד לִי".

הַשּׁוּנַמִּית נוֹפֶלֶת לְרַגְלָיו וּמִתְחַנֶּנֶת: "הֲשָׁאַלְתִּי בֵן מֵאֵת אֲדֹנִי הֲלֹא אָמַרְתִּי לֹא תַשְׁלֶה אֹתִי", מַה בָּצַע לִי בְּבֵן שֶׁאֵינוֹ 'זֶרַע שֶׁל קַיָּמָא'? וַיֹּאמֶר הַנָּבִיא אֱלִישָׁע לְתַלְמִידוֹ גֵּיחֲזִי: "חֲגֹר מָתְנֶיךָ וְקַח מִשְׁעַנְתִּי בְיָדְךָ וָלֵךְ... וְשַׂמְתָּ

מִשְׁעַנְתִּי עַל פְּנֵי הַנַּעַר", וּמְסָפָּר בַּנָּבִיא שֶׁנִּתְּינַת הַמַּטֶּה עַל פְּנֵי הַנַּעַר לֹא הוֹעִילָה לְהַחֲיוֹתוֹ: "וַיָּשֶׂם אֶת הַמִּשְׁעֶנֶת עַל פְּנֵי הַנַּעַר וְאֵין קוֹל וְאֵין קָשֶׁב וַיָּשָׁב לִקְרָאתוֹ וַיַּגֶּד לוֹ לֵאמֹר לֹא הֵקִיץ הַנָּעַר", וְרַק לְאַחַר מִכֵּן, כְּשֶׁמַּגִּיעַ הַנָּבִיא וּמִתְיַחֵד עִם הַנַּעַר, שָׁב הוּא לִתְחִיָּה.

וְלִכְאוֹרָה יֵשׁ לִתְמֹהַּ, א. מַדּוּעַ הֶעֱלִים ה' יִתְבָּרַךְ מֵהַנָּבִיא אֶת מַצָּבוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד קֹדֶם שֶׁהִגִּיעָה אֵלָיו אִמּוֹ, ב. מַדּוּעַ נִתְּינַת הַמַּטֶּה בְּיַד גֵּיחֲזִי לֹא הוֹעִילָה לְהַחֲיוֹת אֶת הַיֶּלֶד.

מְבָאֵר בְּסֵפֶר 'מֶשֶׁךְ חָכְמָה' (הַפְטָרַת וַיֵּרָא): **כָּל עִקַּר נֵס תְּחִיַּת הַמֵּת לוֹ זָכְתָה הַשּׁוּנַמִּית עֲבוּר בְּנָהּ, נִתְהַוָּה מִכֹּחַ הָאֱמוּנָה הַתְּמִימָה שֶׁהָיְתָה לָהּ בַּנָּבִיא**, וּבִשְׁבִיל הָאֱמוּנָה - הָיָה כֹּחַ בְּיַד הַצַּדִּיק לְהַחֲיוֹת אֶת בְּנָהּ, וּמִטַּעַם זֶה, עַל יְדֵי גֵּיחֲזִי שֶׁלֹּא הֶאֱמִינָה בּוֹ, וּכְפִי שֶׁאָמְרָה: "הֲנֵה נָא יָדַעְתִּי כִּי אִישׁ אֱלֹהִים קָדוֹשׁ הוּא עֹבֵר עָלֵינוּ תָּמִיד", וְדָרְשׁוּ חֲזַ"ל (בְּרָכוֹת י, ב) "הוּא קָדֵשׁ וְאֵין מִשְׁרָתָיו קָדֵשׁ", לָכֵן לֹא נַעֲשָׂה עַל יְדֵי מַעֲשָׂיו נֵס תְּחִיַּת הַמֵּתִים, וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ לְהַחֲיוֹת אֶת הַנַּעַר.

וְעַל מְנַת לְנַסּוֹת גֹּדֶל אֱמוּנָתָהּ בַּנָּבִיא אֱלִישָׁע, עָשָׂה ה' יִתְבָּרַךְ, שֶׁהֶעֱלִים מִמֶּנּוּ דְּבַר מוֹת הַיֶּלֶד, וְהוּא שָׁלַח לִשְׁאֹל בִּשְׁלוֹמוֹ, וּבְכָל זֹאת הֶאֱמִינָה בּוֹ, לֹא נָפַל בִּלְבָבָהּ שׁוּם חֶסְרוֹן אֱמוּנָה בַּנָּבִיא, סְמוּכָה וּבְטוּחָה הָיְתָה כִּי הַבֵּן אֲשֶׁר נָתַן לָהּ יִהְיֶה בֵּן קַיָּמָא וְחַיֹּה יִחְיֶה, לָכֵן בִּזְכוּת זֶה עָלָה בְּיָדוֹ לְהַחֲיוֹת אֶת בְּנָהּ.

רוֹאִים אָנוּ גֹּדֶל כֹּחָהּ שֶׁל הָאֱמוּנָה, עַד כְּדֵי שֶׁבְּגִינָהּ רָאוּי לְהֶעָשׂוֹת נֵס תְּחִיַּת הַמֵּתִים! וּרְאֵה זֶה פֶּלֶא, מִי הָיָה בֵּן הַשּׁוּנַמִּית שֶׁהֶחֱיָה הַנָּבִיא אֱלִישָׁע? אִיתָא בַּזֹּהַר (בְּשַׁלַּח דַּף מד, ב) שֶׁזֶּהוּ חֲבַקּוּק הַנָּבִיא, אֲשֶׁר הֶעֱמִידָן עַל אַחַת (חֲבַקּוּק ב, ז) 'וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה', **שֶׁהֲלֹא מִי כָּמוֹהוּ רָאוּי לְהוֹרוֹת כְּדָגְמָא חַיָּה כַּמָּה גָּדוֹל כֹּחָהּ שֶׁל הָאֱמוּנָה.**

וּמִסָּפָר עַל אֶחָד מֵחֲסִידֵי בָּאבוֹב, שֶׁאִבֵּד בַּשּׁוֹאָה הַנּוֹרָאָה ב"מ אֶת הַכֹּל, אֶת מִשְׁפַּחְתּוֹ, אֶת צֶאֱצָאָיו, וַאֲפִלּוּ אֶת הָרַבִּי שֶׁלּוֹ, הַצַּדִּיק רַבִּי בֶּן צִיּוֹן מִבָּאבוֹב הי"ד, וְהָיָה הוּא שָׁבוּר וְרָצוּץ עַד דְּכְדּוּכָהּ שֶׁל נָפֶשׁ. פָּנָה אֵלָיו הַ'קְּדֻשַּׁת צִיּוֹן' מִבָּאבוֹב זַצ"ל וְאָמַר לוֹ: אָנוּ אוֹמְרִים בִּקְרִיאַת שְׁמַע 'וְחָרָה אַף ה' בָּכֶם', וְכָךְ יֵשׁ לְפָרְשׁוֹ: גַּם אִם אָנוּ נִמְצָאִים בְּמַצָּב שֶׁל **'וְחָרָה אַף'**, וּמִדַּת הַדִּין מַכָּה בָּנוּ לְלֹא רַחֵם, עֲדַיִן עָלֵינוּ לָדַעַת כִּי **'ה' בָּכֶם'**, ה' נִמְצָא אִתָּנוּ וּלְעוֹלָם לֹא יַעַזְבֵנוּ.

הַכֹּל בִּגְזֵרַת עֶלְיוֹן

נֶאֱמַר בִּתְחִלַּת הַפָּרָשָׁה: "וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה", לִכְאוֹרָה יֵשׁ בַּפָּסוּק כְּפִילוּת, דַּהֲלֹא בְּאוֹמְרוֹ 'וַיִּהְיוּ חַיֵּי שָׂרָה מֵאָה שָׁנָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה וְשֶׁבַע שָׁנִים' סַגִּי, וּלְאֵיזֶה צֹרֶךְ סִיֵּם 'שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה', וּבֵאֲרוּ הַמְפָרְשִׁים עַל פִּי הַמִּבְאָר בְּרֵאשִׁ"י (בְּרֵאשִׁית כג, ב) וּמְקוֹרוֹ בַּמִּדְרָשִׁים (תַּנְחוּמָא וַיֵּרָא כג; פרד"א פל"ב) שֶׁהַשָּׂטָן הִתְגַּלָּה לְרִבְקָה לְאַחַר מַעֲשֵׂה הָעֲקֵדָה, וְסִפֵּר לָהּ כִּי בְּנָהּ הָקְרַב לְעוֹלָה, וְעֵקֶב כָּךְ פָּרְחָה נִשְׁמָתָהּ. אֲשֶׁר עַל כֵּן בָּא לְהַדְגִּישׁ, אֲפִלּוּ שֶׁלְּמַרְאֵה עֵינַיִם מֵתָה שָׂרָה בִּגְלַל שֶׁסִּפֵּר לָהּ הַשָּׂטָן עַל הָעֲקֵדָה, אֵין הַדָּבָר כֵּן, וּבֶאֱמֶת בְּאוֹתוֹ רֶגַע הִגִּיעַ זְמַנָּהּ הַנִּקְצָב לָהּ מִשָּׁמַיִם, וּכְסִיּוּם הַפָּסוּק 'שְׁנֵי חַיֵּי שָׂרָה', וְרַק סִבֵּב הקב"ה שֶׁתִּתְהֶיה פִּטִירָתָהּ בָּרֶגַע שֶׁהוֹדִיעַ לָהּ הַשָּׂטָן, כְּדֵי לְהַגְדִּיל אֶת נִסְיוֹנוֹ שֶׁל אַבְרָהָם אָבִינוּ.

וּמֵעִנְיַן 'חַיֵּי שָׂרָה' אַתָּה לָמֵד, שֶׁפְּעָמִים הָאָדָם מוֹבִיל מַהֲלָךְ מְסָיָּם, וְהַמַּהֲלָךְ נִכְשָׁל, וְאָז הוּא 'אוֹכֵל' אֶת עַצְמוֹ: מַדּוּעַ לֹא עָשִׂיתִי כָּךְ וְכָךְ, לוּ הָיִיתִי פּוֹעֵל בְּאֹפֶן כָּזֶה וְכָזֶה אֲזַי הָיְתָה הַתּוֹצָאָה אַחֶרֶת. **עָלָיו לֵידַע כִּי לֹא מַעֲשָׂיו הֵם סִבַּת הַמְּאֹרָעוֹת, אֶלָּא כָּל הַמְּאֹרָעוֹת נִגְזָרִים בִּגְזֵרַת עֶלְיוֹן, וְיִקְרוּ כָּךְ אוֹ אַחֶרֶת. וּמַעֲשָׂיו וּפְעֻלּוֹתָיו - הֵנָּם רַק אֶמְצָעִים עַל יָדָם תִּתְקַיֵּם גְּזֵרַת עֶלְיוֹן.**

וּכְבָר הִזְכַּרְנוּ בס"ד בְּסִפְרֵנוּ 'אָשִׁיחָה בְּחָקֶיךָ' (בְּרֵאשִׁית עַמּוּד ריג) אֶת הַמְסֻפָּר בִּיהוּדִי אֶמִיד אֶחָד בְּלִיטָא, אֲשֶׁר הִשְׁקִיעַ אֶת כָּל הוֹנוֹ בִּקְנִיַּת יְעָרוֹת, הוּא צִפָּה שֶׁמִּכִּירַת הָעֵצִים תָּנִיב לוֹ רְוָחִים גְּדוֹלִים, וְסָבַר לְהִתְעַשֵּׁר עֹשֶׁר גָּדוֹל. לְבַסּוֹף פָּרְצָה שְׂרֵפָה אַדִּירָה, אֲשֶׁר כִּלְתָה אֶת כָּל הַיְעָרוֹת, כָּךְ שֶׁבֶּן יוֹם נַעֲשָׂה עָנִי וְאֶבְיוֹן, לֹא נוֹתְרָה בְּכִיסוֹ אַף פְּרוּטָה...

הִגִּיעַ אוֹתוֹ יְהוּדִי בְּמַר נַפְשׁוֹ לְבַעַל 'בֵּית הַלֵּוִי', וּבְכָה לְפָנָיו עַל הַהַשְׁקָעָה הַטִּפְּשִׁית וְחַסְרַת הָאַחֲרָיוּת שֶׁעָשָׂה, אֵיךְ הֵנִיחַ כָּל הוֹנוֹ בְּעֵסֶק שֶׁלֹּא צָלַח. אָמַר לוֹ הַגָּאוֹן: "תָּנוּחַ דַּעְתְּךָ, הָפַכְתָּ אֶת הַסִּבָּה לְמִסּוֹבֵב, טָעוּת הִיא לַחֲשֹׁב שֶׁבִּגְלַל שֶׁקָּנִיתָ יְעָרוֹת הָפַכְתָּ לְעָנִי, הַהֵפֶךְ הוּא הַנָּכוֹן, בִּגְלַל שֶׁנִּגְזַר עָלֶיךָ לִהְיוֹת עָנִי, לָכֵן קָנִיתָ אֶת הַיְעָרוֹת...".

"בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם"

יָדוּעַ מֵהַסְּפָרִים הַקְּדוֹשִׁים, יְסוֹד בְּהַנְהָגַת הַבּוֹרֵא אֶת הָאָדָם, שֶׁכַּאֲשֶׁר הקב"ה מֵבִיא נִסָּיוֹן עַל הָאָדָם, אֲזַי הוּא גַּם כֵּן נוֹתֵן לוֹ אֶת הַכֹּחוֹת לַעֲמֹד בּוֹ, וְהֵלִיצוּ עַל כָּךְ אֶת מִלּוֹת הַתְּפִלָּה 'בָּרוּךְ גּוֹזֵר וּמְקַיֵּם', כַּאֲשֶׁר הקב"ה **גּוֹזֵר** גְּזֵרָה עַל הָאָדָם, הוּא נוֹתֵן גַּם כֹּחַ **קִיּוּם** לַעֲמֹד בָּהּ.

וְאִם כֵּן צָרִיךְ בֵּאוּר, כֵּיצַד זֶה לֹא עָמַד לָהּ לִבָּהּ שֶׁל שָׂרָה בְּנִסָּיוֹן הָעֲקֵדָה עַד כְּדֵי שֶׁפָּרְחָה נִשְׁמָתָהּ, וּמַדּוּעַ לֹא נִנְסְכוּ בָּהּ כֹּחוֹת קִיּוּם לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן, כְּפִי שֶׁעָמַד בּוֹ אַבְרָהָם אָבִינוּ.

וּבְסִפְרֵנוּ 'אָשִׁיחָה בְּחָקֶיךָ' (בְּרֵאשִׁית עַמּוּד רו) הֵבֵאנוּ עַל כָּךְ אֶת דִּבְרֵי הגר"ח שְׁמוּאֵלֶביץ זַצַ"ל, שֶׁנִּסָּיוֹן הָעֲקֵדָה הָיָה בְּעִקָּרוֹ מְיֻעָד לְאַבְרָהָם אָבִינוּ, עַל כֵּן הוּא קִבֵּל גַּם אֶת הַכֹּחַ לַעֲמֹד בּוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן שָׂרָה אִמֵּנוּ, שֶׁהַנִּסָּיוֹן לֹא הָיָה מְיֻעָד לָהּ, לֹא הָיוּ לָהּ כֹּחוֹת לְהָכִיל נִסָּיוֹן שֶׁכָּזֶה. וְהוֹסַפְנוּ בס"ד לְבָאֵר שֶׁאַדְרַבָּה, כֵּיוָן שֶׁשָּׂרָה הִתְעַנְּיָנָה בְּפִטְפּוּטָיו שֶׁל הַשָּׂטָן, וְלֹא דָּחֲתָה אוֹתוֹ מֵעַל פָּנֶיהָ, הָיָה בָּזֶה גֶּדֶר שֶׁל 'מַכְנִיס עַצְמוֹ לְנִסָּיוֹן', עַל כֵּן לֹא זָכְתָה לְאוֹתָם כֹּחוֹת קִיּוּם הַשְּׁמוּרִים לְבַעֲלֵי נִסָּיוֹן.

וּבְהֶקֵּשֵׁר לְכָךְ, יָדוּעַ הַמַּעֲשֶׂה עַל אֶחָד מִתַּלְמִידֵי הַצַּדִּיק רַבִּי זוּשָׁא מֵאַנִיפּוֹלִי זיע"א, שֶׁקִּבֵּל הוֹדָעָה עַל פְּטִירַת אִמּוֹ, וּמִיָּד נָפַל וְהִתְעַלֵּף, וּבְכָל פַּעַם שֶׁנִּסּוּ לַהֲעִירוֹ - שָׁב וְהִתְעַלֵּף. אוֹ אָז אָמַר רַבִּי זוּשָׁא: "לֹא אֵלָיו הָיְתָה מְיֻעֶדֶת הַהוֹדָעָה", וְאָכֵן לְאַחַר זְמַן מוּעָט הִתְבָּרֵר שֶׁנִּמְסְרָה לוֹ הַהוֹדָעָה בְּטָעוּת, וְלֹא הוּא הָיָה הַנִּמְעָן. כְּשֶׁשָּׁאֲלוּ אֶת רַבִּי זוּשָׁא כֵּיצַד יָדַע זֹאת, אָמַר: "אֵין הקב"ה מֵבִיא נִסָּיוֹן עַל הָאָדָם לְלֹא שֶׁנּוֹסֵךְ בּוֹ אֶת הַכֹּחוֹת לַעֲמֹד בּוֹ, וְהוֹאִיל וְהַלָּה לֹא הִצְלִיחַ לַעֲמֹד בַּנִּסָּיוֹן, אֲזַי בְּהֶכְרֵחַ שֶׁלֹּא אֵלָיו הָיְתָה מְיֻעֶדֶת הַהוֹדָעָה".

גַּם מִכָּאן אָנוּ לְמֵדִים, עַד כַּמָּה נִפְלָאוֹת דַּרְכֵי הַבּוֹרֵא, שֶׁגַּם אִם גּוֹזֵר עַל הָאָדָם צָרָה וְקֹשִׁי, אֵינוֹ נוֹטֵשׁ אוֹתוֹ לְהִתְמוֹדֵד לְבַדּוֹ, אֶלָּא מְמַלֵּא אוֹתוֹ בְּכֹחוֹת מְיֻחָדִים לְהַחֲזִיק מַעֲמָד עַל אַף הַכֹּל, בְּרֹב רַחֲמָנוּתוֹ וְחָמְלָתוֹ הָאֵינְסוֹפִית...

ה' יְזַכֵּנוּ לְהִתְחַזֵּק בֶּאֱמוּנָה, לְהָשִׁיב אֶל לִבֵּנוּ אֶת הַיְדִיעָה שֶׁהַכֹּל מֵאִתּוֹ יִתְבָּרַךְ, מְכָוָן מִשָּׁמַיִם בְּתַכְלִית הַדִּיּוּק וְהַדִּקְדּוּק, כָּל מַעֲשֵׂינוּ אֵינָם אֶלָּא אֶמְצָעִים לְגִלּוּי רְצוֹנוֹ הַנַּעֲלֶה, וְלַהֲבָאתוֹ לִידֵי בִּצּוּעַ בְּפֹעַל, וְאִם כֵּן מַה לָּנוּ לִהְיוֹת נִבְהָלִים לַהוֹן, לִרְדֹּף אַחַר צְבִירַת הַמָּמוֹן, כָּל הַמּוּכָן לָנוּ - יַגִּיעַ אֵלֵינוּ לְלֹא כָּל מַאֲמָץ וְטִרָּח. וְעַל יְדֵי שֶׁנִּזְכֶּה לְהִתְחַזֵּק בִּידִיעָה זוֹ, וּנְבַטֵּל כָּל יֵשׁוּתֵנוּ לַה' יִתְבָּרַךְ, נִזְכֶּה לִבְיאַת גּוֹאֵל צֶדֶק, וּלְגִלּוּי שְׁכִינָה בָּאֹפֶן הַמֻּשְׁלָם, כְּמַאֲמַר הַפָּסוּק (יְשַׁעְיָהוּ נב, ח): "קוֹל צֹפַיִךְ נָשְׂאוּ קוֹל יַחְדָּו יְרַנֵּנוּ כִּי עַיִן בְּעַיִן יִרְאוּ בְּשׁוּב ה' צִיּוֹן" בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ, אָמֵן וְאָמֵן.

בשורה טובה לאוהבי התורה והלומדיה

להח"ד בינ"ד עמ"י עש"ד

בסיעתא דשמיא בקרוב רוצים להדפיס
את סדרת הספרים החדשה

"אשיחה בחוקיך בהלכה"

חמשה כרכים
לסדר פרשיות השבוע

מהרב אורן נזרית שליט"א

נדבך נוסף חשוב מאוד לסדרות הספרים
"שיחות חיזוק", "אשיחה בחוקיך" ועוד מהמחבר

וכעת מבקשים לזכות
את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
בהדפסת סדרת הספרים
"אשיחה בחוקיך בהלכה"
ניתן לזכות בהוצאת הסדרה
או בפרשיות
ולהקדישן לברכה הצלחה
ולעילוי נשמת וכיו"ב

הספרים מעוטרים
בהסכמת גדולי הדור שליט"א
והתקבלו כס"ד כאהבה רבה
בהיכלי התורה

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0509013000 ,0506491414

לה"ו בינ"ו עמ"י עש"ו

בשורה טובה
לאוהבי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אַשִׁיחָה בְחֻקֶּיךָ"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחקיך באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א
מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך
משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף
להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים
וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם
ניתן להקדיש פרשיות
לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

א.י.ש. אשדוד 052-7627127

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שותפים להקים
מקום לה' משכנות ל'אביר יעקב'

אי"ה רוצים להתחיל בבניית בית כנסת
ובית מדרש יגדיל תורה
ומקוה טהרה לנשים ולגברים
ברחוב שמשון עמיצור בשכונת רמות בבאר שבע

רוצים לשתף 840 חברים שישתתפו בס"ך של תרומה בשם 'יעקב'
מו"ז רבי יעקב אביחצירא זיע"א
סה"כ 'יעקב' 182 ש"ח כפול 36 חודשים

דרך הקישור של נדרים פלוס מקבלים החזר מס לפי סעיף 46
וקבלה דיגיטלית למייל
בטלפון 03-7630585 שלוחה 9219

מי שיהיה שותף
יזכה בספר חדש
יגדיל תורה בהלכה
שבת כרך א'

ערוץ יגדיל

או בסריקה

לפרטים: 0548410379

לפרטי הפקדה לחשבון בנק מזרחי סניף 426 מ.ח 371407 ע"ש יגדיל תורה